

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta mezinárodních vztahů
Hlavná špecializácia: Mezinárodní politika a diplomacie

**Vplyv maďarskej menšiny na volebný vývoj na Slovensku
v období rokov 1989-2006**

Vypracovala: Daša Smetanková

Vedúci diplomovej práce: PhDr. M. Lupták, CSc.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že diplomovú prácu na tému

**„Vplyv maďarskej menšiny na volebný vývoj na Slovensku v období rokov
1989-2006“**

som vypracovala samostatne. Použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam
v priloženom zozname literatúry.

V Prahe dňa 29. júna 2007

PodĎakovanie

Touto cestou by som chcela predovšetkým poďakovať vedúcemu mojej diplomovej práce, PhDr. M. Luptákovi, CSc., za veľmi cenné odborné rady, vedenie a pripomienky, ktoré mi v priebehu spracovania mojej diplomovej práce poskytol.

Ďalej by som chcela poďakovať všetkým, bez ktorých by som túto diplomovú prácu nedokončila.

1	Úvod.....	6
2	Maďarská menšina V Československu v rokoch 1918 – 1993	13
2.1	Situácia maďarskej menšiny v Československu po 1. sv. vojne.....	14
2.2	Maďarská otázka po 2. sv. vojne v období rokov 1945-1948	16
2.2.1	Generálne riešenie maďarskej otázky.....	17
2.2.2	Reslovakizácia, odsun Maďarov do Čiech a dohoda o výmene obyvateľstva	18
2.2.3	Slovenské politické strany a maďarská otázka po druhej svetovej vojne.....	20
2.3	Maďarská menšina a budovanie tzv. reálneho socializmu v Československu	21
2.3.1	Revolúcia 1956 v Maďarsku.....	25
2.3.2	Pražská jar a „normalizácia“	26
2.4	Situácia po roku 1989 a maďarská menšina	27
2.4.1	Prvé slobodné voľby	28
2.4.2	Parlamentné voľby 1992 a rozdelenie Československa.....	30
3	Samostatné Slovensko, maďarská menšina a obdobie tzv. „mečiarizmu“ 1994-1998	33
3.1	Predčasné voľby do Národnej Rady Slovenskej republiky 1994	37
3.2	Tretia Mečiarova vláda a maďarská menšina	39
3.2.1	Slovensko-maďarská zmluva o priateľstve a spolupráci	40
3.2.2	Jazykový zákon.....	42
3.2.3	Slovensko-maďarské bilaterálne vzťahy	44
3.2.4	Nové územnosprávne členenie	47
3.2.5	Volebný zákon	48
4	Politickí predstavitelia maďarskej menšiny prvý krát v slovenskej vláde 1998-2002.....	52
4.1	Vznik Strany maďarskej koalície.....	52
4.2	Situácia pred voľbami 1998.....	53
4.3	Parlamentné voľby 1998.....	55
4.4	SMK vo vláde	56
4.4.1	Koaličná dohoda a programové vyhlásenie vlády	57
4.5	Komunálne voľby 1998	59
4.6	Prvá priama voľba prezidenta	60
4.7	Vláda širokej koalície a pôsobenie maďarskej politickej reprezentácie vo vláde	62
4.7.1	Novela Ústavy a reforma verejnej správy – konflikt medzi Stranou maďarskej koalície a ostatnými slovenskými parlamentnými stranami	65
4.8	Prvé voľby do VÚC	68
4.9	Slovensko maďarské medzištátne vzťahy v rokoch 1998-2002	69
5	SMK druhý krát vo vládnej koalícii 2002-2006	72
5.1	Parlamentné voľby 2002.....	73
5.1.1	Nová vládna koalícia	74
5.2	Voľby do orgánov samospráv miest a obcí 2002	76
5.3	SMK ako stabilizujúci prvok vládnej koalície.....	77
5.4	Menšinové zákonodarstvo	79
5.5	Prezidentské voľby 2004	81
5.6	Voľby do Európskeho parlamentu 2004.....	83
5.7	Regionálne voľby 2005.....	84
5.8	Bilaterálne vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom.....	86
5.8.1	Vstup Slovenska a Maďarska do EÚ	90
6	Záver	91
7	Zoznam literatúry	94
7.1	Knižné publikácie	94

7.2	Ústava a zákonné normy regulujúce postavenie národnostných menšín na Slovensku	97
7.3	Štatistické údaje	99
7.4	Internetové zdroje	100
8	Prílohy	101

1 Úvod

Územie južného Slovenska patrilo vždy ku konfliktným oblastiam. Tisíc rokov žili obyvatelia tohto územia pod uhorskou nadvládou, pričom k zásadnému vyostreniu maďarsko-slovenských vzťahov dochádza na prelome 18. a 19. storočia. Vtedy sa Slováci začali národne identifikovať nárokuje si vo vzťahu k Maďarom sprvu iba kultúrnu, ale postupne tiež aj politickú autonómiu. Najdôležitejšími otázkami z pohľadu slovenskej reprezentácie v tomto období boli politické práva Slovákov a používanie slovenčiny ako úradného jazyka. Slovenská identita bola značne poznamenaná pocitom nadradenosti Maďarov a ich útlaku voči Slovákom a ostatným národnostiam žijúcich v Uhorsku.

Po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní v roku 1867, kedy sa rušili slovenské školy, národné spolky, bola pozastavená činnosť Matice Slovenskej a maďarčina sa stala jediným oficiálnym jazykom v Uhorsku, dosahovala maďarizácia značných rozmerov.¹ Z oficiálnych miest bola presadzovaná idea o jedinom uhorskom národe, ktorý spoločne vytvárajú rôzne národnosti žijúce v Uhorsku. V tej dobe slovenská inteligencia, v dôsledku silnej maďarizácie, mala len veľmi obmedzené šance rozvinúť sa a bojovať za národné záujmy Slovákov. Spolupracovala preto hlavne so slovanskými národmi, predovšetkým s Čechmi, Rusmi ale aj s južnými Slovanmi. Týmto sa v Slovákoch posilňovala identita ako slovanského národa a spoločne s pocitom hrozby a útlaku z maďarskej strany sa dodnes v ich vedomí zachováva.

Keďže v samotnom Uhorsku tvorili Maďari, z hľadiska celkového počtu obyvateľov, menšinu neustále mali pocit ohrozenia z asimilácie s ostatnými národmi a zániku maďarskej kultúry. Aj preto sa snažili budovať Uhorsko (či presnejšie tzv. Veľké Uhorsko) ako štát postavený na jednom uhorskom národe. Ostatné národy považovali za menejcenné, pričom jediným znakom uhorského národa bol jazyk. Preto sa Maďarom mohol stať tiež príslušník iného národa ak rozprával maďarsky, akceptoval maďarskú politickú kultúru a bol lojálny k Uhorsku.

¹ Wandycz P., *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti*, 1. vydanie, Praha: Academia 1998, s. 172

Rakúsko-Uhorské vyrovnanie malo byť z hľadiska maďarských politických ambícií iba prvým krokom, pretože Maďari verili v budúci presun centra ríše z Viedne do Pešti. Preto za najväčšiu tragédiu považujú podpísanie Trianonskej zmluvy, kodifikujúcej výsledky prvej svetovej vojny, kvôli ktorej prišli o značnú časť územia a obyvateľstva.² Považovali to za „Diktát“ víťazných veľmocí Dohody- Francúzska, Ruska a Veľkej Británie. Nikdy sa v priebehu ďalšej histórie s výsledkami tejto mierovej zmluvy nezmierili. Pocit krivdy a nespravodlivosti, ktorý po Trianonskej zmluve ovládol Maďarsko veľmi výstižne opisuje vo svojej práci aj historik P. Lendvai: *„Bezmála každá maďarská rodina bola Trianonskou tragédiou citovú zasažena. Korunovační mesto Pozsony, jeden ze symbolů maďarských dějin se najednou jmenovalo Bratislava...[]...A příbuzní i přátelé, kteří tam žili se z jednoho dne na druhý proměnili v „cizince“. Národ byl traumatizován...[]... Trianon byl šok, něhož se Maďarsko – bez ohledu na někdejší politické zaměření v podstatě nevzpamatovalo dodnes. V mateřských školách a ve školách vůbec, při bohoslužbách a v tisku se neustále oživovala myšlenka získat zpět ztracená území od opovrhovaných sousedů“. Dennodenně opakovaná hesla „Ne, ne, nikdy!“ a „Zmrzačené Maďarsko není říše, celé Maďarsko je nebeská říše!“ Ještě 20 let po Trianonu charakterizovala každodenní život škol.“³*

Dopady Trianonskej zmluvy pre Maďarsko nie sú len psychologické, čo vôbec nie je zanedbateľný aspekt, ale aj geografické, demografické a ekonomické. Maďarsko stratilo dve tretiny územia a asi tri milióny obyvateľov. Maďarsko sa tak de facto stalo národnostne a kultúrne homogénnym štátom, kde najpočetnejšou menšinou boli Nemci, po nich nasledovali Slováci. Celkový počet príslušníkov národnostných menšín v novovytvorenom Maďarskom štáte predstavoval asi 10 %. Po podpise Trianonskej zmluvy sa ďalej zvýraznil pocit ohrozenia Maďarov z okolitého geopolitického priestoru a zániku a ako reakcia vznikla aj snaha o revíziu. Maďari nadobudli pocit krivdy a poníženia, v dôsledku čoho časť maďarských nacionalistických skupín ešte aj dnes podporuje navrátenie južného Slovenska Maďarsku.

Revizionistické snahy Maďarska v období medzi dvoma svetovými vojnami vyvrcholili Viedenskou arbitrážou, kedy Maďarsko v spolupráci s Hitlerom získalo späť značnú časť územia Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Obyvatelia tohto územia sa na niekoľko rokov

² Trianonská mierová zmluva bola podpísaná až v roku 1920 a Maďarsko ňou stratilo dve tretiny územia v prospech Československa, Kráľovstva SHS, Rumunska a Rakúska. Pečenka M. – Luňák P. a kol., *Encyklopedie moderní historie*, Libri, Praha 1999, s. 525-526

³ Lendvai P., *Tisíc let maďarského národa*, Academia, Praha 2002, s. 298-299

opäť stali súčasťou Maďarska. Československo načas zaniklo po Mníchovskom diktáte a Slovensko sa stalo satelitom Nemecka a spolupracovalo opäť aj s Maďarskom.

Koniec druhej svetovej vojny bol opäť poznamenaný myšlienkou riešenia maďarskej otázky, pričom spočiatku bolo preferované generálne riešenie, podobné tomu, ktoré bolo použité v prípade Nemcov v Čechách. V prípade maďarskej menšiny sa však toto nepodarilo realizovať, preto sa „maďarská otázka“ musela riešiť predovšetkým, reslovakizáciou, vzájomnou dohodou o výmene obyvateľstva a odsunom Maďarov do českého pohraničia, ale i tak na juhu Slovenska zostala po druhej svetovej vojne jeho najpočetnejšia menšina- maďarská menšina.

Národnostnú menšinu je možné definovať ako špecifický druh menšiny⁴ „ktorá je vymedzená dvojako – ako národnosť a ako menšina. Ako národnosť predstavuje isté etnikum, etnickú skupinu...[]...vymedzujeme národnosť tými istými etnickými znakmi, ako národ...[]... Medzi znaky...[]... patrí spoločné územie, kultúra a jazyk, náboženské zvyky, spoločné dejiny a predovšetkým pocit príslušnosti k tomuto spoločenstvu, pocit národnej identity (spoločná vôľa byť národom)...[]... Národnostná menšina má dvojakú identitu – identitu s materským národom a identitu so spoločenstvom občanov štátu na území, ktorého menšina žije. Národnostná menšina sa nemôže absolútne identifikovať so svojim materským národom, lebo im chýba jeden z podstatných znakov tejto identifikácie: príslušnosť k územnému spoločenstvu.“⁵

V prípade národnostnej menšiny je teda kľúčový problém identifikácie sa na jednej strane s materským národom a na strane druhej s majoritným spoločenstvom. Z tohto dôvodu je otázka vymedzenia národnostnej menšiny komplikovaná avšak nutná, keďže pojmový aparát je v politických vzťahoch veľmi dôležitý. Zároveň treba zdôrazniť, že nie je možné nezohľadniť tiež iný aspekt problematiky, na ktorý upozorňuje slovenský historik D. Kováč, keď píše, že: „Byť národnostnou menšinou, to už samo o sebe nie je závidenia hodným osudom. Preto ani nemožno pochopiť celú problematiku okolo národnostných menšín iba skúmaním historickým, politologickým, či sociologickým. Z veľkej časti je

⁴ „Skupina, ktorá se určitým znakem odlišuje od zbytku obyvatelstva 9menšina národnostní, náboženská, rasová a pod.)“ Žaloudek K., *Encyklopedie politiky*, 2. vydanie, Libri, Praha 1999, s. 251

⁵ ŠrajEROVÁ O., *Sociálna pozícia a národné vedomie národnostných menšín*, In: *Národnostné menšiny a jejich sociologické pozice ve Střední Evropě*, Sborník z mezinárodní vědecké konference, Slezský Ústav, Opava 1999, s.55-57

menšinová otázka otázkou psychologickou. Psychologicky negatívne hodnotenie sa skrýva už v samotnom pojme menšina.“⁶

Rozsah spracovanej práce neumožňuje zohľadniť všetky aspekty problematiky maďarskej národnostnej menšiny na južnom Slovensku a preto práca abstrahuje od psychologického, sociologického, ekonomického hodnotenia a širších historických súvislostí a sústreďuje sa predovšetkým na politický a volebný vývoj v rámci maďarskej menšiny na Slovensku po roku 1989 a do roku 2006.

Po kolapse reálneho socializmu v roku 1989 sa menšinová politika výrazne dostáva do popredia. Je to hlavne z dôvodu vyrovnania sa s predchádzajúcim obdobím, počas ktorého bola zatlačovaná do úzadia oficiálne deklarovanou ideou rovnosti všetkých národov a národným nihilizmom (proletársky a socialistický internacionalizmus dominovali nad ideou národa). Po roku 1989 začínajú národnostné menšiny jasnejšie a zreteľnejšie formulovať svoje národnostné požiadavky.

Význam a úloha maďarskej menšiny na Slovensku výrazne vzrástla po rozpade ČSFR, čo súviselo hlavne so zvýšením podielu obyvateľov maďarskej národnosti na celkovom počte obyvateľov Slovenska.

Od roku 1989 sa na Slovensku vystriedalo sedem vládnych garnitúr, pričom každá z nich mala k problematike národnostných menšín špecifický prístup. Etnický faktor na Slovensku zabrzdil kryštalizáciu na politickej scéne a na druhej strane bol v niektorých prípadoch slovenskými politickými elitami využitý (zneužitý). Cieľom tejto diplomovej práce je predovšetkým preskúmať niektoré tendencie v riešení maďarskej otázky na slovenskej politickej scéne a aprobovať pracovnú hypotézu, že tlak maďarských strán, ale aj maďarskej politickej scény v Budapešti núti slovenské politické strany bez ohľadu na ich politickú orientáciu sa zjednocovať a postupovať koordinovane pri riešení „maďarskej otázky“.

Ako jediná národnostná menšina má maďarská menšina na Slovensku stabilnú politickú reprezentáciu, ktorá sa pravidelne dostáva do Národnej Rady Slovenskej republiky, tým jej

⁶ Kováč D., *Národnostné menšiny na križovatke medzi vnútornou a zahraničnou politikou*, In: Haraksim L., *Národnosti na Slovensku*, Bratislava, Veda 1993, s.9

význam ešte rastie. Z troch ideovo odlišných maďarských politických strán vzniklo v roku 1998 zoskupenie Strana maďarskej koalície, ktorá sa postupne preferovala ako štandardná stredopravo orientovaná politická strana. V rokoch 1998-2006 bola členom vládnej koalície a pričínala sa tak k stabilizácii slovensko-maďarských vzťahov a vstupu Slovenska do NATO a EÚ v oboch volebných obdobiach bola najstabilnejším článkom vládnej koalície a vždy presadzovala len striktné dodržiavanie koalíciej dohody.

Táto práca pojednáva nielen o vzťahu Slovákov a Maďarov na Slovensku ale aj o význame maďarskej menšiny vo volebnom procese ako aj jej vplyve na výsledky volieb. Takisto sa práca zaoberá politickým vplyvom maďarskej menšiny a vplyvom na presadzovanie menšinových požiadaviek. Maďarská menšina ovplyvňuje aj volebné správanie majoritných Slovákov a ich politických strán. Táto tendencia sa prejavuje hlavne pri regionálnych voľbách, a to hlavne v okresoch s početnou maďarskou menšinou, kde v snahe zabrániť maďarskej menšine ovládnuť región, vzniklo už niekoľko koalícií slovenských politických strán, založených práve iba na etnickom princípe a vedených jedinou snahou zabrániť maďarskej menšine ovládnuť daný okres, či región.

Problematikou maďarskej menšiny na Slovensku sa zaoberá množstvo prác historikov, politológov aj sociológov. História maďarského národa takpovediac z maďarského pohľadu je možné nájsť v diele historika P. Lendvaia⁷, ktorý popisuje dejiny Maďarov od ich príchodu do Strednej Európy až po rok. Naproti tomu slovenské videnie problematiky podáva významný slovenský historik Ľ. Lipták. Jeho dielo obsahuje historické aspekty vzniku Slovenska, analyzuje existenciu Slovákov za Uhorska a tým aj problematiku historického vzniku nezhôd medzi Slovákami a Maďarmi. História slovensko-maďarských vzťahov v širšom kontexte Strednej Európy je možné nájsť v diele P. Wandycze⁸, ktorý nezaujato hodnotí významné historické medzníky slovensko-maďarských vzťahov.

Pri skúmaní problematiky maďarskej menšiny na Slovensku sú dôležitým zdrojom publikácie vydávané Slovenskou akadémiou vied. Maďarskou problematikou sa zaoberal predovšetkým sociológ Š. Šutaj⁹. Jeho analytický záber je široký, skúma túto problematiku v období od konca 2. svetovej vojny po súčasnosť.

⁷ Lendvai P., *Tisíc let maďarského národa*, Praha: Academia, 20002, z orig. Die Ugarn

⁸ Wandycz P., *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti*, 1. vydanie, Praha: Academia 1998

⁹ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948: (východiská a prax politiky k maďarskej menšine)*, Bratislava: Veda, 1993, *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku*

Otázkami spoločenského diania v rôznych oblastiach verejného života na Slovensku sa po roku 1989 zaoberá predovšetkým Inštitút pre verejné otázky. Z prameňov tohto inštitútu sú to predovšetkým zdroje venované stavu a vývoju Slovenska (*Súhrnné správy o stave spoločnosti*) a slovenskej politiky a takisto zdroje venované skúmaniu menšinovej problematiky. Pramene inštitútu pre verejné otázky zvlášť podrobne skúmajú a vyhodnocujú obdobie po roku 1993 teda od vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Inštitút pre verejné otázky prevádza takisto aj sociologické výskumy týkajúce sa menšinovej problematiky. Sú dôležitým zdrojom informácií o náladách v spoločnosti, či už medzi Slovákami alebo príslušníkmi maďarskej menšiny. Menšinovou problematikou sa zaoberá predovšetkým Ondrej Dostál, sociologickými výskumami O. Gyarfášová. Hodnotenie volieb okrem iného aj na základe regionálnych výsledkov je v epicentre záujmu V. Krivého. Celkový politický vývoj na Slovensku hodnotí G. Mesežnikov.

Z českých autorov sa slovenským politickým vývojom po roku 1993 zaoberajú predovšetkým E. Irmanová¹⁰ a V. Leška¹¹, ktorí rozoberajú dramatickú transformáciu Slovenska, pričom E. Irmanová spája otázku maďarskej menšiny so zahraničnou politikou Slovenska a tým vlastne hodnotí okrem iného aj bilaterálne slovensko-maďarské vzťahy a takisto aj problematiku vstupu Slovenska do NATO a EÚ.

Táto práca sa snaží o syntézu poznatkov o maďarskej menšine na Slovensku a predovšetkým jej vzťah k volebným procesom na Slovensku. Nechce opakovať už známe skutočnosti, ale pomocou nich zmapovať niektoré aspekty volebného a politického správania maďarskej menšiny na Slovensku a slovenskej väčšiny, pričom takáto syntéza predovšetkým v českej odbornej literatúre absentuje.

Diplomová práca je štrukturovaná do štyroch kapitol, ktoré zohľadňujú časový aspekt vývoja slovenskej politickej scény. Prvá časť pojednáva o historických udalostiach, ktoré zasiahli negatívne slovensko-maďarské vzťahy a vo svojich dôsledkoch vytvorili početnú maďarskú menšinu a maďarskú agendu na Slovensku. Toto obdobie historickej skúsenosti

1948, Košice: SAV, 1990, *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, Prešov: Universum, 2005, *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*, Prešov: Universum, 2005,

¹⁰ Irmanová Eva, *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, Praha: Albis international, 2005

¹¹ Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2006

môžeme rozdeliť na tri etapy: život Slovákov v Uhorku, vznik Československa a obdobie po prvej svetovej vojne a obdobie po druhej svetovej vojne.

Druhá časť popisuje vývoj v období po rozpade Československa, kedy význam maďarskej menšiny ešte vzrástol. Veľká pozornosť je venovaná fenoménu „mečiarizmu“, ktorý sa vyznačoval prvkami neliberálnej demokracie, početnými politickými kauzami a národnostným pnutím. Mnohé konflikty a kauzy boli zdá sa vyvolávané iba umelo, a to v snahe zakryť netransparentnosť privatizácie. V tomto období sa zhoršili aj bilaterálne slovensko-maďarské vzťahy, čoho príčinou bola aj prítomnosť národne vyhranenej Slovenskej národnej strany vo vláde a predovšetkým niektoré výroky členov tejto strany. Význam maďarskej menšiny vo volebnom procese preto narástol v roku 1998, kedy volebné správanie maďarských voličov a Strany maďarskej koalície patrilo k rozhodujúcim faktorom pri výmene vlády na Slovensku.

Tretia časť pojednáva o období prvej slovenskej vlády, kde boli prítomní aj zástupcovia maďarskej menšiny. Ich hlavný význam spočíval v stabilizácii vládnej koalície, v prínose ohľadom menšinových práv a takisto bola ich účasť vo vláde vnímaná pozitívne zo strany EÚ. Zlepšili sa bilaterálne vzťahy s Maďarskom a aj národnostné napätie, existujúce v predchádzajúcom vládnom období medzi Slovákami a Maďarmi na území Slovenska, sa podarilo utlmiť.

Posledná štvrtá časť pojednáva o druhom volebnom období, v ktorom boli znova vo vláde zastúpení predstavitelia maďarskej menšiny. Vo voľbách 2002 šlo hlavne o potvrdenie efektivity demokracie a pokračovanie v nastavených trendoch. Je veľmi zaujímavé pritom sledovať, že predstavitelia SMK získali aj podporu slovenských voličov, ktorí boli unavení a znechutení nezhodami „slovenských strán“ a zväčša preto demonštratívne volili stabilitu v podobe Strany maďarskej koalície. V tomto období došlo aj k vstupu Slovenska spoločne s Maďarskom do EÚ, čo napomohlo vzájomným vzťahom a aj do budúcnosti je vďaka tomuto možné očakávať zlepšenie. Práca je ukončená rokom 2006 a hodnotí situáciu až do parlamentných volieb v roku 2006, pretože tento časový úsek tvorí samostatnú a už ukončenú etapu politického vývoja v Slovenskej republike.

2 Maďarská menšina V Československu v rokoch 1918 – 1993

Vývoj na území južného Slovenska bol odjakživa komplikovaný. Na tomto území boli vzťahy vždy veľmi zložité a to aj vďaka neustálym zmenám, ktoré tam prebiehali a tlakom, či už z maďarskej, alebo slovenskej strany. Spolužitie slovenského a maďarského národa vždy veľmi ovplyvňovalo slovenskú, československú, ale aj maďarskú, či uhorskú politiku. Pod vplyvom tejto problematiky vznikali zákony, ktoré mali obmedziť alebo posilniť vplyv maďarskej menšiny na Slovensku. Príslušníci maďarskej menšiny hrali vždy dôležitú rolu v slovenskej alebo aj československej politike. Hlavným dôvodom bol samozrejme ich počet a takisto historické skúsenosti spolunažívania Slovákov a Maďarov v Uhorsku.

Po tisíc rokov patrilo územie Slovenska do Uhorska a neskôr do Habsburskej monarchie. Od polovice 19. storočia, prebiehala na území Uhorska tvrdá maďarizácia a to voči všetkým menšinám žijúcim na tomto území. V roku 1867 bola podpísaná dohoda medzi Rakúskom a Uhorskom, známa ako Rakúsko-Uhorské vyrovnanie. Touto dohodou sa monarchia rozdelila na fakticky dve samostatné časti, ktoré spájala len osoba panovníka. Pre Maďarov to znamenalo samostatnú vládu, parlament a správu.

Práve od Rakúsko-Uhorského vyrovnania sa maďarizačná politika výrazne zhoršila. Práva Slovákov ako aj práva ostatných národnostných menšín v Uhorsku, ktoré bolo mnohonárodnostným zoskupením, boli potláčané. Rušili sa slovenské školy, prebiehala rozsiahla maďarizácia. Maďarčina bola postupne zavádzaná na všetky stupne škôl a od roku 1907 bola povinne vyučovaná na všetkých školách.¹² Boli zrušené tri dovtedy existujúce slovenské gymnázia a v roku 1875 bola zakázaná činnosť Matice slovenskej. Práve to bolo výrazným problémom, pretože na veľkej časti územia Slovenska ľudia maďarčinu neovládali a preto deti, ktoré chodili do maďarských škôl ani nemohli rozumieť tomu o čom sa učia. Na druhej strane zase byť Maďarom znamenalo dostať sa ako keby medzi elitu spoločnosti a mať nejakú možnosť kariéry a preto sa inteligencia, ktorá síce vzišla zo slovenského národa postupne „dobrovoľne“ pomadžarčovala. Okrem túžby po postupe bol dôvodom k „dobrovoľnému“ pomadžarčovaniu aj strach pred prenasledovaním

¹² Koncom 19. storočia bolo v šestnástich slovenských stoličiach „asi 33 gymnázií, 6 reálií, 16 učiteľských ústavov, 4 právnické akadémie, 14 teologických ústavov, 143 odborných škôl – všetky úplne maďarské.“ Kálal K., *Maďarizácia: obraz slovenského utrpenia*, 1. vydanie, Bratislava: Eko-konzult, 2006, s.13

a represiami. Výrazná maďarizácia sa prejavila aj v znižovaní počtu ľudí na Slovensku, ktorí sa hlásili k slovenskej národnosti. Naopak počet Maďarov na Slovensku stúpал na úkor Slovákov, Nemcov a Rusínov.¹³

Maďarizačná politika mala vplyv na všetky aspekty života na Slovensku. Slovensko nebolo síce v tom čase veľmi rozvinutou krajinou, avšak na konci 19. storočia dochádza aj tu k industrializácii. No práve aj do hospodárskeho života prenikla maďarizácia. Do čela podnikov sa dostávali len Maďari, poprípade maďarizovaní Slováci. Z majiteľov veľkostatkov, ktorí vlastnili 36% pôdy, sa na Slovensku k slovenčine ako materinskému jazyku hlásili desiat.¹⁴ Vo verejných službách a v štátnej správe boli takisto preferovaní Maďari. Napr. na území Slovenska v štátnej správe pracovalo 6 185 ľudí a z toho bolo len 154 Slovákov.¹⁵ V oblasti súdnictva bola takisto ako aj vo všetkých verejných službách používaná maďarčina. Preto mnohokrát súdení Slováci, ktorí nevedeli maďarsky pri súde nerozumeli ani z čoho sú obvinení a mnohokrát bol aj rozsudok preložený zle.

Uhorsko nebolo ani v rámci politických práv demokratickým režimom. Nielen to, že tam zprvu neexistovalo všeobecné volebné právo, ale príslušníci menšín nemohli voliť vôbec. Postupne sa začala zavádzať idea „uhorského politického národa“, podľa ktorej síce všetci občania získali rovnoprávnosť, no na druhej strane boli všetci občania žijúci v Uhorsku považovaní za uhorských občanov, teda uhorský národ, a preto bola napr. rokovacím jazykom maďarčina a podobne. Slováci mali takisto veľmi nízke zastúpenie v parlamente. V roku 1901 boli v uhorskom parlamente len štyria Slováci, v roku 1905 iba dvaja, v roku 1906 siedmi a v roku 1910 traja.¹⁶

2.1 Situácia maďarskej menšiny v Československu po 1. sv. vojne

Po 1. sv. vojne sa do menšinového postavenia dostali príslušníci maďarskej národnosti žijúci na území južného Slovenska. V novovytvorenom Československom štáte vznikla početná maďarská menšina. Podľa prvého sčítania ľudu v roku 1921 tu žilo 650 597 obyvateľov maďarskej národnosti, ktorí tvorili 21,7% obyvateľov Slovenska. No už v roku

¹³ „V roku 1880 sa hlásilo na Slovensku k slovenskej národnosti 63,08% obyvateľov, roku 1900 už len 60,90% a roku 1910 57,66% a počet Maďarov stúpал v rokoch 1880-1910 z 22,1% na 30,3%.“ Lipták Ľ., *Slovensko v 20. storočí*, 3. vydanie, Bratislava: Kalligram, 2000, s.20

¹⁴ Lipták Ľ., *Slovensko v 20. storočí*, 3. vydanie, Bratislava: Kalligram, 2000, s.20

¹⁵ Tamtiež, s.20

¹⁶ Tamtiež, s.26

1930 sa ich počet znížil o 65 tisíc. V tomto roku sa k Maďarskej národnosti prihlásilo 585 434 obyvateľov Slovenska.¹⁷ Mnohí Slováci sa totiž sprvu prihlasovali k maďarskej národnosti.

Maďarsko ako nástupnícky štát porazeného Uhorska podpísalo po prvej svetovej vojne mierovú zmluvu v Trianone vo Versailles.¹⁸ Maďarsko sa od konca vojny všemožne snažilo, aby nedošlo k odtrhnutiu územia Slovenska. Toto územie totiž považovali za svoje územie, okupované Čechmi. Československo však malo sympatie veľmoci a naopak voči Maďarsku existovala určitá averzia, ktorej nepomohol ani fakt, že sa pokúsilo vojensky obsadiť Slovensko v roku 1919 a vyhlásilo na ňom Slovenskú republiku rad. Je faktom, že Trianonská mierová zmluva bola v k Maďarom nepriaznivá. Maďarsko sa však s jej výsledkami a so stratou skoro dvoch tretín svojho územia nikdy nezmierilo. Neprišlo totiž len o územie, ale aj o značnú časť obyvateľstva. Početná maďarská menšina sa tak vytvorila nielen na Slovensku ale aj v Rumunsku, Ukrajine a Juhoslávii. Trianonská mierová zmluva predstavovala najväčšiu tragédiu maďarských dejín. Oklieštením hraníc prišlo Maďarsko nielen o dve tretiny územia, ale aj asi o tri milióny občanov maďarskej národnosti. Oklieštenie hraníc rozdelilo rodiny, priateľov a národ bol celkovo traumatizovaný.¹⁹ Maďari chápali rozpad Uhorska ako neprirodzený, násilný, umelý a mocenský akt, ktorý im bol uložený v podstate formou diktátu. Odmietali existenciu malého Maďarska a cítili spolupatričnosť s Maďarmi, ktorí sa odrazu ocitli mimo územia Maďarska. Maďarsko sa s touto stratou dodnes nevyrovnalo. Snaha o navrátenie územia bola značná už hneď po podpise mierovej zmluvy. Tieto pokusy sa prejavovali tak v zahraničnej politike Maďarska ako aj v jeho vnútornej politike. Myšlienka získať späť územia bola prekážkou demokratizácie a radikalizovala prúdy v Maďarsku. V podvedomí maďarského národa je „Veľké Maďarsko“ dodnes ako zdroj oživovania zašlej slávy a mocenskej sily.

¹⁷ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*, 1.vydanie, Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, 1993, s.13

¹⁸ Maďarsko prišlo o dve tretiny územia a muselo uznať nástupnícke štáty. ČSR získala územie Slovenska a Podkarpatskú Rus. Maďarsko prišlo o územie Chorvátska, časť Banátu a Rijeku a Burgenland. Rumunsko získalo Bukovinu a Sedmihradsko. Mimo územia Maďarska sa tak ocitla polovica etnických Maďarov. In: Pečenka M.- Luňák P. a kol., *Encyklopedie moderní historie*, 3. vydanie, Praha: Nakladatelství Libri, 1999, s. 526

¹⁹ V rokoch 1918-1920 odišlo alebo utieklo do Maďarska 350-400 000 príslušníkov maďarskej menšiny. In: Lendvai P., *Tisíc let maďarského národa*, 1. vydanie, Praha: Academia, 2002 s. 294

Maďarsko malo v tom čase dve možnosti ako čo najrýchlejšie obnoviť svoje pôvodné územie, a to buď diplomatickou cestou alebo cestou sily. Po vojne však bola krajina značne oslabená a preto sa aspoň diplomatickou cestou všemožne snažila o revíziu mierovej zmluvy. A tak už pri prvej príležitosti Maďari uskutočnili jej revíziu a to v rámci Viedenskej arbitráže, prostredníctvom ktorej bolo územie južného Slovenska a Podkarpatskej Rusi pripojené k Maďarsku. Po Mníchovskej dohode sa začali aj Maďari ozývať s územnými požiadavkami. Sprvu sa československá reprezentácia pokúšala spor o územie vyriešiť kompromisnou dohodou. Maďari však pocítili možnosť získania celého územia, ktoré osídľovala maďarská menšina, a to prostredníctvom dohody veľmocí, a preto akékoľvek kompromisy zo strany Československa odmietali. A tak sa aj stalo na Viedenskej arbitráži, ktorú podpísali následne po Mníchovskej dohode v Novembri 1938 zástupcovia Nemecka, Talianska, Maďarska a Československa. Maďarsku pripadlo územie, kde žilo viac ako 50% Maďarov, a to časť Podkarpatskej Rusy a časť východného a južného Slovenska.²⁰ Týmto násilným spôsobom saisky váh opäť presunuli na stranu maďarského obyvateľstva južného Slovenska. Československo bolo teda definitívne rozbité a vznikol oklieštený Slovenský štát, ktorý patril k satelitom Nemecka. Maďarsko videlo túto vojnu ako možnosť získať späť svoje územie, a preto bojovalo po boku Nemecka.

2.2 Maďarská otázka po 2. sv. vojne v období rokov 1945-1948

Po druhej svetovej vojne a obnove predvojnových hraníc sa ťažiskom riešenia maďarskej otázky v slovenskej politike stali: výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom, reslovakizácia maďarského obyvateľstva a deportácia občanov maďarskej národnosti z južného Slovenska na práce do Čiech.²¹ Významným prvkom v rámci slovensko-maďarských vzťahov bolo to, že sa Československo, a vďaka tomu aj Slovensko, zaradilo medzi krajiny víťazné a Maďarsko bojovalo väčšiu časť vojny na strane Nemecka, preto malo Československo na medzinárodnej scéne lepšie vyjednávacie postavenie. Problémom pre neskoršie vyjednávania bolo akurát to, že česká exilová politika sa maďarskou otázkou zaoberala len okrajovo, prioritu mal problém početnej nemeckej menšiny v Čechách..²²

²⁰ Žaloudek K., *Encyklopédie politiky*, 2. vydanie, Praha: Nakladatelství Libri, 1999, s. 486

²¹ Šutaj Š., *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 12

²² Tamtiež, s.14

Na vyjednávaniach o prímerí s Maďarskom sa okrem veľmocí zúčastnilo aj Československo a Juhoslávia. Boli tam stanovené základné princípy vysporiadania sa s maďarskou otázkou na Slovensku. V dohode o prímerí sa hovorilo okrem iného o uznaní predmníchovských hraníc Československa s Maďarskom, o zaplatení vojnových škôd, o odchode maďarských úradníkov zo Slovenska, o anulovaní anexie okupovaného územia a o navrátení cenností vyvezených z územia južného Slovenska.²³

2.2.1 Generálne riešenie maďarskej otázky

Medzi slovenskou reprezentáciou prevládal spočiatku názor na generálne riešenie maďarskej otázky, čo sa aj na vyjednávaniach snažili presadiť. Rátalo sa teda s jednostranným odsunom Maďarov, podobným aký postihol príslušníkov nemeckého národa, a tým uplatniť výsledky Postupimskej konferencie aj na maďarskú menšinu. Avšak Postupimská konferencia sa otázkou Maďarov na Slovensku nezaoberala takže bolo nutné riešiť túto záležitosť na medzištátnej úrovni. Dokumentom, kde je jednostranný odsun maďarskej menšiny spomenutý prvýkrát a je ešte považovaný za spôsob, ktorým sa problematika Maďarov vyrieši, je Košický vládny program. Otvorene hovorí o odsune maďarskej menšiny a o vytvorení Československa na etnickom základe ako štátu Čechov a Slovákov. Podľa tohto programu však „*republika nechce a nebude postihovať svojich lojálnych nemeckých a maďarských občanov a obzvlášť nie tých, ktorí v dobách najťažších zachovali k nej vernosť.*“²⁴ Ďalej malo byť občianstvo navrátené tým, ktorí mali československé občianstvo pred Mníchovom 1938, antinacistom a antifašistom a tým, ktorí už pred Mníchovom viedli boj proti Henleinovi. Ostatným malo byť občianstvo zrušené.²⁵ Týmto krokom sa mal docieľiť ich jednoduchší transfer z republiky, keďže by boli odsúvaní de facto cudzinci. Maďari a Nemci odsúdení za zločin proti republike „*budú zbavení československého občianstva a vypovedaní z republiky navždy, pokiaľ ich nestihne trest hrdelný.*“²⁶ Podľa posledného odstavca VIII. Časti Košického vládneho programu

²³ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*, Veda vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, Bratislava, 1993, s.26

²⁴ Košický vládny program, 5.4.1945, Košice, www.prf.cuni.cz/1948/texty/kvp.doc, 25.2.2007

²⁵ Tamtiež

²⁶ Tamtiež

„Nemci a Maďari, ktorí sa prisťahovali na územie Československej republiky po Mníchove 1938 budú z republiky vykázaní ihneď, pokiaľ nepodliehajú trestnému stíhaniu.“²⁷

Dokumentom, kde sa otvorene spomínalo zrušenie občianstva príslušníkom maďarskej a nemeckej národnosti, bol dekrét prezidenta Beneša č. 33/1945. Podľa neho mali byť zbavení občianstva všetci príslušníci maďarskej a nemeckej národnosti okrem tých, ktorí sa podieľali na boji proti fašizmu a nacizmu a ostali verní Československu. Strata občianstva sa nevzťahovala ani na občanov Československa, ktorí museli pod nátlakom okupačných krajín prijať nemecké alebo maďarské občianstvo.²⁸ Tento dekrét ešte stále predpokladal, že maďarská otázka sa vyrieši rovnako ako otázka nemecká.

2.2.2 Reslovakizácia, odsun Maďarov do Čiech a dohoda o výmene obyvateľstva

Keďže sa na medzinárodnom poli nepodarilo vyjednať jednostranný odsun, ťažiskom politiky voči maďarskej menšine sa stali reslovakizácia, dohoda o výmene obyvateľstva a odsun Maďarov na práce do Čiech. Reslovakizácia neznamenovala poslovenčovanie Maďarov, ale reasimiláciu pomadžarčených Slovákov. Nejednalo sa teda o násilnú asimiláciu etnických Maďarov so Slovákami, ale o snahu prinavrátiť pomadžarčených Slovákov späť k slovenskému národu. Samozrejme sa k reslovakizácii hlásili aj príslušníci maďarskej menšiny, ktorí nemali slovenské korene, v rámci strachu pred represiami. Aj preto sa v konečnom dôsledku stala reslovakizácia prekážkou pri iných riešeníach maďarskej otázky ako boli odsun do Čiech a výmena obyvateľstva. Jednou z hlavných príčin reslovakizácie bolo to, aby na Slovensku ostali obyvatelia, ktorí sa pred rokom 1930 hlásili k Slovenskej národnosti avšak boli násilne pomadžarčení. Existovala tu teda veľká očividná snaha udržať týchto Slovákov v republike a navyše prijať aj tých, ktorí pred vojnou ušli do zahraničia.

Ďalším bodom riešenia tejto problematiky bola výmena obyvateľov riešená medzivládnu dohodou. Dohoda o výmene obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom bola po veľkých komplikáciách podpísaná 27.2.1946. Podľa nej sa mal vymeniť vzájomne rovnaký počet obyvateľov medzi Maďarskom a Československom. *„Všetky osoby národnosti slovenskej*

²⁷ Tamtiež

²⁸ 33/1945 Ústavní dekrét prezidenta republiky ze dne 2.8.1945, plné znenie dekrétu v Gabzdilová-Olejníková S. – Olejník M. – Šutaj Š., *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945-1953 v dokumentoch I.*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 53

a českej, ktoré majú stále bydlisko na území Maďarska a ktoré za podmienok níže vymedzených prejavili svoj úmysel, aby boli presťahované na územie Československa, budú tam presťahované a maďarská vláda nebude v tom prekážať.“ „V počte rovnajúcom sa počtu osôb slovenskej a českej národnosti, presťahovaných z územia Maďarska na územie Československa, budú presťahované na územie Maďarska osoby maďarskej národnosti, ktoré majú stále bydlisko na území Československa a stratili podľa dekrétu prezidenta Československej republiky zo dňa 2. augusta 1945...[]...československé štátne občianstvo.“²⁹ Slovenská menšina v Maďarsku mala byť teda vymenená v rámci dobrovoľnosti avšak na Slovensku sa skupina ľudí, ktorá bude vymenená určovala. Dohoda narážala aj na problém odsunu obyvateľov do Čiech. Maďarská strana tento krok odmietla a z tohto dôvodu bol „motorom“ k podpísaniu Dohody o výmene obyvateľstva aj tento odsun do Čiech. Slovenská strana ho totiž odôvodňovala tým, že ak nemá strana Maďarská ochotu rokovať o výmene obyvateľstva, bude musieť Československo problematiku maďarskej menšiny na južnom Slovensku riešiť jednostranne v rámci vnútroštátnych možností.

Odsun občanov do Čiech sa uskutočňoval na základe dekrétu prezidenta Beneša č. 88/1945. Na začiatku sa jednalo o akciu, ktorá mala hlavne vyriešiť problém českého pohraničia, kde kvôli odsunu nemeckých občanov, vznikol problém nedostatku pracovnej sily. Nábery sa robili na základe dobrovoľnosti a zvyčajne sa ich zúčastnili dobrovoľne obyvatelia z východného Slovenska, kde bola zlá sociálna a hospodárska situácia. Neskôr však bola akcia násilná a odsunom maďarskej menšiny sa mala zabezpečiť jednak pracovná sila v Čechách, a jednak sa mala získať pôda pre osídlenie Slováckmi na južnom Slovensku a tým rozbiť etnickú jednoliatosť tohto územia, aby sa do budúcnosti zabránilo akýmkoľvek revizionistickým požiadavkám Maďarska, ktoré by mali výraznú podporu vo vnútri republiky. Predpokladalo sa, že sa Maďari odsunutí na práce do Čiech v inom etnickom prostredí asimilujú.³⁰

²⁹ Gabzdilová-Olejníková S. – Olejník M. – Šutaj Š., *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945-1953 v dokumentoch I.*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.134

³⁰ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*, 1. vydanie, Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, 1993, s.98

2.2.3 Slovenské politické strany a maďarská otázka po druhej svetovej vojne

Čo sa týka postoja slovenských politických strán k maďarskej otázke, dve najväčšie, a to Komunistická strana Slovenska (KSS) a Demokratická strana (DS), riešili najprv problém členstva Maďarov v týchto stranách. Členstvo v KSS sa spájalo s protifašistickou činnosťou a preto sa mnohí Maďari snažili členstvom v KSS skryť pred protimaďarskými opatreniami. Naopak Demokratická strana sa prikláňala k tomu, že každý Maďar sa snaží len o obnovu „Veľkého Maďarska“ a preto by v strane nemal byť žiaden. V máji 1945 rozhodla Slovenská Národná Rada o tom, že politické strany nemajú brať za členov príslušníkov maďarskej menšiny.³¹ Zo začiatku sa obidve strany postavili k oblasti južného Slovenska s tým, že je nutné vyriešiť tento problém spoločne a etnicky, nie na základe straníckej príslušnosti. Avšak postupne začali túto problematiku zneužívať pre politické boje. Napr. k reslovakizácii sa obidve strany postavili kladne, no neskôr ju začali zneužívať ako propagáciu svojej strany, keďže reslovakizácia bola medzi Slovákmi prijatá veľmi pozitívne. KSS začala postupne pristupovať k reslovakizácii na základe triedneho princípu pričom DS si stále zachovávala svoj postoj etnického princípu. Aj v oblasti ekonomiky pristupovala DS k riešeniu problému radikálnejšie ako KSS, pretože DS presadzovala v prvom rade poštátňovanie najprv maďarských a nemeckých podnikov.³²

V roku 1946 sa konali prvé povojnové parlamentné voľby, ktoré s veľkým náskokom vyhrala na Slovensku Demokratická strana. DS získala 999 622 hlasov (62%), pričom Komunistická strana iba 489 596 hlasov (30,4%).³³ V Čechách však zvíťazila KSČ, čo vo vzťahu k reslovakizácii znamenalo toľko, že sa celorepublikovo podarilo presadiť triedny princíp vo vzťahu k Maďarom, ktorý bol preferovaný komunistami.

Dôležitým medzníkom v maďarsko-slovenských vzťahoch bola Parížska mierová konferencia, do ktorej vkladali československí predstavitelia veľké nádeje. Dúfali, že sa podarí na jej základe znížiť počet maďarského obyvateľstva na Slovensku. Táto konferencia však skončila všeobecným neúspechom. Odmietla totiž jednostranný odsun Maďarov a na strane druhej neuznala ani požiadavky Maďarska. Najdôležitejším

³¹ Tamtiež, s.50

³² „V diskusii o osude priemyslu predseda DS Lettrich vytýčil požiadavku: „1) Poštátniť v prvom rade priemyselné podniky Maďarov, Nemcov a zradcov. 2)....“, Čas, r.II, č.125, 21.9.1945, In: Lipták Ľ., *Slovensko v 20. storočí*, 3.vydanie, Bratislava: Kalligram, 2000, s. 270

³³ Tamtiež, s.269

výsledkom však bol článok V zmluvy, podľa ktorého mali o postavení Maďarov prebiehať medzištátne rokovania medzi Maďarskom a Československom. Tieto rokovania sa mali uskutočniť do 6 mesiacov od účinnosti zmluvy.³⁴ Vďaka tomuto bodu bola maďarská strana nútená vstúpiť do rokovaní o výmene obyvateľstva, ale kládla si aj podmienku, že sa musí zastaviť odsun Maďarov do Čiech.

2.3 Maďarská menšina a budovanie tzv. reálneho socializmu v Československu

Rok 1948 znamenal pre Československo mnoho zmien, a to samozrejme aj vo vzťahu k Maďarom. Nielen u nás, ale aj v celej Strednej Európe, došlo k prechodu politickej orientácie doľava, čo znamenalo rozdeľovanie ľudí nielen podľa etnickej príslušnosti, ale hlavne podľa triednych princípov. Čo znamenalo výrazný obrad v riešení maďarskej otázky. *„Represie v tesne pofebruárovom období postihli širšie vrstvy slovenskej spoločnosti, napr. predstaviteľov občianskych politických strán, ľudí, ktorí sa nestotožnili s novým režimom, predstaviteľov cirkvi, ale uskutočňovali sa aj na etnickom základe“*³⁵. Už vo februárovom období sa začali kontakty oboch krajín. Výrazný prínos k zlepšeniu vzťahov medzi Československom a Maďarskom bol aj záujem SSSR o túto oblasť. Preto sa po februárovej revolúcii začal postoj k Maďarom na Slovensku meniť. KSČ sa usilovala o priznanie občianskych práv, avšak naďalej nechceli pripustiť vytváranie nejakých politických organizácií a podobne.

V Ústave z 9. mája 1948 je ešte znateľný negatívny postoj k maďarskej a nemeckej menšine, ktorý vyplýva z vojnových udalostí a stavia na povojnových prehláseniach a dokumentoch. Už v prehlásení k Ústave sa píše, že československý ľud bude budovať cestu ľudovej demokracie, ktorá nás dovedie k socializmu, čo vlastne znamená už spomínanú skutočnosť, a to, že sa postupne upúšťa od etnického princípu v prospech princípu triedneho, je to viditeľné aj v druhom článku kde sa píše, že *„Československá republika je jednotný štát dvou rovnoprávných slovanských národů, Čechů a Slováků.“* *„Území státu tvoří jednotný a nedílný celek.“*³⁶ Je evidentné a pochopiteľné, že už

³⁴ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*, 1. vydanie, Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, 1993, s. 110

³⁵ Tamtiež, s.132

³⁶ Ústava Československé republiky, zákon č. 150/1948 Sb. (účinnosť 24.6.1948), www.prf.cuni.cz/1948/texty/ust1948.doc, 25.2.2007

v základnom zákone sa kladie dôraz na odmietnutie akýchkoľvek snáh o územné požiadavky, či už z maďarskej alebo nemeckej strany. A dôležité je aj to, že sa tam nespomína nič o národnostných menšinách a etnických skupinách. Tento problém sa teda evidentne odsúva do úzadia.

V roku 1948 sa skončila výmena obyvateľstva a aj reslovakizačná akcia. Celkovo bolo presídlených z Československa do Maďarska 89 660 osôb, z toho dobrovoľne odišlo asi 6 000 osôb, a z Maďarska do Československa bolo presídlených 73 273 osôb.³⁷

Politika voči maďarskej menšine sa po februári 1948 začala meniť. Vyplývalo to aj z toho, že v celej strednej Európe a hlavne teda v Maďarsku sa k moci dostala komunistická strana. Vedenie KSČ si začalo uvedomovať, že transport Maďarov už nie je riešenie, ktoré by bolo možné uskutočniť. KSČ si ako hlavnú úlohu vytýčila odstránenie triednych rozdielov v spoločnosti, vedúcu úlohu robotníckej triedy na čele s jednou stranou (KSČ) a budovanie socializmu. V tomto prostredí vznikla snaha o budovanie a zbližovanie národov a národností v Československu. Preto sa pristúpilo k postupnému ekonomickému, politickému a sociálnemu zrovnoprávňovaniu Maďarov s občanmi ČSR. Politika KSČ totiž vychádzala z toho, aby sa prvopočiatočne riešili socio-ekonomické otázky a tým by sa zamedzilo nacionalistickým myšlienkam medzi menšinami. Samozrejme, že slovenská verejnosť k tomuto kroku pristupovala trochu s obavami, a to hlavne z dôvodu, že na povojnové riešenie otázky maďarskej boli vyložené nemalé prostriedky, ktoré teraz vyjdú nazmar. 8. júla 1948 sa na zasadnutí ÚV KSČ hovorilo o otázke Maďarov, kde sa dospelo k záveru, aby sa postupne Maďarom začali poskytovať občianske práva. Možnosť vytvoriť nejakú politickú organizáciu ani stranu však do úvahy neprichádzala ani v rámci KSČ. Napriek tomu už mohli byť Maďari jednotlivo prijímaní za členov KSČ a takisto zriaďovať paralelky pre maďarské deti v školách.³⁸

Otázka občianstva sa vyriešila v zákone č. 245/1948 o štátnom občianstve osôb maďarskej národnosti: *„Osoby maďarskej národnosti, ktoré dňa 1. novembra 1938 boli československými štátnymi občanmi, majú bydlisko na území Československej republiky a nie sú príslušníkmi cudzieho štátu, nadobúdajú bez ďalšieho československé štátne*

³⁷ Šutaj Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948*, 1. vydanie, Bratislava: Veda vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied, 1993, s.139

³⁸ Šutaj Š., *Maďarská otázka na Slovensku v rokoch 1948-1970*, In: Šutaj Štefan, *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*, 1. vydanie, Košice: SÚ SAV, 1990, s.10

občianstvo“. ³⁹ Problémom však u tohto zákona bola malá informovanosť, takže nakoniec nedošlo až k tak výraznému vzrastu československého občianstva. Mnohí Maďari boli takisto už unavení z rôznych administratívnych preťahovačiek a neverili týmto opatreniam, že im nejako pomôžu. Zvyšní sa zase v rámci oddanosti Maďarsku nechceli prihlásiť k československému občianstvu..

Československá politika sa zmenila aj vo vzťahu k reslovakizácii. Výsledky reslovakizácie sa stali spornými. Mnoho Maďarov si totiž v rámci očakávania politických zmien svoje reslovakizačné dekréty ani nevyzdvihlo a tí, ktorí sa nakoniec prihlásili boli v maďarskom prostredí považovaní za zradcov maďarského národa.⁴⁰ Evidentne sa v tomto odzrkadlili chyby reslovakizačnej akcie, a to v tom, že mnohí obyvatelia maďarskej národnosti sa reslovakizovali len z dôvodu záchrany pred represiami, či už transportom do Maďarska alebo odsunom na práce do Čiech. Táto sprvu len domnienka sa teda potvrdila. Pôvodne prevládal názor, že reslovakizanti majú byť pokladaní za Slovákov a ako k Slovákom k nim má byť aj pristupované. Avšak už 7.1.1948 na zasadaní Maďarskej komisie bol predložený návrh na zapájanie reslovakizantov do maďarských kultúrnych spolkov.⁴¹ Čo znamená, že na jednej strane tu bola snaha, aby sa reslovakizanti naozaj stávali Slovákmí, ale na strane druhej zase bola snaha nestratiť ich pre budovanie socializmu a teda snaha umožniť občanom prihlásiť sa k národnostiam podľa ich presvedčenia.

V tomto období nastala takisto doba návratu pre náboristov z Čiech, keďže na tieto práce boli ľudia povolávaní len na jeden rok. Neskôr sa doba síce predĺžila o 6 mesiacov, ale i tak sa po roku 1948 začali náboristi vracieť a nastal nový problém. Mnohé domy a pozemky osídlili medzi tým tzv. dôverníci, ktorí dostávali na tieto pozemky a budovy vlastnícke dekréty. Tým pádom sa mnoho náboristov už ani nemalo kam vrátiť. Keďže dochádzalo k neorganizovanému odchodu náboristov z Čiech, situácia sa ešte viac komplikovala. Preto vláda na svojom zasadaní rozhodla „že, osobám maďarskej národnosti, ktoré pracovali v Čechách a chceli tam získať trvalé bydlisko umožnila vyplatiť finančnú podporu na založenie novej domácnosti, ktorá predstavovala 80% zo sumy

³⁹ Gabzdilová- Olejníková S. – Olejník M. – Šutaj Š., *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945-1953 v dokumentoch I.*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.75

⁴⁰ Šutaj Š., *Maďarská otázka na Slovensku v rokoch 1948-1970*, In: Šutaj Š., *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*, 1. vydanie, Košice: SÚ SAV, 1990, s. 17

⁴¹ Tamtiež, s.18

*poľnohospodárskeho majetku, ktorý nechali na Slovensku.*⁴² Pre ostatných sa rozhodla vláda uskutočniť organizovaný nábor a títo náboristi získali československé občianstvo. V rámci organizovaného náboru sa na Slovensko vrátilo však len asi 44 129 osôb, čo tvorilo len 43,1% náboristov.⁴³

Výmena obyvateľstva ako posledný bod riešenia maďarskej otázky po 2.sv. vojne bola zastavená k 31.1.1948. Na znak novonadobudnutého priateľstva v rámci budujúceho sa socialistického bloku bola v roku 1949 podpísaná československo-maďarská zmluva o priateľstve, pomoci a vzájomnej spolupráci. Neskôr k nej pribudol aj Štrbský protokol ako dodatok. Obsahoval hlavne riešenie finančných a hospodárskych otázok, ktoré boli spojené práve z transferom obyvateľstva a následnými hospodárskymi a sociálnymi problémami, ktoré sebou prinášal.⁴⁴

Celkovú zmenu politiky voči maďarskej menšine je možné zaznamenať aj v tom, že sa po roku 1948 začína presadzovať politika uplatňovania a zahrňovania maďarskej menšiny do aktívneho života v Československu. Začína sa presadzovať maďarčina ako jazyk používaný na rokovaníach národných výborov v oblastiach osídlených Maďarmi. Rozvíja sa kultúra a maďarské školstvo, čo ale malo za príčinu to, že mnoho maďarských detí sa neskôr nemohlo uplatniť na stredných alebo vysokých školách a to z dôvodu, že neovládali slovenčinu vôbec. Preto bolo nutné zaviesť na školách s vyučovacím jazykom maďarským povinnú výučbu jazyka slovenského.

Už v roku 1949 vznikol maďarský kultúrny spolok Csemadok.⁴⁵ Jeho úlohou bolo rozvíjať kultúru na južnom Slovensku, teda medzi maďarskou populáciou, v rámci výchovno-vzdelávacej činnosti a záujmovo-umeleckej činnosti. Výchovno-vzdelávacia činnosť sa zameriavala hlavne na ideovú výchovu, vlastivedný a historický úsek, právnu výchovu a podobne. Väčší význam však malo umelecké zameranie tohto spolku. Zakladali sa divadlá, podporoval sa folklórny a národný život Maďarov v pohraničných oblastiach.⁴⁶

⁴² Tamtiež, s.21

⁴³ Tamtiež, s.22

⁴⁴ Tamtiež, s.15-16

⁴⁵ *Csehszlovákiai Magyar Dólgazók Kulturális Szövetsége/Kultúrny Zväz maďarských pracujúcich*

⁴⁶ Paukovič V.- Kita J., *Národnostná kultúra a národné vedomie u obyvateľstva maďarskej národnosti v Česko-Slovensku*, In: Šutaj Š., *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*, 1. vydanie, Košice: SÚ SAV, 1990,s. 118-119

V rámci plnenia politiky zrovnoprávňovania menšín, ktorú Komunistická strana zaviedla, sa v 50tych a 60tych rokoch pravidelne uskutočňovali kontroly realizácie straníckych ustanovení v maďarskej otázke. Sledoval sa počet maďarských členov Národných Výborov, takisto aj rozvoj hospodárstva na južnom Slovensku a za dôležité bol považovaný hlavne priemyselný rozvoj v tejto oblasti. Bola tu evidentná snaha budovať socializmus ako spriatelené národy bok po boku.

2.3.1 Revolúcia 1956 v Maďarsku

Významnou udalosťou 50tych rokov v socialistickom bloku bola revolúcia v roku 1956 v Maďarsku. Udalosti sa samozrejme dotýkali aj Maďarov žijúcich na Slovensku. Z psychologického hľadiska to bola veľmi významná udalosť, lebo konečne mali byť Maďari aj na Slovensku prečo hrdý na svoj národ. Zvýraznil sa pocit nielen hrdosti ale aj náležitosti k Maďarsku. Okrem toho vnímali Maďari na Slovensku tieto udalosti ako možnosť zlepšenia aj ich situácie.⁴⁷ Maďarská menšina na Slovensku síce otvorene nepodporovala túto revolúciu, ale učinili mnoho skôr symbolických prejavov, čím sa snažili svoju podporu vyjadriť. Týmito prejavmi boli napr. ukladanie vencov, spievanie maďarskej hymny a pod.⁴⁸ Čo sa týka aktívnej participácie maďarskej menšiny, Maďari neboli povolaní do záloh, ktoré sa vytvárali v priebehu revolúcie.⁴⁹ Naopak časť maďarských komunistov na Slovensku sa aktívne podieľala na propagácii protirevolučnej tlače. Takisto bolo vysielaných množstvo agentov hlavne maďarsky hovoriacich.⁵⁰

V júli 1960 prijalo Národné Zhromaždenie Ústavu, ktorá vyhlásila definitívne víťazstvo socializmu v krajine. Československo aj naďalej ostalo spojením dvoch rovnocenných národov, navyše bratských. Čo sa týka práv menšinových, potvrdila Ústava rovnoprávnosť všetkých občanov bez ohľadu na národnosť a rasu a navyše v Hlave II čl. 25 sa píše, že *„Občanům maďarské, ukrajinské a polské národnosti zabezpečuje stát všechny možnosti a prostředky ke vzdělání v mateřském jazyce a ke kulturnímu rozvoji.“*⁵¹

⁴⁷ Simon A., *Slovenští maďaři a revoluce 1956*, www.soumar.cz/?q=ds/node/219/print, 26.11.2006

⁴⁸ Tamtiež

⁴⁹ „28. října však vzniklo v rámci Ústředního výboru Slovenské komunistické strany zvláštní koordináční středisko, které řídilo legální i ilegální propagandistickou činnost zaměřenou na Maďarsko. Do jeho vedení se ne náhodou dostal známý slovensko-maďarský komunista, tehdejší předseda Csemadoku a člen ÚV KSS, Gyula Lőrincz.“ Tamtiež

⁵⁰ „...košické vedenie strany vysielalo denne 30-40, niekedy i 80 maďarsky hovoriacich agitátorov na prácu v Maďarskej strane.“ Tamtiež

⁵¹ Ústavný zákon 100/1960 Sb., http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html, 25.2.2007

2.3.2 Pražská jar a „normalizácia“

V období roku 1968 a Pražskej jari sa opäť mení a vylepšuje postavenie maďarskej menšiny a vôbec všetkých menšín v Československu. V októbri 1968 bol prijatý Ústavný zákon č 144 o postavení národností, ktorí stanovil, že všetky národnosti sú spolu so slovenským a českým národom štátotvornou skupinou v Československu: „Československá socialistická republika...[]...zabezpečuje maďarské, nemecké, poľské a ukrajinské (rusínské) národnosti možnosti a prostriedky všestranného rozvoje.“ „Občanům...[]...se...[]...zabezpečuje: a) právo na vzdelání v jejich jazyku b) právo na všestranný kulturní rozvoj c) právo užívat jejich jazyka v úředním styku v oblastech obývaných příslušnou národností, d) právo spolčovat se v národnostních kulturních společenských organizacích, d) právo na tisk a informace v jejich jazyku,“⁵² Menšiny teda získali právo na výučbu v svojom jazyku, kultúrny rozvoj používať jazyk v úradnom styku a tlač.⁵³ Týmto zákonom sa síce všetky problémy nevyriešili, ale zas to bol asi najväčší posun od vojnových udalostí, kedy slovenskí Maďari neboli považovaní ani za občanov Československa.

Po období uvoľňovania prišla „normalizácia“. Aj oblasť politiky voči menšinám sa sprísnila. Bola zakázaná činnosť Maďarského Zväzu Mládeže. Činnosť Csemadoku bola obmedzená. Celkovo normalizácia znamenala zhoršenie národnostnej politiky vo všetkých ohľadoch. Ako reakcia na obmedzovanie menšinových práv vznikol v roku 1978 Výbor pre ochranu práv Maďarskej menšiny žijúcej v Československu. Jedným zo zakladateľov bol aj súčasný predstaviteľ Strany Maďarskej koalície Miklós Duray. Za svoje snahy presadiť hlavne maďarské školy bol režimom dvakrát väznený. Duray sa podieľal takisto na podpise Charty 77 a patrí medzi významných predstaviteľov maďarskej menšiny, ktorí sa aktívne zapojili do boja proti komunizmu v Československu. Menšiny sa totiž v nedemokratických systémoch búria najčastejšie, lebo chcú samozrejme získať väčšie menšinové práva a slobody.

⁵² Ústavný zákon 144/1968 ze dne 27.10.1968, www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C12571D20046A0B2C12566D4007235B1, 25.2.2007

⁵³ Šutaj Š., *Maďarská otázka na Slovensku v rokoch 1948-1970*, In: Šutaj Š., *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*, 1. vydanie, Košice: SÚ SAV, 1990, s. 32

Jednou z prvých politických organizácií, ktorá začala v roku 1989 bojovať proti KSČ bola Maďarská nezávislá iniciatíva (MNI), ktorá bola založená 18.11.1989 takže ešte skôr ako bolo založené Občianske fórum, ktoré sa stalo hlavnou revolučnou silou v Čechách. Pri svojom vzniku vydala MNI prehlásenie, v ktorom vyjadrila svoju podporu a sympatie voči štrajkujúcim študentom a programu Občianskeho Fóra a Verejnosti Proti Násiliu. Požadovala demisiu ľudí zodpovedných za potlačenie pokojných demonštrácií a demokratickú ústavu a slobodné voľby.⁵⁴ Postupne sa MNI stala súčasťou VPN a spoločne tak Maďari a Slováci bojovali za demokraciu.

2.4 Situácia po roku 1989 a maďarská menšina

Rok 1989 bol rokom veľkých zmien nielen pre Československo, ale aj pre ostatné krajiny tzv. východného bloku. Revolučná vlna zasiahla takmer všetky tieto krajiny a socialistický režim padol aj v Československu. Samozrejme aj pre Maďarov žijúcich na Slovensku sa otvorili nové možnosti ako presadiť svoje požiadavky a zlepšiť postavenie národnostných menšín. Mnohé problémy menšín, ktoré boli v rámci rovnosti všetkých ľudí a triedneho rozdelenia zastierané, vyplávali na povrch. Okrem toho sa začali Maďari organizovať a vystupovať aj v politike ako celok skôr založený na etnickom princípe ako na nejakých ideových základoch, či na nejakom politickom smere. Aj napriek väčšiemu uvedomovaniu si národnej príslušnosti, podiel občanov hlásiacich sa k maďarskej menšine pri prvom porevolučnom sčítaní ľudu klesol z 11,2% v roku 1980 na 10,8% v roku 1991.⁵⁵ Medzi dôvody tohto poklesu patrili väčší prirodzený úbytok, zmiešané manželstvá a migračné procesy na juhu Slovenska.⁵⁶ Napriek tomu celkovo počet Maďarov stúpol z 559 490 obyvateľov v roku 1980 na 567 296 v roku 1991. Na povrch vyplávali aj problémy na bilaterálnej politickej úrovni medzi Maďarskom a Slovenskom, ktoré boli v ideológii internacionalizmu a rovnosti národností v oboch národoch potlačované. Hlavné prejavy nacionalizmu boli v tomto období reálneho socializmu takmer úplne vymazané, ale po páde tohto systému začali opäť prenikať na povrch.

⁵⁴ Irmanová E., *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, Praha: Albis international, 2005, s.127

⁵⁵ Prílohy, graf č.1

⁵⁶ Šutaj Š., *Maďarská menšina v slovenskej politike po roku 1989* In: Šutaj Š., *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.94

Po Novembri 1989 až do polovice roku 1990 bola u moci na Slovensku vláda národného porozumenia, ktorá vznikla vďaka tlaku VPN na mocenské štruktúry. Na jej čele bol komunista Milan Čič. V tom čase ostávala prvotne v platnosti Ústava z roku 1960, no postupne sa k nej začali robiť úpravy, ktoré nemali jej nedemokratický rád. So zmenou Ústavy sa rátalo až po voľbách roku 1992. Jedným z dôležitých zákonov, ktoré boli prijaté po prevrate, a týkal sa viac či menej aj otázky menšín na Slovensku, bol zákon o úradnom jazyku v Slovenskej republike. Bolo totiž jasné, že keď sa mení legislatíva celkovo je nutné v demokratickom systéme zabezpečiť odpovedajúce miesto menšinám. Tento zákon potvrdil ako úradný jazyk na území Slovenska slovenčinu, pričom v úradnom styku bolo možné používať aj jazyk český. V čl.2 §6 je ďalej určené, že: „*Ak príslušníci národnostnej menšiny tvoria v meste alebo obci najmenej 20% obyvateľstva, môžu v takýchto mestách a obciach používať v úradnom styku svoj jazyk.*“⁵⁷ Okrem problematiky menšín, sa hlavne začal proces etnického uvedomovania si medzi českou a slovenskou národnosťou. Takže prvé roky slobody charakterizovalo práve riešenie vzťahu Slovákov a Čechov, ktoré viedlo až k pokojnému rozpadu republiky.

2.4.1 Prvé slobodné voľby

V roku 1990 sa uskutočnili prvé slobodné voľby, kde sa zatiaľ ešte veľmi nehlasovalo za nejaké politické ideie, ale skôr šlo o to, že sa v nich občania vyjadrili proti komunizmu a za slobodu. Najprv však bolo nutné prijať základné volebné zákony. V januári 1990 bol prijatý zákon o vzniku a zániku politických strán FZ ČSSR (15/1990Zb.) a následne na to aj zákon volebný. Na základe zákona o politických stranách mohla politická strana vzniknúť na základe petície aspoň 1000 občanov. Na vstup do parlamentu boli stranám kladené 2 podmienky. Prvá z nich bola mať 10 000 členov a druhou bola hranica, minimálne množstvo hlasov vo voľbách, pre vstup do parlamentu, ktorá pre voľby v roku 1990 bola 3%.⁵⁸

Vo voľbách kandidovalo 21 strán. Okrem MNI kandidovala vo voľbách aj koalícia maďarských strán Együttélés-Spolužitie a Maďarsko kresťanskodemokratické hnutie. Egy-Spolužitie vzniklo už vo februári 1990, stavalo na konzervatívno-liberálnych hodnotách

⁵⁷ Zákon SNR z 25.10.1990 o úradnom jazyku v Slovenskej republike, Sbírka zákonů č.428/1990, www.culture.gov.sk/files/files/leg/428_1990.doc, 25.2.2007

⁵⁸ Surmánek Š.- Gbúrová M.- Dudinská I., *Politológia (vybrané kapitoly)*, 1. vydanie, Prešov: Slovacontact, 2006, s.129-130

a medzi jeho ciele patrilo vybojovanie kolektívnych práv pre maďarskú, ale aj ostatné menšiny. MKDH vzniklo v marci 1990. Tieto strany spoločne vo voľbách kandidovali v koalícii. Víťaznou sa vo voľbách s 29,35% získaných hlasov stala Verejnosť proti násiliu (VPN). Tá získala aj najviac a to 48 poslaneckých mandátov.⁵⁹ Vo voľbách kandidovala aj koalícia dvoch maďarských strán Spoluzitie a Maďarsko kresťansko-demokratické hnutie (ESWMK).⁶⁰ Táto koalícia získala celkovo 292 636 hlasov, z celkovo odovzdaných do volieb do SNR 3 622 650, čo je 8,66%. To znamenalo 14 poslaneckých kresiel pre predstaviteľov maďarskej národnosti v parlamente.

Najviac hlasov získala ESWMK samozrejme v oblastiach s vyšším podielom maďarskej menšiny medzi obyvateľstvom. Jednoznačne zvíťazila ESWMK v okresoch Dunajská Streda a Komárno. V týchto dvoch okresoch je podiel maďarského obyvateľstva najvyšší. Podľa sčítania ľudu v roku 1991 bol podiel obyvateľov maďarskej národnosti v okrese Dunajská Streda 87,16% a v okrese Komárno 72,16%. V okrese Dunajská streda získali ESWMK 68,4% platných hlasov a v okrese Komárno 64,69%. Je teda evidentné, že väčšina príslušníkov maďarskej menšiny volila na etnickom základe stranu, ktorú zrejme považujú za najschopnejšiu riešiť a hlavne presadiť ich menšinové požiadavky. ESWMK zvíťazila aj v okresoch Galanta, Nové Zámky, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš a Trebišov, ale už nie s tak výrazným rozdielom.⁶¹ V týchto okresoch je aj podiel príslušníkov maďarskej národnosti menší, pohybuje sa od 30 do 40%.⁶² Oproti tomu v týchto okresoch nebodovala Slovenská národná strana (SNS), ktorá v okresoch s najvyšším podielom Maďarov získala minimum hlasov. V Komárne ju volilo 1,52% voličov a v Dunajskej strede iba 1,11%. Tendencia maďarskej menšiny preferovať maďarské strany je teda značná. Ako dôkaz je potrebné uviesť, že KDH získalo v okrese Dunajská streda len 1,35% a v okrese Komárno iba 1,52% hlasov. Keďže existoval maďarský ekvivalent KDH, a to v koalícii ESWMK, Maďarské Kresťansko-demokratické hnutie, nemali Maďari dôvod

⁵⁹ Voľby vyhralo VPN (Verejnosť Proti Násiliu) a získalo 48 mandátov, druhé miesto obsadilo KDH (Kresťansko-demokratické hnutie) s 31 mandátmi. 22 Poslancov mali v novom parlamente 2 politické strany a to KSČ (Komunistická Strana Československa) a SNS (Slovenská Národná Strana). 14 mandátov získalo ESWMK. 7 mandátov demokratická Strana a 6 strana zelených. Prílohy, Graf č.1, www.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby90/pmp90.htm, 31.6.2007

⁶⁰ ESWMK- Együttélés- Spoluzitie- Wspólnota- Soužití, Maďarské kresťansko-demokratické hnutie

⁶¹ V Galante získalo ESWMK 34,25% hlasov, v Nových Zámkoch 34,13%, v Rimavskej Sobote 35,09%, v okrese Veľký Krtíš 24,86% a v Trebišove 29,41% hlasov.

⁶² Podľa sčítania ľudu z roku 1991, žilo v okrese Galanta 37,58% , v okrese Nové Zámky 41,54%, v okrese Rimavská Sobota 46,09%, v okrese Veľký Krtíš 30,73% a v okrese Trebišov 39,08% príslušníkov maďarskej národnosti. In: Obyvatelstvo, bydlení a bytový fond v územích ČR 1961-1991 (Definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991), Republiky-Analýza, Statistický úřad ČR, 1992

preferovať „slovenské“ KDH, ale radšej podporili ideovo podobné, ale na národnostnom princípe založené MKDH v koalícii ESWMK. Najmenej hlasov získalo ESWMK v „čisto slovenských“ okresoch ako je Trenčín (0,05%) a v Čadci dokonca len 0,03% hlasov.

Po voľbách utvorili vládnu koalíciu strany Verejnosť proti násiliu (VPN), Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) a Demokratická strana (DS). Neskôr sa do vlády dostala aj maďarská nezávislá iniciatíva (MNI), ktorá kandidovala v rámci VPN a neskôr sa od nej oddelila. Do čela vlády sa postavil V. Mečiar, člen VPN. Postupne však došlo k nezhodám v rámci jednotlivých strán ale aj medzi nimi. Niektoré strany sa rozpadli, v iných sa preskupovali poslanci. Vznikli 2 nové strany, a to klub poslancov Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) a MNI. Klub HZDS vytvoril V. Mečiar po nezhodách s vedením VPN a po tom čo bol odvolaný z postu predsedu vlády. Na miesto predsedu vlády bol namiesto neho zvolený J. Čarnogurský. Do vlády pribudla Maďarská Nezávislá Iniciatíva (MNI), ktorá sa vyčlenila z VPN.

2.4.2 Parlamentné voľby 1992 a rozdelenie Československa

V tomto období vznikali hlavne problémy medzi slovenskou a českou reprezentáciou. Ako bola napr. pomlčková vojna o názov štátu⁶³ a podobne. Na Slovensku sa konalo takisto pár demonštrácií a spomienkových osláv pri príležitosti výročia vyhlásenia tzv. Slovenského štátu v roku 1939.⁶⁴ Tieto problémy vyúsťovali do snahy riešiť ešte nejako situáciu a snažiť sa zachrániť spoločný štát. Bolo jasné, že sa rozhodne zrejme po voľbách, podľa toho, ktorá politická strana zvíťazí na Slovensku, a ktorá v Čechách.

Parlamentné voľby roku 1992 sa uskutočnili podľa zákona SNR o voľbách do SNR č. 179/1992 Zb.. Jedinou veľkou zmenou v zákone bolo to, že sa volebné kvórum pre vstup do parlamentu vďaka predchádzajúcim skúsenostiam so štiepením strán zvýšilo z 3 na 5% pre strany, pre dvojkoalície na 7% a pre trojkoalície na 10%. Aj kvôli tejto zmene zákona, ktorá sa uskutočnila tesne pred voľbami prepadlo vo voľbách 23,8% platných hlasov,

⁶³ Slováci preferovali názov Česko-slovenská republika a Česi preferovali názov Československá republika. Zvíťazila varianta so spojku a: Česká a Slovenská federatívna republika.

⁶⁴ „14.3.1991 Na Námestí SNP v Bratislave došlo k fyzickému napadnutiu prezidenta ČSFR Václava Havla. Prezident sa priblížil ku skupine manifestujúcich radikálov oslavujúcich 52.výročie vzniku Slovenského štátu.“, Ako sa delila spoločná republika, 2.1.2003 SME, volby.sme.sk/c/773159/Ako-sa-delila-spolocna-republika.html, 31.3.2007

pretože mnohé strany sa na túto zmenu nestihlo adaptovať a pretransformovať.⁶⁵ Spolu do parlamentných volieb kandidovalo 23 politických strán a hnutí. Z toho dva subjekty priamo predstavovali maďarskú časť populácie Slovenska, a to koalícia Spoluzítie-Maďarsko-kresťanskodemokratické hnutie (MKM-EGY)⁶⁶ a Maďarská občianska strana (MPP-MOS)⁶⁷. Voľby s takmer nadpolovičnou väčšinou vyhralo HZDS. Celkovo získalo 37,26% platných hlasov a v slovenskej národnej rade obsadila 74 poslaneckých kresiel.⁶⁸ Z volieb bola vytvorená menšinová vláda HZDS na čele s V. Mečiarom, ktorú podporovala Slovenská národná strana a Strana demokratickej ľavice, čo bola vlastne pretransformovaná KSS.

Do SNR sa dostala aj koalícia dvoch maďarských strán Maďarské kresťanskodemokratické hnutie- Spoluzítie, ktoré získalo tentoraz o niečo menej hlasov ako vo voľbách v roku 1990 a to 7,42% hlasov. Jednou z príčin bolo aj to, že okrem tejto strany sa o priazeň voličov maďarskej národnosti uchádzala aj iná strana, a to MPP-MOS (Maďarské občianske porozumenie), ktorá sa síce do parlamentu nedostala, ale získala na úkor MKM-EGY 2,29% hlasov. Pri pohľade na regionálne štatistiky je jasné kto volil tieto dva maďarské subjekty. Boli to samozrejme predovšetkým občania maďarskej národnosti žijúci v okresoch južného Slovenska. Jednoznačné volebné víťazstvo zaznamenala MKM-EGY v okrese Dunajská Streda, a to s 57,77% hlasov a v okrese 54,23%. Toto víťazstvo bolo aj napriek značnému odlivu hlasov od MKM-EGY k MPP-MOS výrazné hlavne v okrese Dunajská Streda, kde Maďarská občianska získala 25,46% hlasov a v okrese Komárno to bolo o čosi menej a to 17,88% hlasov. V okrese Dunajská Streda teda dva politické subjekty zastupujúce maďarskú menšinu získali spolu niečo vyše 78% platných odovzdaných hlasov. MKM-EGY zvíťazila aj v okresoch Nové Zámky (30,19%), Rimavská Sobota (30,05%), Veľký Krtíš (25,18%) a Trebišov (27,34%). Tradične málo hlasov v týchto okresoch získala Slovenská národná strana. Maďarské strany bodovali ešte v Okresoch Košice, Lučenec a Rožňava. V ostatných častiach Slovenska získali v priemere asi 1% hlasov.

⁶⁵ Surmánek Š. -Gbúrová M. -Dudinská I., *Politológia (vybrané kapitoly)*, 1. vydanie, Prešov: Slovacontact, 2006, s.130-132

⁶⁶ MKM-EGY – Maďarské kresťansko-demokratické hnutie, Együttélés- Spoluzítie- Wspólnota- Soužití

⁶⁷ MPP-MOS – Magyar Polgári Párt- Maďarská občianska strana

⁶⁸ Výsledky volieb viz. Prílohy, Graf č. 2

Po voľbách sa definitívne rozhodlo o rozdelení federácie a to dohodou dvoch víťazných strán HZDS a jej predsedu V. Mečiara na Slovensku a ODS a V. Klauza v Čechách. K 1.1.1993 vznikli dva samostatné štáty a SNR sa transformovala na Národnú Radu Slovenskej Republiky (NR SR). Ešte pred vznikom samostatného štátu bola 17.7.1992 prijatá Slovenskou Národnou Radou Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky a 1.9.1992 bola prijatá Ústava Slovenskej republiky. Už v preambule je spomenuté, že na tejto ústave sa uzniesol slovenský národ spoločne s príslušníkmi národnostných menšín: „*My, národ slovenský..[]..spoločne s príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky..[]...teda my, občania Slovenskej republiky.*“ Podľa čl.3 je územie Slovenska „*jednotné a nedeliteľné*“. Ústava zaručuje rovné práva všetkým, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické zmýšľanie, národnostnú príslušnosť. Podľa čl.12 má každý právo „*slobodne rozhodovať o svojej národnosti.*“ Štvrtý oddiel Ústavy je celý venovaný právam národnostných menšín. Podľa čl.34 sa národnostným menšinám a etnickým skupinám na Slovensku zaručuje „*všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie.*“⁶⁹ Ďalej Ústava priznáva príslušníkom národnostných menšín právo vzdelávať sa v ich jazyku a aj právo používať svoj jazyk v úradnom styku. Avšak nesmie výkon týchto menšinových práv viesť k ohrozeniu územnej celistvosti Slovenska. Spolu s Ústavou sú menšinové práva zaistené aj prostredníctvom Listiny základných práv a slobôd a okrem toho SR akceptuje aj medzinárodné dohody na ochranu práv národnostných menšín. Ústava SR patrí k Ústavám, kde je národnostnej problematike venovaná značná pozornosť. Z právneho hľadiska je v týchto dvoch dokumentoch ochrana menšín prepracovaná na vysokej úrovni.

⁶⁹ Ústava Slovenskej republiky, z 1.9.1992, 460/1992 Zb., www.vop.gov.sk/ochrana_prav/legislativa/ustava/, 1.4.2007

3 Samostatné Slovensko, maďarská menšina a obdobie tzv. „mečiarizmu“ 1994-1998

Na Slovensku je ochrana menšín zabezpečená v Ústave a Listine Základných ľudských práv a aj prostredníctvom rôznych inštitúcií, a to prostredníctvom verejného ochrancu práv a Slovenského národného strediska pre ľudské práva, sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády SR, Rady vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny, splnomocnenca vlády pre riešenie problémov rómskej menšiny, sekcie menšinových kultúr pri ministerstve kultúry SR a odboru národnostného školstva pri Ministerstve školstva SR.⁷⁰ Menšiny na Slovensku majú takisto právo na vysielanie vo verejnoprávnych médiách vo svojom jazyku. Túto problematiku upravujú interné dokumenty Slovenského rozhlasu a Slovenskej televízie: Charta spravodajstva a publicistiky Slovenskej televízie a Pravidlá spravodajstva a publicistiky verejnoprávneho rozhlasu.^{71 72 73}

Po vzniku samostatného štátu pokračovala vo svojej menšinovej vláde na čele s V. Mečiarom HZDS. Maďarské politické strany sa k rozdeleniu republiky stavali rezervovane. Obávali sa rastu nacionalistických nálad v slovenskej spoločnosti.⁷⁴ Mali obavy, že Slováci svoje národné cítenie, ktorým vybojovali samostatný štát, budú viesť až k nacionalizmu a politike nepriaznivej voči maďarskej menšine. Aj na politickej scéne vyvierali nezhody. Vládne HZDS sa štiepilo a vznikla tak Aliancia Demokratov SR pod vedením bývalého ministra zahraničných vecí a jedného z lídrov bývalej VPN, M. Kňažka.

⁷⁰ Jarábik B., *Inštitucionálna ochrana menšín na Slovensku*. In: *Stav menšinovej legislatívy na Slovensku*, 1. vydanie, Bratislava: Kalligram Foundation, 2003, s. 96

⁷¹ Jenča I., *Obraz národnosti vo vysielaní verejnoprávnych médií pre majoritu – vzťahy a konflikty*, In: Šutaj Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.96-97

⁷² Vysielanie národnostným menšinám je v Pravidlách spravodajstva a publicistiky verejnoprávneho rozhlasu upravené v bode 4.21 : „Značnú časť obyvateľstva Slovenska tvoria príslušníci národnostných menšín. Ústava republiky im zaručuje rovnaké individuálne práva ako ostatným občanom štátu, ako aj rovnaké podmienky na rozvoj vlastnej kultúry. V súlade s tým Slovenský rozhlas poskytuje priestor príslušníkom menšín na tvorbu relácií pre spoluobčanov v ich materinskom jazyku...[J...Predstavitelia parlamentných menšinových strán majú rovnaké právo vystupovať v rozhlase ako predstavitelia ostatných politických strán. Treba však umožňovať vystúpenia aj predstaviteľom neparlamentných menšinových strán a iných politických organizácií.“ Pravidlá spravodajstva a publicistiky verejnoprávneho rozhlasu. In: Jenča I., *Obraz národnosti vo vysielaní verejnoprávnych médií pre majoritu – vzťahy a konflikty*, In: Šutaj Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 97

⁷³ Charta spravodajstva a publicistiky STV vychádzala s Pravidiel spravodajstva a publicistiky verejnoprávneho rozhlasu takže niektoré pasáže prevzala doslovne. Jenča I., *Obraz národnosti vo vysielaní verejnoprávnych médií pre majoritu – vzťahy a konflikty*, In: Šutaj Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 97

⁷⁴ Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 139

Štiepenie prebehlo aj v SNS, kde vznikla, pod tlakom HZDS, Národne demokratická strana pod vedením bývalého predsedu SNS Černáka. Dôvodom vzniku tejto novej strany bol nesúhlas predsedu SNS Černáka s politikou V. Mečiara a keďže väčšia časť strany stála za podporou premiéra odvolali Černáka z postu predsedu a ten vytvoril stranu novú. Do čela SNS bol zvolený radikál Ján Slota. Pod jeho vedením sa v strane dostalo k moci radikálne nacionalistické krídlo. Okrem toho bolo nutné hneď po vzniku samostatnej republiky zvoliť prvého slovenského prezidenta. Tým sa stal kandidát HZDS Michal Kováč.

Už začiatkom roka 1993, hneď po vzniku Slovenskej republiky, podpísali predstavitelia štyroch maďarských politických strán B. Bugár, M. Duray, L. Nagy a G. Popély memorandum adresované Rade Európy. V tomto memorande vyjadrili výhrady voči Ústave, a to hlavne voči už spomínanej preambule, ktorá začína „*My národ slovenský*.“ Ďalej ich nespokojnosť smerovala k ustanoveniu slovenčiny ako jediného štátneho jazyka, k menšinovému školstvu a údajnej majetkovej diskriminácii maďarskej menšiny. Memorandum odporučilo zosúladiť Ústavu s odporučeniami Rady Európy, rovnoprávnosť občanov a rovnosť rôznych foriem majetku. Navyše memorandum obsahovalo aj požiadavky. Jednou z nich bolo anulovanie dekrétov prezidenta Beneša a zákonov z rokov 1945-48, ktoré sa týkali maďarskej menšiny a takisto obsahovalo aj požiadavku odškodnenia.⁷⁵ Okrem tohto memoranda ešte v roku 1993 stihli maďarské strany zosúladiť svoje štyri hlavné menšinové požiadavky. Za najdôležitejšie považovali kultúrnu a školskú samosprávu, vytvorenie nového zákona o menách a priezviskách, presadiť dvojjazyčné názvy obcí a zaviesť maďarčinu ako úradný jazyk na zmiešaných územiach.

Problémy medzi politikmi pretrvávali a keďže dochádzalo k výraznému štiepeniu hlavne HZDS a SNS, menšinová vláda postupne strácala dôveru v parlamente. Prvou opozičnou stranou, ktorá sa začala otvorene vyjadrovať o možnosti vyslovení nedôvery vláde a predčasných voľbách, bola SDL. Z počiatku však pre svoj návrh nezískalo dostatočnú podporu. Zlomovým momentom bol prejav prezidenta Michala Kováča po roku jeho vykonávania funkcie o stave spoločnosti na Slovensku. Jeho veľmi kritický prejav podnietil opozičných poslancov k činom. Týmto negatívnym hodnotením sa zhoršili aj osobné vzťahy medzi prezidentom a premiérom. Predseda vlády vnímal tento kritický prejav ako zradu a nevďak za to, že mu pomohol do funkcie.

⁷⁵ Irmanová E., *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, 1. vydanie, Praha: Albis international 2005, s. 255

Počas prvej Mečiarovej vlády sa výrazne zhoršili vzťahy k maďarskej menšine na Slovensku ako aj medzištátne vzťahy s Maďarskou republikou. Aj preto sa k vysloveniu nedôvery vláde pripojili poslanci Maďarskej koalície a spoločne s SDL, KDH, Alianciou Demokratov SR (AD SR), Demokratickou úniou (DÚ)⁷⁶ a Národne demokratickou stranou (NDS) odvolali menšinovú vládu V. Mečiara. Strany KDH, SDL, DÚ, AD SR a NDS sa dohodli na vytvorení dočasnej koalície a termíne predčasných volieb. Táto dočasná vláda bola tvorená pravicovými, ľavicovými aj stranami stredu, bola teda značne heterogénna. Maďarské strany sa aj z taktických dôvodov do koalície nezapojili. Existovala však neoficiálna dohoda o podpore tejto vlády a recipročne bolo prisľúbené venovať menšinovým otázkam väčšiu pozornosť a vnímať aj návrhy maďarských strán o tejto problematike.

Na čelo dočasnej vlády sa postavil bývalý minister zahraničných vecí Mečiarovej vlády Jozef Moravčík. Strany dočasnej vlády sa dohodli na termíne predčasných volieb. Medzi základné ciele novej vlády patrilo aj zlepšenie vzťahov s Maďarskou republikou a hlavne zlepšenie vzťahu medzi občanmi maďarskej menšiny a Slovákmi a zlepšenie postavenia maďarskej menšiny a menšín všeobecne. V programovom vyhlásení vlády sa otázke menšín venuje značná pozornosť. Ako jedna z prvoradých úloh je v programovom vyhlásení uvedené zabezpečenie práva a vytváranie podmienok pre rozvoj národnostných menšín v zmysle Ústavy a medzinárodných zmlúv.⁷⁷ Dočasná vláda sa zaviazala MK za podporu *„presadiť prijatie zákona o dvojязыčnom označovaní obcí s väčším počtom občanov maďarskej národnosti.“*⁷⁸ Tento svoj sľub vláda dodržala, aj keď vnútri koalície boli nezhody o znení tohto zákona. A tak už v júli 1994 prijal parlament zákon č. 191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín. Podľa tohto zákona sa obce *„v ktorých príslušníci národnostnej menšiny tvoria najmenej 20% obyvateľstva, označujú v jazyku národnostnej menšiny na samostatných dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce.“*⁷⁹ Na prácu vlády voči menšinám sa predseda MKDH Béla Bugár vyjadril: *„Vládna koalícia nesplnila väčšinu sľubov daných Maďarom, ale behom polročnej*

⁷⁶ založil ju bývalý minister zahraničných vecí Jozef Moravčík. Potom, čo vytvoril v rámci HZDS platformu Alternatíva politického realizmu (APR), bol vylúčený zo strany a následne na to vznikla z APR Demokratická Únia Slovenska.

⁷⁷ Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s. 34

⁷⁸ Tamtiež, s.35

⁷⁹ 191/1994 Zbierka zákonov, Zákon NR SR o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín, www.culture.gov.sk/kultura-mensin/kultura-nrodnostnych-menn/legislatva/191/1994, 31.3.2007

spolupráce sa jej zásluhou dostali slovensko-maďarské vzťahy do inej roviny a napätie opadlo.“⁸⁰ Takže aj napriek nesplneným sľubom sa aj príslušníci maďarskej menšiny cítili čiastočne uspokojení a hlavne napätá atmosféra v spoločnosti sa postupne uvoľňovala.

Najväčšou úlohou dočasnej vlády však bola príprava predčasných volieb. Ukázalo sa, že spolupráca politických strán z rôzneho politického spektra, týmto stranám neprosperovala. Aj napriek tomu, že spojenie týchto pravicových, ľavicových a stredových strán vo vládnej koalícii bolo takpovediac nutným zlom, týmto stranám to na popularite nepridalo. Navyše polročné obdobie, ktoré táto vláda existovala nebolo dostatočne dlhé na to, aby presvedčila voličov.

Obdobie do predčasných volieb bolo poznamenané prehlbujúcou sa spoluprácou medzi maďarskými stranami. Spoločne sa snažili presadiť požiadavky na zlepšenie postavenia maďarskej menšiny ako napr. zákon o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín. Medzi ich požiadavky patrili aj zamedzenie zavedenia alternatívneho školstva a požiadavka územnosprávneho členenia podľa etnického rozloženia.⁸¹ Maďarské strany sa takisto snažili zaistiť si pred voľbami lepšie postavenie. Predseda Hnutia Együtteljes-Spolužitie Miklós Duray prišiel s návrhom vytvoriť predvolebnú aj povolebnú spoluprácu maďarských strán a to medzi stranami: Egy-Spolužitie, MKDH, MOS a Maďarská ľudová strana. MKDH s týmto návrhom súhlasila. Navrhla však vytvorenie trojkoalície len s MOS a Egy-Spolužitím. V júni 1994 podpísali predsedovia Egy-Spolužitie a MKDH M. Duray a B. Bugár koaličnú zmluvu a o niečo neskôr sa k zmluve pripojila aj MOS. Vzhľadom na neúčast' MK vo vtedajšej dočasnej vláde, riešila sa aj otázka možného povolebného vstupu maďarských strán do vládnej koalície. B. Bugár sa k tejto otázke vyjadril kladne, ale za predpokladu, že by im spoluprácu neponúkalo HZDS.

Tieto tri maďarské politické strany sa spojili predovšetkým na etnickom princípe. Každá z nich totiž prvotne predstavovala iné politické spektrum. MKDH mala spomedzi maďarských strán najväčšiu podporu. Už podľa názvu patrila ku kresťanskému politickému prúdu a bola blízka KDH. Pozitívne sa postavila aj k vstupu Slovenska do európskych štruktúr. „*V ekonomickej oblasti sa stavia za trhové hospodárstvo a liberálne*

⁸⁰ Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s. 37

⁸¹ Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š., *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti – vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 139

*pluralistickú demokraciu.*⁸² Patrila k moderným konzervatívnym stranám. Strana Egy-Spolužitie bola strana viac národne orientovaná. Rovnako MKDH sa postavila pozitívne k vstupu Slovenska do európskych štruktúr a NATO. Komplikovanejší bol jej postoj k ekonomike. Hlásila sa síce k trhovej ekonomike, ale niektorí členovia boli ľavicovo orientovaní. Jej najväčším problémom bol až prílišný nacionalizmus niektorých členov a predsedu M. Duraya. Táto strana a jej predseda najčastejšie spomínali otázku autonómie južného Slovenska. Poslednou stranou, ktoré vytvorili Maďarskú koalíciu bola Maďarská občianska strana (MOS). Ako ostatné maďarské strany aj ona mala pozitívny vzťah k vstupu do EÚ a NATO. Patrila do pravicovo centristického priestoru. Mala blízko k DS a takisto bola podobná českej ODS. Patrila teda ku klasickým liberálnym a neoliberálnym stranám.⁸³

3.1 Predčasné voľby do Národnej Rady Slovenskej republiky 1994

Predčasné voľby sa konali na jeseň 1994. Zúčastnilo sa ich 18 politických subjektov a koalícií strán. Do parlamentu sa dostalo 5 politických strán a dve koalície strán. Medzi nimi aj Maďarská Koalícia. Voľby vyhralo HZDS v koalícii s RSS (Roľnícka strana Slovenska) s 34,96% získaných hlasov, čo znamenalo 61 poslaneckých kresiel. Keďže hnutie nezískalo nadpolovičnú väčšinu muselo vytvoriť koaličnú vládu. MK získala vo voľbách 10,18% hlasov, získala teda 17 poslaneckých kresiel a skončila tak na treťom mieste predbehla aj nacionalistickú SNS, ktorá získala 5,4% hlasov a získala tak 9 poslaneckých kresiel v NR SR.⁸⁴ Volebná účasť na predčasných voľbách bola 75,65% voličov.

V najväčšom počte okresov zvíťazilo HZDS-RSS. Maďarská koalícia zvíťazila v šiestich okresoch, z toho v dvoch zvíťazila absolútne, a to v Dunajskej Strede a Komárne. V okrese

⁸² Krivý V.- Feglová V.- Balko D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, Nadácia Médiá, Bratislava, 1996, s. 43

⁸³ Krivý V.- Feglová V.- Balko D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, Nadácia Médiá, Bratislava, 1996, s. 43

⁸⁴ Hnutie Za Demokratické Slovensko (HZDS) získalo 34,96% hlasov a 61 poslaneckých mandátov, Spoločná Voľba (koalícia strán: Strana demokratickej ľavice, Sociálnodemokratická strana Slovenska, Strana zelených na Slovensku, Hnutie poľnohospodárov SR) 10,41% a 18 poslaneckých mandátov, Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) 10,18% a 17 poslaneckých mandátov, Maďarská koalícia (MK-koalícia strán: Magyar Keresztény demokrata Mozgalom- Maďarské kresťanskodemokratické hnutie, Együttélés- Spolužitie, Magyar Polgári Párt-Maďarská občianska strana) 10,08% a 17 poslaneckých mandátov, Demokratická únia Slovenska (DÚ) 8,57% a 15 poslaneckých mandátov, Združenie robotníkov Slovenska (ZRS) 7,34% a 13 mandátov, a Slovenská národná strana (SNS) 5,4% a 9 mandátov., viz Prílohy, Graf č. 3, Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby98/1994/volby21.htm>, 5.6.2007

Dunajská streda získala MK celkovo 83,2% hlasov a v Komárne 71,0% odovzdaných platných hlasov. MK ďalej zvíťazila v okresoch Galanta (42,1%), Trebišov (34,4%), Rimavská Sobota (41,0%) a Rožňava (23,0%).⁸⁵ V okresoch a obciach kde zvíťazila MK absolútne alebo väčšinou prakticky nemala súpera. Na juhu Slovenska jasne dominovala. MK zvíťazila 407 obciach. Najviac hlasov získala v obciach Veľký Meder (84,6%), Kolárovo (80,7%), Dunajská Streda (79,8%), Štúrovo (70,1%), Šamorín (69,2%), Kráľovský Chlmec (67,5%), Šahy (61,9%), Tornaľa (61,5%), Komárno (59,2%) a Filákov (57,7%).⁸⁶ V mestách a okresoch južného Slovenska, kde dominuje MK, dominuje zvyčajne absolútne. V ostatnej časti Slovenska dominovali strany dočasnej vlády, ktoré získali viac hlasov v mestách. Na vidieku a v menších mestách dominovali predovšetkým HZDS, SNS a ZRS. HZDS bola najmenej úspešná v Bratislavských okresoch a maďarských okresoch.⁸⁷

Je teda evidentné, že voliči maďarskej národnosti volili predovšetkým Maďarské strany. Najmenej hlasov v okresoch s väčšinovou populáciou maďarskej menšiny získala SNS a HZDS. Veľmi zaujímavé je v tomto pohľade aj zistenie, že s rastom podielu maďarskej menšiny na obyvateľstve klesá medzi zostávajúcou slovenskou väčšinou podpora HZDS. Čím bol podiel príslušníkov maďarskej menšiny v obci väčší, tým klesla u Slovákov žijúcich v tejto obci podpora HZDS. Naopak v čisto etnicky slovenských obciach bola podpora HZDS vysoká⁸⁸. Podľa sociologického výskumu uskutočneného v rokoch 1995-1996 považovalo za čiastočne správnu politiku dočasnej vlády J. Moravčíka až 72% občanov maďarskej menšiny naopak Slovákov len 59%.⁸⁹ Naopak zase čím viac je prostredie slovenské rastie medzi Maďarmi podpora iných ako maďarských politických subjektov. Maďarský voliči sú aj viac disciplinovaní ako slovenskí. Aj keď celkovo oproti voľbám roku 1992 klesol počet voličov v maďarských okresoch klesol v porovnaní

⁸⁵ Okrem toho získala MK v Nových Zámkoch 39,9%, v Leviciach 29,6% a vo Veľkom Krtíši 29,0% platných hlasov. Krivý V.- Feglová V.- Balko D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Médiá, 1996, s. 97

⁸⁶ Tamtiež, s.113

⁸⁷ Tamtiež, s.101-102

⁸⁸ Skúmal sa podiel Maďarov v obciach vo vzťahu k preferovanej politickej strane a podiel Slovákov týchto obciach a ich preferencie a bolo zistené, že ako „*stúpa podiel Maďarov v obci, Slováci sa celkovo stávajú „vložnejší“ k HZDS. Zatiaľ čo v čisto slovenských obciach volila HZDS takmer polovica voličov, v obciach prevažne (nad 50%) maďarských tak v roku 1994 urobila iba štvrtina slovenských voličov.*“ Tamtiež, s.124

⁸⁹ Bútorová Z.- Gyarfášová O.- Kúska M., *Aktuálne problémy Slovenska na prelome rokov 1995-1996 (správa zo sociologického výskumu)*, 1.vydanie, Bratislava: FOCUS Centrum pre sociologickú a marketingovú analýzu, s.110

k slovenským menej.⁹⁰ Príslušníci národnostných menšín sú citlivý k postoju politických strán k menšinovej politike a aj preto vnímali politiku HZDS negatívne.

3.2 Tretia Mečiarova vláda a maďarská menšina

Po voľbách sa po tretíkrát stal premiérom V. Mečiar. Utvoril tento krát značne širokú koalíciu tvorenú širokospektrálnym hnutím HZDS, nacionalistickou SNS a radikálne ľavicovým ZRS. Už účasť nacionalistickej SNS vo vláde predznamenávala problémy vo vzťahu k maďarskej menšine. V programovom vyhlásení sa však vláda zaviazala *„presadzovať rozvoj pluralitnej demokracie, právneho štátu, sociálne a ekologicky orientovanej ekonomiky, hospodársku a sociálnu transformáciu, zabezpečenie a rozvoj práv občanov, vrátane príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín na území SR, ako aj trvalú mierovú spoluprácu s demokratickými štátmi.“*⁹¹ Vláda sa takisto zaviazala vytvárať práva a podmienky v súlade s Ústavou, aby zabezpečila dodržiavanie práv a slobôd menšín. Lenže programové vyhlásenie vlády obsahovalo aj kontroverzné ustanovenia. Hovorilo sa v ňom o tom, že *„dôležitým predpokladom uskutočňovania národných záujmov štátotvorného národa je ochrana jeho jazyka.“*⁹² To predznamenalo prípravu zákona o štátnom jazyku. V tomto dokumente vláda určila ako jednu z priorít starostlivosť o Slovákov na národnostne zmiešaných územiach.

Maďarské strany sa samozrejme obávali nacionalizmu SNS. Už po menovaní vlády prišla SNS s požiadavkami, ktorými chcela posilniť národnostné prvky vo verejnom živote. SNS prišla napr. s návrhom na legislatívne zakotvenie výlučného postavenia Matice Slovenskej.⁹³ Okrem nacionalistickej stránky sa po nástupe novej vlády celkovo zhoršilo dodržiavanie práv občanov a Slovensko sa zaradilo k tzv. neliberálnym demokraciám.⁹⁴ Celkovo sú roky tretej Mečiarovej vlády poznačené popieraním občianskych a ústavných práv a zhoršujúcim sa vzťahom k menšinám.

⁹⁰ Krivý V.- Feglová V.- Balko D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Médiá, Bratislava, 1996, s.124

⁹¹ Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s.45

⁹² Irmanová E., *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, 1. vydanie, Praha: Albis international, 2005, s.159

⁹³ Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s.45-46

⁹⁴ Tieto štáty „predstavujú hybridnú formu vlády medzi liberálno- demokratickým a autoritárne politickým režimom. V neliberálnych demokraciách nie sú politické a občianske práva občanov rešpektované, prejavuje sa u nich manipulatívne používanie moci vládnuou elitou a právny štát sa stáva chimérou.“ Kubát M., *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*, 1. vydanie, Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2004, s. 358

3.2.1 Slovensko-maďarská zmluva o priateľstve a spolupráci

Na začiatku volebného obdobia tu ešte bola snaha nejako riešiť vzájomné maďarsko-slovenské vzťahy. Už v januári 1995 pricestoval na oficiálnu návštevu Slovenska maďarský premiér Gyula Horn. Po stretnutí so slovenským premiérom obaja v spoločnom komuniké prehlásili svoju snahu „urobiť čiaru za minulosťou a obrátiť pozornosť k budúcej spolupráci.“⁹⁵ Takisto sa pripravovala aj slovensko-maďarská zmluva o priateľstve a spolupráci, ktorej podpis dlhodobu podporovala aj EÚ, pre ktorú by to bol signál z oboch strán, že sa chcú integrovať do EÚ. Slovensko-maďarská zmluva o priateľstve a spolupráci⁹⁶ bola nakoniec podpísaná v marci 1995 v Matignonskom paláci v Paríži. Slávnostného podpisu sa zúčastnil aj francúzsky premiér F. Balladur. Zmluva sa zaoberala ako bilaterálnymi otázkami tak aj postavením, menšín na základe dohovorov prijatých medzinárodnými inštitúciami.⁹⁷

Obe strany v tejto zmluve potvrdili že „osoby patriace k národnostným menšinám tvoria integrálnu súčasť spoločnosti a štátu zmluvnej strany, na území ktorej žijú a súčasne prispievajú k obohacovaniu jej života, ako aj prehlbovaniu dôvery, priateľstva a spolupráce medzi ich krajinami“ a „cítia zodpovednosť za to, aby poskytli ochranu a napomohli zachovaniu a prehlbeniu národnostnej alebo etnickej, kultúrnej, náboženskej a jazykovej identity menšín žijúcich na ich území.“ V článku 3 tejto zmluvy sa obe strany vzdali akýchkoľvek územných požiadaviek. Obe štáty „rešpektujú neporušiteľnosť spoločných štátnych hraníc a vzájomnú územnú integritu. Potvrdzujú, že nemajú a ani v budúcnosti nevznesú voči sebe územné požiadavky.“ Ďalej sa obe strany vzdávajú „použitia sily alebo hrozby silou proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti.“ Touto zmluvou bol takisto potvrdený rozvoj priateľských vzťahov a spolupráca v oblastiach ako školstvo, veda, výskum, kultúra a životné prostredie. Boli dohodnuté pravidelné schôdzky predsedov vlád aspoň raz do roka a takisto snaha o rozvoj vzťahov a konzultácie aj na ostatných úrovniach, či už štátnej alebo regionálnej.

⁹⁵ Národná obroda 1.1.1995, s. 9-11, In: Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š., *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s. 139

⁹⁶ celý oficiálny názov: Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou

⁹⁷ Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š., *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, Prešov, Universum, 2005, s.139

Otázkou ochrany národnostných menšín sa zaoberá článok 15 zmluvy, kde je uvedených osem zásad pre vzťah k menšinám. Prvou je zásada slobodne si zvoliť svoju národnosť. Druhou rovnosť pred zákonom a právo na „*rovnakú ochranu zo zákona*“. Príslušníci národnostných menšín majú ďalej právo „*slobodne sa vyjadrovať, uchovávať ba rozvíjať svoju etnickú, kultúrnu, jazykovú alebo náboženskú identitu a udržiavať a rozvíjať svoju kultúru vo všetkých aspektoch*“. Štvrtou zásadou je zdržanie sa politiky asimilácie menšín. Piatou možnosť príslušníkov menšín utvárať organizácie, združenia a to politické, vzdelávacie, kultúrne a náboženské. Ďalej sa príslušníci menšín môžu podieľať na správe oblasti ale aj na celoštátnej správe. Siedma zásada zabezpečuje používanie materinského jazyka medzi príslušníkmi navzájom ale aj „v úradnom styku s úradmi vrátane verejnej správy a v konaní pred súdmi, uvádzať názvy obcí, v ktorých žijú, názvy ulíc a iných verejných priestranstiev, miestopisné údaje, nápisy a informácie na verejných priestranstvách.“ Ďalej im táto zásada umožňuje používať mená a priezviská vo svojom jazyku a zabezpečuje výučbu svojho jazyka a vo svojom jazyku. Posledná zásada sa zaoberá ochranou architektonických pamiatok.⁹⁸

Túto zmluvu ratifikovalo Maďarsko takmer okamžite. Na Slovensku bola zmluva nakoniec ratifikovaná až v marci 1996 a aj to pod zahraničným tlakom, pretože obe zmluvné strany si uvedomovali, že táto zmluva je jedným z hlavných nedostatkov, ktoré kritizuje EÚ a bude mať vplyv na prijatie do európskych štruktúr. Neskôr sa však ukázalo, že zmluva síce podpísaná bola no reálne problémy nevyriešila. Navyše slovenský vládny predstaviteľ patriaci do SNS ako napr. jej predseda J. Slota sa postavili proti podpisu a na margo jej podpísania a ratifikácie J. Slota povedal, že je to „*papier, ktorý niekto podpísal*.“⁹⁹ Pôvodne SNS ani s podpisom a ratifikáciou zmluvy nesúhlasila. Nakoniec sa však podvolila, pretože jej hrozby odchodu z koalície neboli efektné, keďže SĎ sa vyslovila za účasť v prípadnej vláde s HZDS. Ako odškodnenie si však SNS vydobyla prijatie Zákona o ochrane republiky a prijatie Uznesenia NR SR k Zmluve s Maďarskom. V tomto uznesení považuje NR SR túto zmluvu za dôležitý historický akt uzmierenia. Podotýka, že táto zmluva vymedzuje zákonný priestor „*na uplatnenie práv osôb patriacich k národnostným menšinám v oblasti jazyka, kultúry a náboženstva s dôrazom na lojalitu*

⁹⁸ Zbierka zákonov 115/1997Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR, Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou, www.vlada.gov.sk/uznesenia/1997/0211/uz_0115_1997.html, 31.3.2007

⁹⁹ Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š., *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti-vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.139

voči štátu, ktorého sú občanmi.“ V uznesení sa takisto konštatuje, že SR odmieta „konceptiu kolektívnych práv“ a akékoľvek „pokusy o vytváranie autonómnych štruktúr alebo osobitných štatútov na etnickom základe, ktoré sú v priamom rozpore so základnou zmluvou.“ Slovenská strana takisto očakáva od maďarskej zastavenie „procesu asimilácie slovenskej menšiny v Maďarskej republike..“¹⁰⁰

3.2.2 Jazykový zákon

Aj napriek podpísaniu tejto zmluvy a jej ratifikácii sa vzťahy medzi maďarskou menšinou a predstaviteľmi vlády nezlepšili, naopak aj v spoločnosti panovalo napätie. Slovensko bolo krajinou častých návštev Vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny Maxa van der Stoela. S kritickými návštevami prichádzali aj predstavitelia EÚ a Rady Európy. Aj vďaka tomuto tlaku poslanci ratifikovali v roku 1995 Rámcovú dohodu Rady Európy o ochrane národnostných menšín. Na druhej strane V. Mečiar a ostatní predstavitelia jeho vlády sa naopak pred verejnosťou bránili tým, že Západ nadržáva Maďarsku a ubližuje bez príčiny Slovensku. Na obranu slovenským predstaviteľom je nutné povedať, že napätie medzi SR a MR nevytvárali len oni, ale vychádzalo z oboch strán. Po ratifikácii zmluvy o priateľstve medzi Slovenskom a Maďarskom začiatkom roku 1997 sa o tejto zmluve vyjadril maďarský minister zahraničných vecí L. Kovács ako o nástroji, ktorý bude slúžiť na „postihovanie a bratie k zodpovednosti Slovenskej republiky za porušovanie práv príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny.“¹⁰¹ Na to slovenská vláda prijala rozporuplný zákon o štátnom jazyku a to bez toho, aby sa legislatívne vyriešila otázka používania jazykov národnostných menšín.

„Politické strany maďarskej menšiny ako aj niektorí intelektuáli z CSEMADOKu reagovali na zvýšený tlak vlády nielen odmietavými vyhláseniami, ale aj lokálnymi protestnými akciami.“ V maďarskom tábore existovali „Obavy z obmedzenia možností vzdelávať sa v materskom jazyku a používať maďarčinu v úradnom styku a pri bohoslužbách.“ Preto jej predstavitelia „stále častejšie zdôrazňovali nutnosť vytvorenia školskej a kultúrnej

¹⁰⁰ Zbierka zákonov 99/1996 Uznesenie NR SR z 26.3.1996, Vyhlásenie NR SR k Zmluve o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z 19.3.1995, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13563&FileName=96-z099&Rocnik=1996&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=102&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=99/1996>, 5.6.2007

¹⁰¹ Slovenská republika, 14.2.1997, s.6, In: Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s. 57

*autonómie na južnom Slovensku.*¹⁰² Najväčším problémom vo vzťahu maďarskej menšiny a štátnych orgánov bola práve otázka školstva, používanie menšinového jazyka v úradnom styku a spôsob rozdeľovania prostriedkov na podporu a rozvoj menšinovej kultúry. V apríli 1995 sa uskutočnilo protestné zhromaždenie v Komárne, ktoré zorganizovali CSEMADOK a Zväz maďarských pedagógov na Slovensku. Na zhromaždení sa zúčastnili aj všetci poslanci Maďarskej koalície. Najväčšiu kritiku obdržal práve jazykový zákon, ktorý zaviedol slovenčinu ako „*jediné oficiálne médium komunikácie*“. Kritika padla aj na školský zákon, kde bola snaha o zavedenie alternatívneho vyučovania, čo znamenalo čiastočné vyučovanie niektorých predmetov na maďarských školách v jazyku slovenskom, a „*právo rezortu školstva menovať a odvolávať riaditeľov škôl a školských správ.*“¹⁰³ Naopak tento zákon umožňuje vyučovanie v jazykoch národnostných menšín. V §3 zákona 350/1994 o sústave základných a stredných škôl sa taxatívne uvádza, že síce vzdelávanie sa uskutočňuje v slovenskom jazyku, ale „*Občanom českej, maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej (rusínskej) národnosti sa v rozsahu primeranom záujmom ich národného rozvoja zabezpečuje právo na vzdelanie v ich jazyku.*“¹⁰⁴

Rozporuplný zákon o štátnom jazyku bol prijatý v novembri 1995. Ustanovil slovenský jazyk ako jediný komunikačný jazyk na Slovensku. Teda slovenčina ním bola uprednostnená pred ostatnými jazykmi. Slovenský jazyk sa povinne zaviedol do verejnej správy. Vydávať zákony, nariadenia vlády a predpisy vrátane predpisov samosprávnym orgánov museli byť vydávané v slovenskom jazyku. Najväčším problémom však bolo, že tento zákon neupravil používanie jazykov národnostných menšín, iba odkázal, že v roku 1996 sa prijme osobitný zákon o tejto otázke. To sa však nestalo a nebolo vidno ani snahu koalície sa do takéhoto riešenia pustiť. Táto otázka práve bola jednou z výčitiek, ktoré chodili na adresu Slovenska z EÚ a OBSE. Zákon o štátnom jazyku podporili však aj poslanci opozičných subjektov.¹⁰⁵ V NR SR získal tento zákon 108 hlasov. Navyše NR SR prijala v septembri 1996 nový rokovací poriadok, kde sa zrušila možnosť poslancov

¹⁰² Leška V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: ÚMV, 2006, s. 56

¹⁰³ Olejník M., *Vzťahy slovenskej a maďarskej komunity na Slovensku v období prvej ČSR a po roku 1989 – rozdiely a podobnosti*, In: Šutaj Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti-vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, s.140

¹⁰⁴ Zbierka zákonov 350/1994 Zákon o sústave základných a stredných škôl (školský zákon), <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13120&FileName=94-z350&Rocnik=1994>, 5.6.2007

¹⁰⁵ Zákon o štátnom jazyku podporili aj poslanci SDE a DÚ. Poslanci KDH sa zdržali hlasovania a proti hlasovali všetci poslanci MK a M. Ftáčnik (SDE) a V. Vaškovič (DÚ). In: Dostál O., *Menšiny*, In: Bútora M.-Hnučík P. (ed.), *Slovensko 1995, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996, s.55

používať menšinový jazyk pri rokovaní. Aj keď toto právo nebolo poslancami nikdy využité, ukázal tento krok postoj vlády k menšinám.

Na druhej strane aj aktivity členov maďarských strán vyvolávali národnostné napätie. V roku 1996 sa do konfliktu so slovenskými predstaviteľmi dostali vyhláseniami okolo autonómie. MKDH, MOS a aj Spolužitie presadzovali samosprávu, alebo autonómiu v oblasti školstva a kultúry. MOS a MKDH sa však odlišovali od Spolužitia v tom, že odmietali a dištancovali sa od požiadavky na územnú samosprávu. Spolužitie a jeho predstavitelia pripúšťali v istom prípade aj autonómiu územnú. Typickým sa v tomto zmysle zdá výrok M. Duraya, predsedu Spolužitia, pre belgický denník Le Soir, kde uviedol, že: *„Súčasná situácia je taká, že sme veľmi blízko od pri kročenia k vyhláseniu územnej autonómie. A to nie ako provokatívneho gesta, ale jednoduchého reflexu sebaobrany.“*¹⁰⁶

3.2.3 Slovensko-maďarské bilaterálne vzťahy

V júli 1996 sa uskutočnila konferencia v Budapešti pod názvom Maďarsko a Maďari za hranicami. Na tomto stretnutí sa zúčastnili predsedovia troch maďarských politických strán na Slovensku a to M. Duray, B. Bugár a L. Hagy. Takisto medzi zúčastnenými boli aj predstavitelia maďarskej vlády, napr. minister zahraničných vecí L. Kovács. Konferencia sa zaoberala otázkou vzťahu Maďarska a maďarských menšín v susedných štátoch. Rozporuplné reakcie vyvolalo prehlásenie z tejto konferencie, ktoré obsahovalo *„odkaz na vytvorenie samosprávy, autonómie“* ako prostriedok zachovania *„národnostnej identity zahraničných Maďarov.“*¹⁰⁷ Samozrejme väčšina predstaviteľov Slovenska sa od tohto dištancovala, a to nielen predstavitelia koalície, ale aj predstavitelia opozície.

Zmluva podpísaná medzi Slovenskom a Maďarskom neriešila reálne problémy, ktoré existovali. Naopak vznikli problémy nové, pričom jedným z nich bol problém ustanovenia spoločnej maďarsko-slovenskej komisie, ktorá mala dohliadať nad dodržiavaním zmluvy a hodnotiť jej výsledky. Slovensko odmietlo v komisii účasť predstaviteľov maďarskej menšiny a to aj napriek k tomu, že sa k tomu pôvodne zaviazalo. Ďalším problematickým

¹⁰⁶ Tamtiež, s. 258

¹⁰⁷ Irmanová E., *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, 1. vydanie, Praha: Albis international, 2005, s. 268

bodom bolo, že ani ustanovenie o pravidelných schôdzkach aspoň raz ročne, a to na úrovniach predsedov vlád, nebolo plnené. V. Mečiar a jeho maďarský kolega G. Horn sa prvýkrát stretli až v auguste 1997. Na tomto stretnutí V. Mečiar prezentoval požiadavku, aby sa maďarská vláda dištancovala od podpisu na prehlásení maďarsko-maďarskej konferencie. Takisto predniesol svoj legendárny plán na dobrovoľné výmeny občanov maďarskej a slovenskej národnosti. Navrhol zavedenie voľného pohybu osôb medzi slovenskom a Maďarskom pre príslušníkov maďarskej a slovenskej menšiny s tým, že v prípade záujmu týchto príslušníkov menšín by im bolo umožnené dobrovoľne opustiť krajinu a prijať ich ako svojich občanov. Toto vyhlásenie odsúdili samozrejme predstavitelia MK a všetky ostatné opozičné strany. Predseda nacionalistickej SNS J. Slota naopak návrh podporil.¹⁰⁸

3.2.3.1 Gabčíkovo- Nagymaros

Svárom medzi Maďarskou a Slovenskou republikou boli v tomto období aj nezhody okolo vodného diela Gabčíkovo- Nagymaros. Zmluva o výstavbe vodného diela bola podpísaná ešte v roku 1977. V roku 1989 však maďarská strana najprv pozastavila práce na výstavbe vodného diela a následne v roku 1992 jednostranne vypovedala zmluvu. Nakoľko v roku 1989 bola na slovenskej strane skoro z 90% výstavba ukončená, pristúpilo sa k „Variante C“. Tá znamenala predelenie Dunaja a dokončenie výstavby slovenskej časti vodného diela. Maďarská strana však mala na výstavbu iný názor a považovala to za vstupovanie do suverenity štátu. Spory sa ťahali až do vynesenia rozsudku v roku 1997, kedy Medzinárodný súdny dvor v Haagu rozhodol v prospech Slovenska. Konštatoval, že jednostranné vypovedanie zmluvy z maďarskej strany bolo protiprávne a zmluva je teda stále v platnosti. Na druhej strane zase konštatoval, že roku 1991 Slovensko mohlo pristúpiť k prípravám na Variantu C, ale nie uviesť ho do prevádzky.¹⁰⁹ Súd ďalej rozhodol o polročnej lehote na vytvorenie slovensko-maďarskej rámcovej zmluvy o tomto probléme. Keďže rozsudok prišiel pred voľbami aj výroky ohľadom riešenia tohto problému boli zasadené do predvolebnej atmosféry. Slovenská strana trvala na dokončení dolného stupňa vodného diela a maďarská odmietala vodné dielo úplne.¹¹⁰ Konflikt okolo vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros je nutné vnímať v širších historickopolitických súvislostiach. Pre

¹⁰⁸ Dostál O., *Národnostné menšiny*, In: Bútora M.- Ivantyšyn M. (ed.), *Slovensko 1997, Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1998, s. 169

¹⁰⁹ [www.gabcikovo.gov.sk/doc/VDG\(2jaz\)/SR_material.htm](http://www.gabcikovo.gov.sk/doc/VDG(2jaz)/SR_material.htm), 5.6.2007

¹¹⁰ Irmanová Eva, *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, 1. vydanie, Praha: Albis international, 2005, s. 183

Slovákov znamená zmluva o vytvorení diela okrem iného aj potvrdenie hranice medzi Maďarskom a Slovenskom na toku Dunaja. Maďari zase vnímajú Gabčíkovo-Nagymaros ako dedičstvo bývalého režimu, ktorý v rámci presadzovanej ideológie priateľstva všetkých národov potvrdil hranice, o ktorých revíziu sa Maďarsko v histórii neustále pokúšalo. Pre Slovákov zasa toto vodné dielo predstavuje symbol akejsi národnej hrdosti.

Tretiu vládu V. Mečiara charakterizuje napätie a rozdelenie spoločnosti. Napätie však nebolo len kvôli menšinám a otázkam týkajúcich sa národnostných menšín. Toto obdobie je poznamenané mnohými kauzami. Medzi najvýznamnejšie patril negatívny vzťah prezidenta M. Kováča a vládnych predstaviteľov a ich neustála snaha ho odvolať, a to nielen prostredníctvom demokratických postupov, ale aj očierňovaním a vyhrážkami. O odstúpenie prezidenta sa snažila vláda aj prostredníctvom zavlečenia jeho syna do zahraničia. Okrem toho sa vláda všemožne snažila o udržanie pri moci. Rozporuplná je aj privatizácia prevádzaná v tomto období. Okrem toho boli porušované ľudské a občianske práva. V kauze Gaulieder bol protiprávne odobraný poslanecký mandát poslancovi HZDS F. Gauliederovi po tom, čo opustil poslanecký klub HZDS. Bolo porušené pravidlo voľného mandátu. HZDS totiž prinútila pred voľbami podpísať svojich kandidátov nedatovaný reverz o vydaní sa poslaneckého mandátu, čo nebolo v súlade s volebným zákonom kde sa píše o tzv. voľnom mandáte poslanca.

Celková atmosféra v spoločnosti bola teda dosť napätá. Podľa sociologickej štúdie, ktorá sa zamerala na vývoj spoločnosti práve počas rokov 1994-1996. Je možné vidieť spokojnosť, či nespokojnosť občanov s vládou a jej politikou. Podľa nej je možné konštatovať, že najspokojnejší sú práve voliči MK. Vo februári 1996 by MK opäť volilo viac ako 90% ich voličov z roku 1994. Okrem MK má pevný okruh voličov aj HZDS a KDH.¹¹¹ Maďarská a menšinová otázka bola však vnímaná v slovenskej spoločnosti aj negatívne. Práve MKDH má najviac odporcov medzi politickými stranami až 62%, za ním nasledujú zvyšné dve maďarské strany a to Spolužitie s 59% odporcov a MOS s 44% odporcov. V názoroch na postavenie maďarskej menšiny sa líši maďarská menšinová spoločnosť od slovenskej väčšinovej. Prívrženci MK súhlasili s tým, že maďarská menšina má len obmedzené práva, priaznivci opozície potvrdili vo väčšine, že majú priaznivé

¹¹¹ HZDS by volilo 72% ich voličov z roku 1994 a KDH 70%. Bútorová Z.- Gyrafášová O.- Kúška M., *Aktuálne problémy Slovenska na prelome rokov 1995-1996 (správa zo sociologického výskumu)*, 1. vydanie, Bratislava: FOCUS Centrum pre sociologickú a marketingovú analýzu, 1996, s.51-52

podmienky. Medzi prívržencami vládnej koalície preferovalo presvedčenie o tom, že maďarská menšina má na Slovensku nadštandardné práva.¹¹² Na tom je viditeľné, že Slovensko je rozdelené práve líniou národnostnou a takisto, že národnostná otázka polarizuje celú spoločnosť. Takže v tomto období patrila táto problematika medzi významné otázky života. Navyše sa práve maďarská menšina cítila v tom čase utláčaná a preto častejšie vystupovala s požiadavkami na autonómiu. Je však nutné upozorniť na fakt, že nikdy oficiálne nevystúpila s požiadavkou na územnú autonómiu, ale len na autonómiu kultúrnu a správnu. Čo vlastne je v súlade aj s jednou z politík EÚ, a to s politikou subsidiarity.

3.2.4 Nové územnosprávne členenie

Už od vzniku samostatného Slovenska sa vracalo o novom územnosprávnom členení, ktoré patrilo aj medzi požiadavky na vstup do EÚ. Postupne sa vyprofilovali dve vládne návrhy. Jedným bol návrh vytvoriť 8 krajov a druhý návrh bol tzv. župný. Popri tom strany v MK vytvorili takisto dva návrhy. Ako protiváhu k vládnomu návrhu 8 krajov, vznikla varianta jedného územného celku na juhu Slovenska a druhý návrh bol koncipovaný ako protiváha k návrhu župnému a to varianta troch územných celkov na južnom Slovensku s prevahou maďarskej menšiny. Ani jeden z návrhov však nebol schválený. Poslanci sa pokúsili preniesť zmenu pomocou pozmeňovacích návrhov avšak neuspeli. Parlament nakoniec prijal zákon o územnom a správnom usporiadaní, pričom zvíťazil návrh 8 vyšších územných celkov.¹¹³ Zákon bol evidentne účelový, keďže zvýšil počet okresov, kde vo voľbách zvíťazilo HZDS a na druhú stranu okresy, v ktorých HZDS nemalo takú podporu, vzrástli v menšom počte. Po predstavení tohto zákona, začalo súťaženie na regionálnej úrovni o sídla okresov. Aj do tejto súťaže zasahovalo HZDS a premiér Mečiar. Ako príklad nezmyselnosti, podľa ktorej boli vyberané nové okresné mestá stačí uviesť, že *„medzi mnohými zverejnenými argumentmi predstaviteľov Novej Bane sa objavil aj jeden špeciálny: „dobré politické predpoklady“ – HZDS tam podporilo viac voličov ako v konkurenčnej Žarnovici. Ani odpoveď Žarnovice nebola odchodnejšia: zaznel napríklad*

¹¹² Tamtiež, s. 63

¹¹³ Vzniklo osem krajov: Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský a Košický, Zbierka zákonov 221/1996, Zákon NR SR z 3.7.1996 o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky., <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13686&FileName=96-z221&Rocnik=1996>, 5.6.2007

*argument, že tam existovala prvá jedenásťročná stredná škola, „na ktorej maturoval i pán Mečiar““.*¹¹⁴

Práve maďarskú menšinu tento zákon negatívne ovplyvnil. Zväčšil sa síce počet okresov z 38 na 79, ale zmenšil sa totiž počet okresov, kde prevládala maďarská menšina a takisto ani v jednom z krajov nemala prevahu. Pred prijatím tohto zákona bolo okresov, kde prevládala maďarská menšina, 26,3% z celkového počtu 38 okresov. Absolútne majoritná bola maďarská menšina v dvoch okresoch. No podľa nového členenia sa podiel okresov, kde prevládala maďarská menšina, znížil na 16,5% . Počet okresov, kde bola maďarská menšina absolútne majoritná ostal na čísle dva, ale z celkového počtu 79 okresov.¹¹⁵ Navyše sa vytvárali nové okresy poväčšine len na severe Slovenska. Nevznikol ani jeden nový okres s prevahou maďarského obyvateľstva. A to aj napriek tomu, že mnohé územia spĺňali podmienky, aby sa z nich stali okresy a tieto okresy presadzovali aj ich obyvatelia prostredníctvom referend.¹¹⁶

3.2.5 Volebný zákon

Postupne sa blížil koniec volebného obdobia a vládne hnutie HZDS si potrebovalo zabezpečiť účasť vo vláde aj na ďalšie štyri roky. Postupne totiž vzrastala podpora strán združených hlavne v Slovenskej demokratickej koalícii. SDK vzniklo spojením piatich strán, a to KDĽ, DS, DÚ, Sociálno-demokratickej strany Slovenska (SDSS) a Strany zelených na Slovensku (SZS). Za vznikom tejto koalície stála hlavne snaha o zjednotenie pred voľbami a snaha o prepadnutie čo najmenšieho počtu hlasov. Okrem toho sa vytvorila opäť koalícia maďarských strán, ktoré začínali spolupracovať s SDK a podľa prieskumov hrozilo, že HZDS nezíska plánovaných 51% hlasov a dokonca existovala aj reálna možnosť, že voľby nevyhrá vôbec. Preto ako ďalší krok v snahe vyhrať voľby, pripravilo HZDS novelu volebného zákona, ktorá bola zameraná okrem iného aj proti koalícii troch maďarských strán a samozrejme aj SDK. Takisto bolo snahou HZDS a aj ostatných dvoch vládnych strán zabrániť zmene moci na Slovensku. O zmene volebných pravidiel sa na

¹¹⁴ Krivý Vladimír, *Regióny*, In: Bútora M. (ed.), *Slovensko 1996, súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1997, s. 316

¹¹⁵ Krivý V.- Feglová V.- Balko D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Médiá, 1996, s. 355

¹¹⁶ Dostál O., *Menšiny*, In: Bútora M. (ed.), *Slovensko 1996, súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1997, s.257

Slovensku vravelo už dlhšiu dobu. Avšak táto zmena prišla až tesne pred voľbami a pretože bola očividne účelová, mnohí mali problémy sa jej prispôbiť.

Novela volebného zákona bola prijatá ako zákon č 187/1998 a znamenala zásadné zmeny hlavne v troch oblastiach a to: vytvorenie jedného volebného obvodu, zmena percentuálnej hranice pre vstup do parlamentu pre strany v koalícii, volebná kampaň redukovaná len na verejnoprávne médiá. Do roku 1998 tvorili Slovensko štyri volebné obvody.¹¹⁷ Avšak tento zákon vytvoril zo Slovenska jeden volebný obvod. HZDS totiž počítalo s taktikou pritiahnuť voličov na meno ich predsedu V. Mečiara. Pri jednom volebnom obvode vznikla jedna kandidátka pre celé Slovensko a tým sa zvyšovala úloha vodcov strán. Práve tento systém je založený na obľúbenosti predných predstaviteľov strán. Väčší úspech má zaistený ten, kto má lepšieho predsedu a schopnejšieho volebného lídra. Zákon ďalej obmedzil volebnú kampaň len na verejnoprávne médiá. Zákon stanovil, že „*volebnú kampaň prostredníctvom rozhlasového alebo televízneho vysielania môžu kandidujúce politické strany viesť len v Slovenskom rozhlase a v Slovenskej televízii. Volebná kampaň v rozhlasovom vysielaní a televíznom vysielaní držiteľov licencií je zakázaná.*“¹¹⁸ Najdiskutovanejšou otázkou v zákone však bolo zavedenie 5% volebného kvóra pre všetky strany, ktoré tvoria koalície. Samozrejme sa táto zmena v zákone dotkla hlavného rivala HZDS a to koalíciu SDK a dotkla sa aj Maďarskej koalície. SDK aj MK sa snažili vyriešiť tento problém už pred schválením zákona. SDK sa pretransformovala na stranu s rovnakou skratkou iba iným názvom, a to Strana demokratickej koalície. Maďarské strany si taktiež uvedomovali, že ak zmena zákona nadobudne platnosť hlavne dve menšie strany z koalície MK, a to MOS a Spolužitie, by nemali šancu dostať sa do parlamentu a navyše ak by kandidovali ako doteraz v koalícii nemala by maďarská menšina zastúpenie v NR SR pravdepodobne vôbec. Preto sa najprv MKDH pretransformovala v Stranu maďarskej koalície a ponúkla vstup do tejto strany aj strane MOS a Spolužitiu. Tí túto ponuku samozrejme prijali, no spočiatku však šlo len o vytvorenie volebnej strany pre nadchádzajúce voľby a vo vnútri strany začali rozhovory o štruktúre novej strany. MKDH preferovalo vytvorenie spolkovej strany, kde by pôvodné strany vytvorili ideové platformy. Nakoniec však ideové platformy nevznikli presne podľa pôvodných strán, ale boli

¹¹⁷ Bratislava, Východoslovenský, Stredoslovenský a Západoslovenský kraj.

¹¹⁸ Zbierka zákonov 187/1998 Zákon z 20.5.1998, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/199 Zb. O voľbách do Slovenskej národnej rady v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení ďalších zákonov., <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14447&FileName=98-z187&Rocnik=1998>, 5.6.2007

vytvorené iba dve platformy, a to kresťansko-konzervatívno-ľudová a občiansko-liberálna. Predsedom SMK sa stal doterajší predseda MKDH B. Bugár. Vznik SMK bol teda odlišný od vzniku SDK. Materské strany SDK teda nezanikli iba vyslali svojich zástupcov do SDK a pôvodné strany ostali iba nekandidovali vo voľbách. Naopak pôvodné strany koalície MK zanikli. Novela volebného zákona zmenila aj postavenie mandátu poslanca. Ak by sa poslanec vzdal mandátu, alebo by sa stal ministrom, uprázdnené miesto by nahradila politická strana nie podľa poradia náhradníkov na kandidátke, ale zvolila by si náhradníka sama.

Vláda túto novelu pripravila na nevhodný čas tesne pred voľbami, kedy by sa už podmienky politickej súťaže meniť nemali. Prijatie tohto zákona pár mesiacov pred voľbami znemožnilo dostatočnú prípravu opozície na zmenené podmienky. *„Prerokovanie novely volebného zákona sa začalo v NR SR koncom marca 1998, v definitívnej podobe bola novela schválená 20.5.1998, čiže štyri mesiace pred konaním volieb, menej ako tri mesiace pred registráciou kandidátnych listín.“*¹¹⁹

Novelizovaný však v roku 1998 nebol iba zákon o voľbách do NR SR, ale aj zákon o voľbách do orgánov samosprávy. Táto novela zmenila spôsob hlasovania. Skombinovala prvky pomerného volebného systému a väčšinového volebného systému. Navyše vznikli viacmandátové obvody pre celú obec. Aj táto novela bola spracovaná účelovo a znevýhodňovala opozičné strany. Hlavne SMK sa ocitla v oslabenej pozícii, pretože novela zaviedla percentuálne kvóty pre kandidátov rôznej národnosti, tak, že v obciach kde žilo viac ako 5% príslušníkov národnostných menšín, zodpovedal počet poslancov pomeru Slovákov a ostatných menšín, aby to zodpovedalo poslednému sčítaniu ľudu. Kandidáti museli navyše uvádzať pri registrácii svoju národnosť. Novela bola prijatá aj napriek výhradám zo strany Združenia miest a obcí Slovenska, Únie miest a obcí SR a opozičných poslancov. Mnohí poukazovali aj na jej protiústavnosť, čo potvrdilo aj rozhodnutie Ústavného súdu SR v októbri 1998, kde sa konštatovalo, že viacero ustanovení novely nie je v súlade s Ústavou. Novela zákona o voľbách do samosprávnych orgánov sa stala aj dôvodom intervencie Vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny Maxa van der Stoela. Ten kritizoval novelu ako odporujúci základom demokracie, pretože je založená na etnickom princípe.

¹¹⁹ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G. -Ivantsýn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, IVO Bratislava 1999, s. 23

Spoločnosť bola rozdelená na priaznivcov opozície a koalície, napätie panovalo medzi vládou a príslušníkmi národnostných menšín a vládou a občianskou spoločnosťou. Vláda sa všemožne snažila udržať pri moci. Existoval nátlak na médiá, verejnoprávne médiá ovládali ľudia blízky HZDS. V takejto vyostrenej atmosfére sa nachádzalo Slovensko v roku volieb. Blížili sa nielen voľby parlamentné, ale aj komunálne a dokonca Slovensko po skončení funkčného obdobia prezidenta M. Kováča, stále nemalo hlavu štátu. Niektoré právomoci prezidenta vykonával dočasne premiér V. Mečiar. V opozícii, v zahraničí aj medzi občanmi panovala obava o demokratickosť volieb. Voľby sa nakoniec uskutočnili a snáď je možné aj konštatovať, že prebehli demokraticky.

Obdobie rokov 1994-1998 bolo obdobím poznačeným mnohými kauzami a vyhrotenými vzťahmi medzi jednotlivými politickými činiteľmi. Spoločnosť bola značne polarizovaná, a to jednak na priaznivcov opozície a koalície, ale takisto aj po etnickej línii. Táto etnická polarizácia bola vyvolávaná vedome aj zo strany vládnych predstaviteľov. Porušované však neboli len menšinové práva, ale hlavne práva občianske a politické. Slovensko sa odklňalo od cesty do EÚ a NATO a všeobecne sa uzatváralo voči zahraničiu. Všetky tieto spory a izolácia však mali iba jednu príčinu a to zakryť skutočné problémy v spoločnosti, ktoré sa týkali hlavne privatizácie. Polarizáciou spoločnosti a umelo vyvolávanými kauzami sa snažili zakryť vládny predstavitelia to ako si medzi sebou rozdeľujú majetok.

4 Politickí predstavitelia maďarskej menšiny prvý krát v slovenskej vláde 1998-2002

Obdobie pred parlamentnými voľbami bolo poznačené snahou vlády zmeniť pravidlá volieb vo svoj prospech, či už spomenutou novelou volebného zákona, alebo zákonom o územnosprávnom členení. Vláda sa snažila všetkými dostupnými možnosťami udržať pri moci a nestačila jej len zmena volebných pravidiel, ale snažila sa svojich protivníkov odstrániť aj inými prostriedkami. Hlavného protivníka v tomto boji predstavovala pre vládu HZDS opozičná SDK. Ústredná volebná komisia len tesne o jeden hlas zaregistrovala kandidátnu listinu SDK, pričom všetci zástupcovia vlády hlasovali proti. Navyše HZDS napadlo registráciu SDK na Najvyššom súde s argumentáciou, že SDK nie je strana, ale koalícia strán a snaží sa len vyhnúť povinnostiam, ktoré vyplývajú zo zákona o voľbách do NR SR pre koalície strán.¹²⁰ Najvyšší súd návrh zamietol a SDK sa mohla zúčastniť volieb ako politická strana.

4.1 Vznik Strany maďarskej koalície

Na voľby sa pripravovali aj maďarské strany, ktoré sa museli kvôli novele volebného zákona pretransformovať na stranu. Mohli síce kandidovať vo voľbách ako koalícia politických strán, ale pravdepodobne by neboli uspeli, pretože menšie strany ako MOS a Spolužitie mali podľa prieskumov dlhodobo menej ako 5% hlasov. Už v priebehu rozhovorov o tom ako bude spoločná strana vyzerat' vládli medzi stranami nezhody. Základom bolo dohodnúť, či nová strana bude fungovať len ako volebné zoskupenie, alebo sa do nej tri pôvodné strany pretransformujú. Nezhody prevládali aj v počte ideových platforiem, ktoré majú byť v strane. Nakoniec sa však podarilo nezhody prekonať, a to na ustanovujúcom zjazde, ktorý sa konal v Dunajskej Strede v roku 1998. Dohodlo sa na ňom zlúčenie troch maďarských strán a vytvorenie jednej, a to Strany maďarskej koalície. Za predsedu bol zvolený doterajší predseda MKDH B. Bugár, čestným predsedom sa stal predseda Spolužitia M. Duray a zástupcom predsedu Arpád Duka- Zólyyomi. Prvé tri miesta na kandidátke obsadili predsedovia troch zlúčených strán. Volebným lídrom sa stal B. Bugár, druhé miesto obsadil M. Duray a tretí v poradí na kandidátke figuroval predseda

¹²⁰ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G.-Ivantyšin M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 43

MOS L. Nagy. Na zjazde sa dohodlo aj na ustanovení dvoch ideových platforiem v strane, platformy kresťansko-konzervatívno-ludovej a platformy občiansko-liberálnej. Po tomto zjazde sa strana aktívne zapojila do predvolebného boja na strane opozičných síl bojujúcich proti Mečiarovi a jeho snahe udržať sa pri moci. Už pred voľbami SMK vyjadrovalo svoju pripravenosť ísť po voľbách do vlády s opozičnými stranami, keď sa zúčastnila na všetkých predvolebných Demokratických okrúhlych stoloch, ktoré sa uskutočnili.¹²¹ SMK bola pripravená vstúpiť do vlády ako štandardná strana, bojovať za záujmy Slovenska v zahraničí, bojovať za ľudské a hlavne menšinové práva a vrátiť Slovensko späť na cestu do NATO a EÚ. Preto bolo veľmi dôležité spoločne s ostatnými opozičnými stranami uspieť vo voľbách.

4.2 Situácia pred voľbami 1998

Vo volebnej kampani podľa novelizovaného volebného zákona mohli byť predvolebné šoty vysielané len vo verejnoprávnych médiách a na predvolebnú kampaň mohla každá strana vynaložiť 12 miliónov korún. HZDS na čele s V. Mečiarom využívala na svoju propagandu všetky dostupné prostriedky. Pompézne sa otvárali novopostavené úseky diaľnic, hlavne v predvolebnom roku. Na predvolebnej kampani spolupracovali s mediálnym kúzelníkom F. Flašíkom, ktorý túto kampaň pripravil naozaj veľkolepo až megalomansky. Pozývali si slávne zahraničné osobnosti, robili sa obrovské mítingy na štadiónoch. Strany opozičné pojali túto kampaň z opačného konca. Stavili na blízke stretnutia s občanmi a podporovali iniciatívy mimovládnych organizácií na zvýšenie volebnej účasti. Opozičné strany sa zjednotili v predvolebných heslách ako „Vrátime Slovensku porozumenie“ (SOP) a „Spolu za lepšie Slovensko“ (SDK). Predseda SDK a neskôr premiér pojal predvolebnú kampaň ako cestu Slovenskom na bicykli s cieľom priblížiť sa viac občanom. V týchto dvoch rôznych prístupoch k predvolebnej kampani môžeme pozorovať, že pre občana je zrejme dôležitejšie vidieť politika ako obyčajného človeka na bicykli ako sa dívať na megalomanské predstavenie, pričom sa občan zamyslí kto to všetko vlastne platí. HZDS malo okrem iného v predvolebnej kampani na svojej strane Slovenskú verejnoprávnu televíziu, ktorej spravodajstvo malo od nestrannosti veľmi ďaleko. Takisto táto vládna strana disponovala aj svojim denníkom Slovenská republika. Bolo veľmi ťažkou úlohou opozície prekričať negatívne slová padajúce na ňu z týchto

¹²¹ Tamtiež, s. 88-92

strán. SMK sa samozrejme zamerala na maďarských voličov a ich zvýšenú mobilizáciu, čo však nepredstavovalo až tak veľký problém, keďže príslušníci maďarskej menšiny už tradične patrili medzi pravidelných a aktívnych účastníkov volieb. Okrem SMK kandidovala vo voľbách aj ďalšia maďarská strana a to MLHDP¹²², strana vytvorená HZDS ešte v roku 1995, za účelom odoberania hlasov SMK. Avšak dlhodobo nebola podpora MLHDP medzi občanmi vysoká, no SMK aj napriek tomu muselo pracovať s voličmi vo zvýšenej miere, aby si ich udržalo. Veľmi ťažkú úlohu mali ja mimovládne organizácie, aby zvýšili záujem ľudí o politické dianie a tým aj účasť na voľbách a odhaliť občanom možnosť, že sa to dá ešte všetko zmeniť a napraviť.

Volebné programy politických strán sa taktiež zaoberali menšinovou otázkou, avšak opäť existoval výrazný rozdiel medzi postojom opozície a koalície. Vládna koalícia sa už pred voľbami stavala do pozície ochrancu slovenských záujmov a vymedzovala sa negatívne voči menšinám ako nejakej hrozbe pre Slovákov. Hlavnú hrozbu slovenským záujmom predstavovala samozrejme menšina maďarská a jej politické strany. HZDS a SNS sa ani vo svojom volebnom programe menšinovou problematikou príliš nezaoberali. SNS vymedzilo skôr povinnosti menšín voči štátu než povinnosti štátu voči menšinám a v programe HZDS je iba niekoľko všeobecných téz ako: „*Zabezpečiť zachovanie a podporu menšinových kultúr.*“¹²³ Najväčší rival HZDS vo voľbách SDK sa menšinovou otázkou vo volebnom programe takisto nezaoberala, a to aj napriek skutočnosti, že jej program bol ďaleko najprepracovanejší spomedzi všetkých politických strán. Naopak najväčšiu pozornosť spomedzi slovenských politických strán venovala menšinovej otázke SOP, ktorá sa zamerala práve na menšinu maďarskú. SDK sa naopak venovala hlavne problematike rómskej menšiny. Samozrejme najprepracovanejší program v otázke menšinových práv mala SMK. Tá vytýčila svoje požiadavky do štyroch bodov. Prvým bolo prijatie novej Ústavy, v ktorej by preambula ukotvila Slovensko ako viacnárodný štát. Ďalšími bodmi boli upraviť právne postavenie menšín a inštitút ombudsmana a právo menšín na samosprávu, aby mohli menšiny samostatne rozhodovať o vzdelávaní, či používaní jazyka.¹²⁴

¹²² Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu

¹²³ Kusý M., *Ľudské a menšinové práva*, In: Mesežnikov G.-Ivantišyn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s.176

¹²⁴ Tamtiež, s.176

4.3 Parlamentné voľby 1998

Parlamentné voľby sa vyznačovali vysokou účasťou voličov – 84,24%, ktorá zvrátila klesajúcu tendenciu účasti na voľbách od roku 1990, pričom v roku 1994 bola viac ako o 10% menšia ako v roku 1998 a to 75,65%.¹²⁵ Aj vďaka tejto vysokej volebnej účasti prepadlo v týchto voľbách minimálne množstvo hlasov. Ďalšou príčinou minimálneho prepadu hlasov bolo vytváranie vhodných volebných zoskupení, ako boli SMK a SDK. Celkovo bolo jedenástim stranám, ktoré sa do parlamentu nedostali odovzdaných iba 194 264 hlasov, čo bolo 5,8% z celkového počtu odovzdaných platných hlasov.¹²⁶ Volebná účasť sa zvýšila hlavne v mestách, kde klesala od roku 1990 viac ako vo vidieckych oblastiach.

Voľby vyhralo HZDS, ktoré získalo 27,00% platných hlasov avšak výrazne sa znížil ich potenciál vytvoriť vládnu koalíciu. Voľby v podstate znamenali víťazstvo opozície. Strany SDK, SDL, SMK a SOP získali spoločne 48,5% a teda 93 poslaneckých mandátov a teda väčšinu v parlamente.¹²⁷ SMK volilo v týchto voľbách 306 623 voličov, čo znamenalo 9,12% odovzdaných hlasov. Samozrejme voliči SMK pochádzali z južnej časti Slovenska, pre ktorých je typické, že volia na základe svojej etnicity, a nie na základe politických ideí. Aj vďaka špecifickej štruktúre osídlenia maďarského obyvateľstva, získala SMK najviac hlasov vo vidieckom prostredí.¹²⁸ Podporou vidieckeho obyvateľstva malo vo väčšej miere takisto aj vládne hnutie HZDS. Okrem SMK opozičné strany získavali hlavne v mestách. Vo všetkých krajských mestách okrem Trenčína vyhrala voľby SDK, v Trenčíne skončila druhá za HZDS. SMK však oproti minulým voľbám celkovo hlasy stratila, najmenší pokles zaznamenala v Nitre a najväčší v Košiciach, pričom v Košiciach bol značný odliv jej hlasov pre stranu SOP, vtedajšieho veľmi populárneho primátora Košíc.

Aj v krajských mestách dominovala SDK, naopak celkovo v regiónoch vyhrávalo väčšinou HZDS. Zo 79 okresov zvíťazilo HZDS v 47 okresoch, v 20tich okresoch zvíťazila SDK a v 12tich okresoch na južnom Slovensku dominovala SMK. Na druhej strane, ale zoskupenie strán SDK-SDL-SMK-SOP zvíťazilo oproti zoskupeniu bývalej koalície

¹²⁵ Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby/98/results/tab1.jsp, 30.4.2007

¹²⁶ Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby/98/results/tab2.jsp, 30.4.2007

¹²⁷ Prílohy, Tabuľka č.1

¹²⁸ V obciach do 5000 obyvateľov získalo SMK 12,7% hlasov a v obciach nad 5000 obyvateľov iba 6,2% hlasov, Krivý V., *Výsledky volieb v rokoch 1998 a 1999*, In: Mesežnikov G.-Ivanyšyn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 120

HZDS-SNS aj vo väčšine okresov. SDK-SDL-SMK-SOP zvíťazili spoločne v 53 okresoch pričom HZDS-SNS len v 26tich. SMK dominovala absolútne v dvoch okresoch a to už tradične v okrese Dunajská Streda, kde získali 79,32% platných odovzdaných hlasov a v Komárne získala 66,4% hlasov a v ďalších dvanástich okresoch voľby vyhrala. V okrese Lučenec získala 23,21% hlasov, v Revúcej 19,55%, v Rimavskej Sobote 35,04%, vo Veľkom Krtíši 24,98%, v Rožňave 25,23%, v Trebišove 23,89%, v Galante 35,92%, v Leviciach 25,56%, v Nových Zámkoch 36,01% a v Šali 34,35% hlasov. Okrem toho je zaujímavé spomenúť, že v 11 z 12 okresov, kde zvíťazila vo voľbách SMK, skončila na druhom mieste SDK. Podpora strán vládnej koalície bola v okresoch, kde dominovala SMK, teda na územiach obývaných maďarskou menšinou, najmenšia v rámci celého Slovenska.¹²⁹ Aj tu sa prejavila tendencia známa už z volieb v roku 1994, že čím stúpa počet obyvateľov maďarskej národnosti v obci, tým klesá podpora HZDS. Podľa počtu preferenčných hlasov obstál najlepšie z politikov SMK ich predseda B. Bugár, ktorý získal celkovo 135 051 preferenčných hlasov, čo bolo 44,04%. Na kandidátke si vďaka preferenčným hlasom polepšil Pál Csáky, ktorý poskočil zo štvrtého miesta na druhé. Celkovo získal 77 295 preferenčných hlasov. Na kandidátke si vďaka preferenčným hlasom pohoršili iba M. Duray a L. Nagy, ktorých predbehol práve už spomínaný P. Csáky.¹³⁰

4.4 SMK vo vláde

Za predsedu parlamentu bol zvolený Jozef Migaš (SDL), podpredsedami parlamentu sa stali Pavol Hrušovský (SDK), Béla Bugár (SMK), Igor Presperín (SOP) a takisto aj nominant SNS Marián Andel, keďže nová vládna koalícia ponúkla opozícii viaceré posty, okrem iného 6 postov predsedov parlamentných výborov. SNS túto ponuku prijala a obsadila posty predsedov Výboru pre nezlučiteľnosť funkcií štátnych funkcionárov a Osobitného výboru na kontrolu SIS. HZDS odmietlo túto ponuku, s tým, že počet vládou ponúkaných postov nerešpektuje volebné zisky hlasov. Okrem toho vznikol v parlamente nový Výbor pre ľudské práva a národnosti, ktorého predsedom sa stal člen SMK L. Nagy.

¹²⁹ HZDS skončilo na druhom mieste iba v okrese Veľký Krtíš, kde získalo 20,28% hlasov, v ostatných okresoch s dominanciou SMK nezískalo väčší podiel hlasov. V okresoch Dunajská Streda a Komárno bola podpora HZDS výrazne pod celoslovenským priemerom a najnižšia na Slovensku. V Dunajskej Strede volilo HZDS iba 2,83% voličov a v Komárne iba 6,51%. Pričom podpora SDK v Dunajskej Strede bola 11,82% a v Komárne 15,15%., Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab2.jsp, 30.4.2007

¹³⁰ Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab5.jsp?ps=4, 30.4.2007

Po voľbách začali medzi stranami SDK, SĎL, Strana občianskeho porozumenia (SOP) a SMK rozhovory o vytvorení novej vlády. SMK už pred voľbami vyjadrilo svoju pripravenosť ísť do vládnej koalície a byť jedným z jej upevňujúcich faktorov. S účasťou SMK vo vláde súhlasili SDK aj SOP, avšak SĎL sa vyjadrovala v zmysle, že by pre nich bola trojkoalícia s SDK a SOP prijateľnejšia.¹³¹ SOP a SDK však trvali na účasti SMK vo vládnej koalícii. Navyše SDK chcelo dodržať dohodu, ktorú uzavrelo s predstaviteľmi SMK ešte v roku 1997 o predvolebnej a povolebnej spolupráci. Zahraničie hodnotilo účasť SMK vo vláde takisto veľmi pozitívne, brali ju ako dobrý signál k návratu k dodržiavaniu ľudských a hlavne menšinových práv a k návratu na cestu demokracie. Vytvorila sa teda veľmi heterogénna vládna koalícia, pretože v nej boli strany rôznej veľkosti a z rôzneho spektra. Podľa koalície zmluvy získala SMK vo vláde 3 kreslá,¹³² Pál Csáky sa stal podpredsedom pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj. Ministrami za SMK sa stali László Miklós, ktorý sa stal ministrom za životné prostredie, a I. Horna. Ten sa stal ministrom výstavby a verejných prác.¹³³ Už pri rozdeľovaní kresiel došlo k prvým nezhodám. SMK a SĎL mali záujem o kreslo ministra pôdohospodárstva. Nakoniec tento post získala SĎL no tento rezort aj do budúcnosti patril medzi sporné momenty vo vládnej koalícii.

4.4.1 Koaličná dohoda a programové vyhlásenie vlády

Koaličná dohoda uzatvorená medzi SDK, SĎL SMK a SOP obsahovala mnohé body týkajúce sa problematiky národnostných menšín. Väčšinu z týchto bodov do koalície dohody presadila SMK, ale aj SĎL presadila pár bodov týkajúcich sa menšinovej politiky, pretože sa bála vyťahovania maďarskej karty od členov SMK. Koaliční partneri v dohode spomenuli svoje úsilie „na prehlbovanie sociálneho zmieru, národnostnej, etnickej

¹³¹ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G.-Ivantišyn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 36

¹³² SDK získala 9 kresiel, SĎL 6 a SOP 2 kreslá.

¹³³ Ministrom zahraničných vecí sa stal Eduard Kukan (SDK), ministrom hospodárstva Ľudovít Černák (SDK), ministrom obrany Pavol Kanis (SĎL), ministrom vnútra Ladislav Pittner (SDK), ministerkou financií Brigita Schmögnerová (SĎL), ministrom kultúry Milan Kňažko (SDK), druhou ženou vo vláde sa stala ministerkou pre správu a privatizáciu národného majetku Mária Machová (SOP), ministrom zdravotníctva sa stal Tibor Šagát (SDK), ministrom školstva bol Milan Ftáčnik (SĎL), ministrom spravodlivosti Ján Čarnogurský (SDK), ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny Peter Magvaši (SĎL), ministrom životného prostredia László Miklós (SMK), ministrom pôdohospodárstva Pavel Koncoš (SĎL), ministrom dopravy, pôšt a telekomunikácií Gabriel Palacka (SDK) a posledným ministrom sa stal minister výstavby a regionálneho rozvoja SR a to István Harna (SMK). In: Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G.-Ivantišyn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 36

a náboženskej tolerancie a vzájomného občianskeho porozumenia ako základu pokojného a prosperujúceho vývinu spoločnosti, na prospech všetkých občanov Slovenskej republiky.“ Významná je pasáž všeobecných a záverečných ustanovení dohody, kde sa strany dohodli na napĺňaní „záväzkov vyplývajúcich z rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora v Haagu, ktoré sa týkajú Vodného diela Gabčíkovo.“ Strany sa ďalej zaviazali neotvárať problematiku okolo Benešových dekrétov a územnej autonómie na južnom Slovensku založenej na etnickom princípe. Na druhej strane zase strany prisľúbili, že nebudú presadzovať zavedenie alternatívneho školstva, budú „garantovať zvýšenie vzdelanostnej úrovne občanov patriacich k národnostným menšinám na celoštátnu úroveň“ a budú „„riešiť prípravu pedagógov pre školy s vyučovacím jazykom menšín, teológov, kultúrnych a osvetových pracovníkov v jazykoch menšín, utvorením vhodnej inštitucionálnej úrovne v rámci existujúcich vysokých škôl.“¹³⁴

Vláda chápala svoj mandát ako „vyjadrenie vôle zmeniť spoločenské pomery na Slovensku.“ Medzi ciele, ktoré si vládna koalícia stanovila patrila obnova fungovania demokratických inštitúcií, vyvedenie Slovenska z medzinárodnej izolácie a hlavne vstup do európskych a transatlantických štruktúr. Ďalej vo svojom programovom vyhlásení hovorila o ekonomických aspektoch ako snaha o zvyšovanie životnej úrovne a budovanie konkurencieschopnej ekonomiky. Takisto prisľúbila diskusiu o zmene Ústavy SR, zavedenie priamej voľby prezidenta. Medzi osobitné ciele patrilo aj dodržiavanie ľudských práv ako „neoddeliteľnú súčasť politiky demokratického právneho štátu.“ Vláda „sľubuje dodržiavanie medzinárodných záväzkov SR v oblasti ľudských práv, vytvorenie vhodných legislatívnych a organizačných podmienok na rozvoj občianskych iniciatív.“¹³⁵ Takisto sa do programového vyhlásenia dostali aj mnohé menšinové požiadavky z volebného programu SMK. Vláda sa zaviazala vypracovať analýzu o stave ľudských a národnostných práv na Slovensku a podľa výsledkov tejto analýzy by sa neskôr rozhodlo o prípadnom pristúpení k ďalším medzinárodným dokumentom, alebo o prijatí zákona o národnostných menšinách. Vláda sa ďalej zaviazala prijať zákon o jazyku národnostných menšín, ktorého existenciu predpokladala aj Ústava a jeho prijatie bolo aj jednou z podmienok prijatia do EÚ.

¹³⁴ Koaličná dohoda 1998, www.politika.host.sk/Prispevky/dokument_slovensko_koalicionadohoda1998.htm, 30.4.2007

¹³⁵ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G.- Ivantyšin M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 37

4.5 Komunálne voľby 1998

Kľúčovým problémom, ktorý vláda musela po svojom nastúpení do úradu urýchlene vyriešiť, bolo napraviť neústavný stav, ktorý nastal po schválení novely volebného zákona do orgánov samosprávy. Najprv bol schválený zákon o predĺžení volebného obdobia orgánov samospráv a potom prijatá novela zákona o voľbách do samospráv obcí, ktorá tento neústavný stav napravila. Novela zrušila nariadenie, aby národnostné zloženie poslancov zodpovedalo pomeru príslušníkov národnostných menšín a Slovákov v obci. Takisto zrušila povinnosť kandidátov oznamovať pri registrácii svoju národnosť. Okrem toho umožnila v obciach vytvorenie viacerých viac mandátových obvodov, s tým, že najviac mohlo byť v obvode 12 poslancov. Pre voľby starostov a primátorov ponechala obec ako jeden jedno mandátový obvod.¹³⁶

Keďže sa podmienky volebnej súťaže zmenili tesne pred voľbami, mnoho volebných koalícií bolo ešte sformovaných vzhľadom na podmienky pred novelou. Mnohé koalície sa tak rozpadli, no vo väčšine prípadov sa zachovali. Hlavne strany bývalej opozície vytvárali široké koalície, aby tak uspeli a zabránili prepadnutiu hlasov. Vo voľbách kandidovalo 98 politických subjektov, ktoré tvorili mnoho koalícií a navyše mnoho nezávislých kandidátov. Volebná účasť bola vzhľadom na nepriaznivý vianočný časť vysoká a to 53,95%. Navyše bola vyššia ako pred štyrmi rokmi v roku 1994 bola účasť 52,24%.¹³⁷ Vo voľbách bolo zvolených 2 897 primátorov a starostov miest a obcí a mestských častí. Najviac bolo zvolených nezávislých primátorov alebo starostov, s podporou SMK ich bolo zvolených 224.¹³⁸ Okrem toho z ôsmich krajských miest uspeli v šiestich kandidáti volebnej koalície SDK-SDĽ-SMK-SOP a to v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach, Trnave, Trenčíne a v Prešove. V Žiline a v Nitre získala primátorské miesta SNS. Najviac

¹³⁶ 331/1998 Zbierka zákonov, Zákon zo 4.11.1998, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. O voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov a mení Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14596&FileName=98-z331&Rocnik=1998>, 5.6.2007

¹³⁷ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Mesežnikov G.-Ivantišyn M.(ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 47

¹³⁸ 602 primátorov a starostov bolo zvolených za HZDS a ďalších 28 v koalícii so SDĽ, 401 primátorov a starostov bolo zvolených za stranu SDĽ, 224 za SMK, 220 za KDH, 114 za SNS a ďalších 22 v koalícii s HZDS, 58 za SOP a ďalších 19 v koalícii s SDĽ, 28 za DS a ďalších 21 v koalícii s KDH, 30 za ZRS, 11 za SZS a 7 za SDSS. Tamtiež, s. 47

primátorov a starostov však bolo zvolených ako nezávislých.¹³⁹ Celkovo bolo vo voľbách zvolených 35 456 poslancov z toho 3 773 poslancov bolo zvolených za SMK. Najúspešnejšou stranou z hľadiska počtu zvolených poslancov bolo HZDS, po ňom nasledovalo KDH, SĎĽ, SMK a SNS. SMK získala celkovo najviac poslancov v 11-tich okresoch. Z toho v troch okresoch zvíťazila absolútne. Absolútne víťazstvo si pripísala v Dunajskej Strede, kde získala až 71,2% hlasov, v Komárne (69,2%) a v Šali (52,0%).¹⁴⁰ Už tradične mala najnižšiu podporu v okresoch s maďarskou menšinou najnižšiu podporu HZDS na celom Slovensku. V Dunajskej Strede získalo HZDS len 0,4% hlasov a v Komárne iba 5,4%. SMK získala aj 6 primátorských postov v okresných mestách. Na ďalšie funkčné obdobie boli zvolení primátori za SMK v Dunajskej strede, Komárne, Leviciach, Šali, Moldave nad Bodvou a v Rožňave. V Galante a v Nových Zámkoch uspel nezávislý kandidát. V Rimavskej Sobote, Lučenci a Trebišove kandidát SĎĽ.¹⁴¹

4.6 Prvá priama voľba prezidenta

V roku 1998 prebehli dve voľby, parlamentné a voľby do orgánov samospráv obcí. V roku 1999 sa pripravovali voľby tretie, a to voľby prezidentské. Už viac ako rok Slovensko nemalo prezidenta, keďže chýbala politická dohoda o kandidátovi, ktorý by bol zvolený v parlamente a bývalá vládna garnitúra odmietala prijať zákon o priamej voľbe prezidenta. Nová vládna koalícia prisľúbila už vo svojom programovom vyhlásení prijatie ústavného zákona o priamej voľbe prezidenta. Prezidentské voľby boli pripravené na máj 1999. Zákon stanovoval, že kandidát potrebuje na zvolenie získať viac ako 50% hlasov. Ak sa tak nestane v prvom kole volieb, postupujú dvaja najúspešnejší kandidáti do druhého kola. Ústredná volebná komisia zaregistrovala pred voľbami 10 prezidentských kandidátov. Vládna koalícia sa spoločne dohodla na jednom kandidátovi avšak neskôr, niektorí politici vyslovovali podporu aj iným. SMK podporovala koaličného kandidáta a predsedu SOP Rudolfa Schustera. Najväčším protikandidátom bol samozrejme kandidát HZDS a zároveň

¹³⁹ nezávislých bolo celkovo zvolených 38,2% primátorov a starostov, na druhom mieste bolo HZDS s 20,8%, SĎĽ s 13,85%, SMK s 7,7%, KDH 7,6% a SNS získala 3,9% primátorských a starostovských postov. Krivý V., *Výsledky volieb v rokoch 1998 a 1999*, In: Mesežnikov G.-Ivanytyšyn M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 128

¹⁴⁰ SMK zvíťazila ďalej v okresoch: Senec (28,0%), Galanta (47,1%), Levice (33,1%), Nové Zámky (42,2%), Rimavská Sobota (35,3%) Veľký Krtíš (24,7%), Rožňava (34,2%) a Trebišov (27,8%), Tamtiež, s. 130-131

¹⁴¹ Tamtiež, s. 136-137

predseda hnutia V. Mečiar..¹⁴² Aj na týchto voľbách bola volebná účasť vysoká, aj vďaka mobilizácii občanov bojujúcich proti Mečiarovi.

V prvom kole nezískal ani jeden kandidát nadpolovičnú väčšinu hlasov. Ako sa predpokladalo prvé kolo volieb vyhral spoločný kandidát vládnej koalície Rudolf Schuster, ktorý získal 47,37% platných hlasov. Druhý skončil jeho najväčší súper V. Mečiar s 37,27% získaných hlasov.¹⁴³ Najviac hlasov v prvom kole získal R. Schuster okrese Dunajská Streda, kde získal až 90,7% hlasov, naopak V. Mečiar získal v Dunajskej Strede najmenej hlasov iba 2,8%. V Komárne získal R. Schuster 84,3% hlasov a V. Mečiar len 7,9%. Aj v ostatných okresoch s podielom maďarskej menšiny bola podpora V. Mečiara nižšia a naopak väčšmi voliči týchto okresov podporovali R. Schustera.¹⁴⁴ Iste aj vďaka tomu, že získal podporu vládnej SMK a takisto aj vďaka negatívnej politike minulej vlády voči menšinám. Do druhého kola teda postúpili títo dvaja kandidáti. Volebná účasť v druhom kole prezidentských volieb bola ešte vyššia, a to 75,45%. Rudolf Schuster v ňom zvíťazil so ziskom 57,18% hlasov a stal sa tak prvým prezidentom Slovenska voleným priamo občanmi. Ako aj v prvom kole bol R. Schuster najúspešnejší v okresoch s podielom maďarskej menšiny a vo väčších mestách. Najviac ho ľudia volili opäť v Dunajskej Strede (96,9%), v Komárne (91,8%) a v Košiciach (83,2%).¹⁴⁵

¹⁴² Okrem toho v prezidentských voľbách kandidovali Ján Slota, bývalý prezident Michal Kováč, Magda Vášáryová, Ivan Mjartan, Juraj Švec, Boris Zala, Juraj Lazarčík a Ján Demikát.

¹⁴³ Tretia skončila M. Vášáryová so ziskom 6,6% hlasov, štvrtý bol Ivan Mjartan (3,6%), piaty Ján Slota (2,5%), šiesty Boris Zala (1,0%), siedmy Ján Švec (0,8%), ôsmy Juraj Lazarčík (0,5%) a posledný deviaty skončil Ján Demikát (0,2%). Michal Kováč sa pred voľbami vzdal kandidatúry. Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prez99/results/tab3.jsp, 30.4.2007, viz Prílohy, Graf č. 4

¹⁴⁴ V Trebišove získal R. Schuster 71,2% hlasov a V. Mečiar 22,4%, v Rožňave získal R. Schuster 69,6% hlasov a V. Mečiar 21,3%, v Rimavskej Sobotě získal R. Schuster 67,7% a V. Mečiar 20,7%, v Šali získal R. Schuster 66,6% a V. Mečiar 21,5%, v Leviciach získal R. Schuster 61,1% a V. Mečiar 25,9%, v Galante získal R. Schuster 62,4% a V. Mečiar 26,5%, v Nových Zámkoch získal R. Schuster 62,9% a V. Mečiar 27,1% a v Lučenci získal R. Schuster 61,7% a V. Mečiar 26,1%, Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prez99/results/tab3.jsp, 30.4.2007, viz Prílohy, Graf č. 5

¹⁴⁵ V druhom kole získal v Dunajskej Strede R. Schuster 96,9% hlasov a V. Mečiar 3,1%, v Komárne R. Schuster 84,3% a V. Mečiar 8,2%, v Trebišove R. Schuster 76,0% hlasov a V. Mečiar 24,0%, v Rožňave R. Schuster 75,9% hlasov a V. Mečiar 24,1%, v Rimavskej Sobotě R. Schuster 75,8% a V. Mečiar 24,2%, v Šali R. Schuster 75,8% a V. Mečiar 24,2%, v Leviciach R. Schuster 70,5% a V. Mečiar 29,5%, v Galante R. Schuster 70,5% a V. Mečiar 29,5%, v Nových Zámkoch získal R. Schuster 70,5% a V. Mečiar 29,5% a v Lučenci získal R. Schuster 70,5% a V. Mečiar 29,5%, Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prez99/results/tab3.jsp, 30.4.2007

4.7 Vláda širokej koalície a pôsobenie maďarskej politickej reprezentácie vo vláde

Aj vďaka tomu, že vo vládnej koalícii boli aj príslušníci SMK a menšinová politika vlády bola aj pod ich dohľadom, sa jej dostalo značnej pozornosti zo strany vlády. Už to, že sa do vlády dostali príslušníci národnostnej menšiny bolo pozitívnym signálom, že ochrana ľudských a menšinových práv bude patriť k prioritám vlády. Jedným z prvých krokov vlády práve v tejto oblasti bolo znovu zavedenie dvojjazyčných vysvedčení pre školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín, ktoré boli zrušené minulou vládou a ministerkou školstva Evou Slavkovskou (SNS). Novela školského zákona, ktorá opäť zaviedla dvojjazyčné vysvedčenia bola prijatá 13.1.1999. Okrem dvojjazyčných vysvedčení zaviedla táto novela aj vedenie pedagogickej dokumentácie dvojjazyčne na školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny.¹⁴⁶ Vláda opäť vymenovala do funkcií riaditeľov základných škôl s dvojjazyčným vyučovaním, ktorých minulé vládne odvolala, pretože odmietali vydávať jednojazyčné vysvedčenia.

Čo sa týka inštitucionálneho rámca menšinovej politiky novej koalície, bolo vytvorených množstvo nových útvarov a postov zaoberajúcich sa touto problematikou. Okrem vytvorenia funkcie podpredsedu vlády pre ľudské práva a národnosti, bol v parlamente vytvorený Výbor pre ľudské práva a národnosti, ktorý mal podľa koalíciehoj dohody 13 členov a jej predsedom sa stal člen SMK. Ďalej vznikla pri Úrade vlády Sekcia ľudských a menšinových práv a regionálneho rozvoja. Okrem toho vznikla na ministerstve kultúry sekcia menšinových kultúr a na Ministerstve školstva vznikol odbor národnostného školstva. Navyše sa štátnym tajomníkom na ministerstve školstva stal člen SMK. Vznikla aj funkcia splnomocnenca vlády pre riešenie problémov rómskej menšiny. Vláda sa nezaoberala iba problematikou maďarskej menšiny, ktorej príslušníci boli členmi vlády, ale snažila sa aj o zlepšenie situácie ostatných menšín žijúcich na Slovensku. Bývalá vládna garnitúra obsadila Radu vlády SR pre národnosti predovšetkým zástupcami vládnych a nemenšinových inštitúcií. Preto bolo nutné tento podivuhodný stav napraviť

¹⁴⁶ 5/1999 Zbierka zákonov, Zákon z 13.1.1999, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. O systave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorým sa mení zákon NR SR č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 542/1990 Zb. O štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov,, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14680&FileName=99-z005&Rocnik=1999&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=10&Flag=s=160&IndexFile=zz99&Text=systave+zakladnych+a+strednych+skol>, 5.6.2007

a tak nová vláda zmenila obsadenie tejto Rady a zástupcovia menšín v nej získali väčšinu. Okrem toho sa rokovaní mohli zúčastniť aj predstavitelia štátnych inštitúcií zaoberajúcich sa menšinami.

Aj kvôli heterogenite vlády vznikali mnohé rozpory vnútri koalície, väčšinu sa však nakoniec podarilo hladko prekonať. SMK najčastejšie vstupovala do rozporu so SDL. Už v prípade schvaľovania rozpočtu na rok 1999 vznikli rozpory, kde na jednej strane opäť vystupovala SMK a na strane druhej ostatné „slovenské“ strany vo vládnej koalícii. SMK sa totiž nepáčilo, že podľa návrhu rozpočtu by peniaze na menšinové kultúry boli rozdeľované krajskými úradmi. Pretože ostatní koalíční partneri odmietali ustúpiť, pristúpila SMK na taktiku pasívneho odporu a nezúčastňovala sa rokovaní, čím znemožnila uznať schopnosť. Nakoniec strany koalície na jej návrh pod tlakom neschválenia rozpočtu pristúpili.

Prvým zákonodarným aktom na zlepšenie práv menšín bolo prijatie zákona o jazyku národnostných menšín. SMK pripravila už koncom roku 1998 niekoľko verzií tohto zákona. Už pri vypracovávaní týchto pracovných verzií sa ukázali rozpory medzi členmi koalície a hlavne ich rozdielne názory na túto problematiku. Najviac sa to ukázalo pri otázke určenia hranice podielu menšinového obyvateľstva v obci, aby bolo možné v obci používať jazyk menšiny. SMK presadzovala 10-percentnú hranicu, koalíční partneri SDK, SDL a SOP preferovali hranicu 20%. SMK obhajovalo hranicu 10% aj tým, že sa tak zlepši využitie tohto zákona aj pre ostatné menšiny. Zníženie hranice na 10% by sa dotklo 160 obcí, z toho v 71 obciach by sa to týkalo Rómov, v 35 obciach Rusínov, v 25 obciach Ukrajincov, v 19 obciach Maďarov a v 5 obciach Nemcov.¹⁴⁷ Okrem toho koalíční partneri SMK nesúhlasili s ich návrhom, aby v zákone bola ukotvená možnosť používania menšinového jazyka na prijímacích pohovoroch na stredné školy. Sporný bol aj návrh na používanie menšinového jazyka pred súdmi a v samosprávnych orgánoch a štátnej správe. Vláda nakoniec pripravila vlastnú verziu zákona. Túto predložila aj Vysokému komisárovi OBSE pre národnostné menšiny Maxovi van der Stoelovi. SMK však túto verziu odmietala, pretože nereflektoval niektoré požiadavky a bol málo komplexný, pretože sa v podstate zaoberal iba používaním jazyka menšín v úradnom styku. SMK presadzovalo komplexnejší zákon, v ktorom by bola zahrnutá aj možnosť používania jazykov menšín pri

¹⁴⁷ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M. -Mesežnikov G., *Slovensko 2000, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2000, s. 96

obradoch ako svadby a pohreby, pri podaniach na ústredné orgány štátnej správy, v školstve, v kultúre a médiách.

Takto vznikla prvá vážna nehoda vo vládnej koalícii, kde na jednej strane boli „slovenské“ strany a na strane druhej strana „maďarská“. SMK na protest predložila do parlamentu vlastný návrh zákona, avšak ten nezískal dostatočnú podporu. Poslanci SMK nakoniec hlasovali proti vládnej návrhu, ale vďaka ich účasti na rokovaní bol zákon nakoniec prijatý. Zákon konštatoval, že príslušníci národnostných menšín majú právo používať jazyk svojej menšiny. Pričom ak príslušníci národnostnej menšiny tvoria v obci, podľa posledného sčítania obyvateľstva, viac ako 20% „*môžu v tejto obci používať v úradnom styku jazyk menšiny.*“ Občania národnostných menšín môžu v takýchto obciach podávať písomné podania orgánu štátnej správy a orgánu územnej samosprávy vo svojom jazyku. Takisto v tomto jazyku môžu požadovať aj odpoveď, aj rozhodnutia orgánov verejnej správy môžu byť v tomto jazyku. Označovanie takýchto obcí, označovanie orgánov verejnej správy a úradné formuláre takisto môžu byť vedené v jazyku menšiny.¹⁴⁸

Ďalší problém vnútri vládnej koalície vznikol medzi SMK a SDL. Príčinou sváru bolo tento krát ministerstvo pôdohospodárstva. Minister pôdohospodárstva menovaný za SDL P. Koncoš odmietol totiž v rozpore s koalíčnou dohodou vymenovať predstaviteľa SMK za riaditeľa slovenského pozemkového fondu. Záujem SMK o oblasť hospodárstva primo súvisí s faktom, že väčšina poľnohospodárstva sa sústreďuje práve v južných oblastiach Slovenska. Nezhody medzi SMK a P. Koncošom vyvolávala aj problematika prevodu pôdy neznámych vlastníkov na obce. P. Koncoš tvrdil, že takéto riešenie je výhodné len pre územia južné obývané prevažne maďarskou menšinou. Naopak podľa tvrdení predstaviteľov SMK by sa toto opatrenie dotklo 131 000 hektárov pôdy na území okresov so zmiešaným obyvateľstvom z celkového počtu 458 000 hektárov.¹⁴⁹ Predstavitelia SMK obviňovali P. Koncoša z nedodržania koalíčnej dohody.

SMK sama seba pokladala za stabilného koalíčného partnera. Okrem problematiky menšinovej, ktorá bola dlhodobo ťažiskom politiky SMK, sa začala SMK formovať ako

¹⁴⁸ 184/1999 Zbierka zákonov, Zákon z 10.7.1999 o používaní jazykov národnostných menšín, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14861&FileName=99-z184&Rocnik=1999&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=189&Flags=160&IndexFile=zz99&Text=používaní+jazykov+národnostných+menšín>, 5.6.2007

¹⁴⁹ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M. -Mesežnikov G., *Slovensko 2000, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2000, s. 97

Ľudová európska strana. V roku 1999 sa uskutočnil jej kongres v Komárne. V čele strane potvrdil jej doterajšieho predsedu B. Bugára.¹⁵⁰ Podpredsedom strany sa stal A. Duka-Zólyomy. M. Duray sa stal výkonným podpredsedom, keďže funkcia čestného predsedu bola na kongrese zrušená. Zmenili sa aj stanovy strany, pričom ideové platformy vytvorené zlúčením troch ideovo odlišných politických subjektov sa zmenili na ideové zoskupenia poradného charakteru. Kongres zvolil aj nové predsedníctvo rozšírené o zástupcov regionálnych organizácií strany z Banskobystrického a Košického kraja. Po kongrese sa SMK snažila zaradiť do európskeho systému strán a postupne sa jej podarilo získať status pozorovateľa v Európskej demokratickej únii a aj v Európskej ľudovej strane. V júni 2000 sa dokonca stala pridruženým členom tejto organizácie strán.

4.7.1 Novela Ústavy a reforma verejnej správy – konflikt medzi Stranou maďarskej koalície a ostatnými slovenskými parlamentnými stranami

Už pri vzniku koalície bolo dohodnuté pripravenie revízie Ústavy SR. Novela Ústavy bola v parlamente predložená už v júni 2000, avšak zástupcovia vládnych strán sa dohodli na posunutie jej prerokovania na neskôr, a to z dôvodu jednak nezhôd o tejto otázke a za druhé kvôli opozíciou pripravovanému referendu o predčasných voľbách. Navyše vládna SMK podmienila podporu Novely Ústavy prijatím troch požiadaviek, obsiahnutých už v koalícnej dohode a pre SMK veľmi významných. Prvou bolo konečne vyriešiť problematiku prevodu pôdy neznámych vlastníkov na obce. Druhá požiadavka sa týkala doriešenia problematiky prípravy maďarských pedagógov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským, teológov, kultúrnych a osvetových pracovníkov. Treťou požiadavkou bolo ratifikovanie Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

Otázka pôdy bola dlhodobým svárom medzi SMK, ministerstvom hospodárstva a stranou SDL, ktorá neustále argumentovala, že prevod pôdy na obce je prínosom iba v obciach, ktoré v podstate ovládajú zástupcovia SMK. Podporovali to tvrdením, že väčšina takejto pôdy sa nachádza práve na území južného Slovenska a táto pôda je aj najúrodnejšia. Naopak SMK bezpodmienečne presadzovalo prevod pôdy neznámych vlastníkov zo Slovenského pozemkového fondu do správy obce a naopak argumentovalo tým, že väčšina takejto pôdy sa nachádza na území, kde maďarská menšina nemá zastúpenie a navyše nejedná sa o prevod do vlastníctva, ale len pod správu obcí. Spor o túto otázku bol pod

¹⁵⁰ B. Bugára zvolilo 240 z 278 delegátov, Tamtiež, s. 93

nátlakom SMK o nepodpore novely Ústavy nakoniec vyriešený kompromisom. Do správy obcí sa nepreviedla všetka pôda neznámych vlastníkov, ale iba pôda v ich intravilánoch. Zástupcovia obcí však získali možnosť vyjadrovať sa k prenájmu pôdy v extravilánoch.¹⁵¹ V podstate šlo o kompromis, ktorý viac vyhovoval SDL ako SMK, ale aj napriek tomu s ním SMK súhlasila. Väčšina pôdy neznámych vlastníkov sa totiž nachádzala práve v extravilánoch obcí.

Druhou požiadavkou SMK spojenou s podporou novely Ústavy bolo doriešenie otázky prípravy pedagógov, teológov a iných kultúrnych a osvetových pracovníkov pre školy s vyučovacím jazykom maďarským. SMK túto požiadavku interpretovala ako vytvorenie samostatnej maďarskej fakulty na výchovu maďarských pedagógov. Po počiatkovej nevôli niektorých koalíčných partnerov sa však vláda nakoniec uzniesla na odporúčaní Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, aby bola čo najskôr vytvorená fakulta na prípravu maďarských pedagógov a kultúrnych a osvetových pracovníkov.¹⁵²

Poslednou požiadavkou SMK bola ratifikácia Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov. V januári 2001 vláda rozhodla o pristúpení k tejto Charte a v júnny toho istého roku Slovensko oficiálne k Charte pristúpilo. Proti schváleniu hlasovali iba poslanci HZDS a SNS, ktorí obohatili rozpravu v parlamente protimaďarskými a nacionalistickými vyjadreniami. Obviňovali SMK z pokusu o autonómiu na území južného Slovenska. Nakoniec sa však väčšina poslancov vyjadrila za ratifikáciu Charty a tým boli podmienky SMK čiastočne splnené a mohlo sa pokračovať v rokovaní okolo novely Ústavy.

SMK sa uspokojila aj s týmto čiastočným riešením pre ňu veľmi dôležitých otázok a preto sa zaviazala hlasovať za novelu Ústavy. Poslanci za SMK ešte v rozprave navrhli zmeniť preambulu Ústavy, s ktorej znením vyjadrovali už od jej prijatia nespokojnosť. Snažili sa o to, aby preambula vystihovala viac občiansky princíp a nie princíp národnostný. Chceli nahradiť slová: „My národ slovenský.“ slovami: „My občania SR...“. okrem toho chceli poslanci SMK zahrnúť do Ústavy právo obcí na spravovanie pôdy neznámych vlastníkov a právo pre národnostné menšiny a etnické skupiny riešiť svoje otázky na samosprávnom

¹⁵¹ Dostál O., *Národnostné menšiny*, In: Kollár M. -Mesežnikov G., *Slovensko 2001, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2001, s.158

¹⁵² Tamtiež, s. 158

základe.¹⁵³ Ani jeden z pozmeňovacích návrhov nebol prijatý. SMK však aj napriek tomu novelu Ústavy podporila.¹⁵⁴

Ďalšou kauzou s kľúčovým významom pre SMK bolo riešenie reformy verejnej správy. Táto kauza odhalila problémy vo vládnej koalícii v oblasti programových priorít. Kým SMK striktne trvala na dodržiavaní programového vyhlásenia vlády a koalíciej dohody, ostatné strany vládnej koalície si niektoré dohody v koalíciej zmluve vykladali úplne inak ako bol ich pôvodný zmysel. Rozprava okolo reformy verejnej správy mala svoje problematické miesta už pri prerokovaní vo vláde. SMK prišlo s návrhom na vytvorenie tzv. Komárňanskej župy, ktorá by mala obyvateľstvo prevažne maďarskej národnosti. Ostatné strany tento návrh odmietli a SĎ ho dokonca zneužila ako argument pre podporu návrhu 8 vyšších územných celkov + 8 krajov, teda zachovať súčasný stav. Do parlamentu sa dostal vládny návrh vytvoriť 12 VÚC a 12 krajov. Aj tento návrh SMK kritizovala za to, že dostatočne nereprezentuje etnické zloženie niektorých regiónov krajiny. Preto navrhovalo 12+1 VÚC s osobitným postavením Bratislavy a takisto aj vytvorenie VÚC Poddunajsko, so sídlom v Komárne, ktoré by združovalo väčšinu príslušníkov maďarskej menšiny. Tieto návrhy však neboli prijaté. Naopak začali sa ukazovať rozpory vo vnútri vládnej koalície. HZDS prišlo s pozmeňovacím návrhom na zmenu v počte VÚC a to na stávajúcich 8 + 8. Tento návrh prešiel v druhom čítaní s podporou SĎ a SOP. Pre SMK bolo táto zmena neprijateľná a podľa nich viedla k vytvoreniu „*nesúrodých, neprirodzených a násilne zlepených regiónov a prijatím pozmeňujúcich návrhov k zákonu o VÚC sa vytratili podstatné prvky samosprávnosti, preto nie je možné hovoriť o reforme verejnej správy.*“¹⁵⁵ Návrh zákona o VÚC bol takto prijatý pričom všetci poslanci SMK hlasovali proti návrhu.

Druhou časťou reformy verejnej správy bol zákon o voľbách do VÚC. Najväčšie nezhody vyvolával v tomto návrhu spôsob voľby predsedu VÚC. KDH navrhovalo dvojkolovú voľbu s čím nesúhlasila SMK a považovala ju za úmysel strán o znemožnenie zvolenia príslušníka maďarskej menšiny za predsedu VÚC. Nakoniec s pozmeňovacím návrhom

¹⁵³ Tamtiež, s. 158-159

¹⁵⁴ Novela Ústavy bola prijatá 23.2.2001 a týkala sa hlavne úpravy ústavnoprávneho rámca pre vstup do EÚ a tiež aj vnútroštátnej aplikovateľnosti medzinárodného práva. Ústava ďalej zmenila úpravu postavenia NKÚ (Národný kontrolný úrad). Posilnila jeho postavenie ako samostatného nezávislého kontrolného orgánu. Najrozsiahlejšia zmena sa dotkla právomocí Ústavného súdu.

¹⁵⁵ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2000, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2000, s. 68

o dvojkolovej voľbe prišlo v parlamente HZDS a tento návrh podporili aj strany vládnej koalície a tak bol zákon prijatý spoločne niektorými koaličnými a opozičnými poslancami. Poslanci SMK hlasovali proti prijatiu zákona a ostro odsúdili túto reformu verejnej správy. Vnútri SMK sa začali ozývať hlasy volajúce po vystúpení z vlády, a Republiková rada SMK sa nakoniec uzniesla na tom, že ak nebudú prijaté podmienky SMK, SMK z vlády vystúpi. Medzi tieto podmienky patrili: prijatie kompetenčného zákona, prijatie novely zákona o obecnom zriadení, prijatie novely zákona o majetku obcí a majetku VÚC a prijatie novely zákona o rozpočtových pravidlách. Toto rozhodnutie SMK prinútilo ostatných členov koalície na riešenie týchto problémov a tak všetky požiadavky boli postupne splnené. SMK tak zotrvalo vo vláde.

4.8 Prvé voľby do VÚC

Najúspešnejšou stranou sa v prvom kole prvých volieb do VÚC v roku 2001 stalo HZDS, celkovo získalo 18,95% hlasov. Druhým najúspešnejším zoskupením bolo SMK- MKP a získalo 14,96% hlasov. SMK- MKP kandidovalo v mnohých okresoch navyše aj v koalíciách a to buď so stranami ANO, DS, KDH a DÚ alebo so stranami SDKÚ a SMER.¹⁵⁶ SMK- MKP išla do volieb samostatne v krajoch s výrazne početnou maďarskou menšinou, a to v kraji Trnavskom, Banskobystrickom a Nitrianskom. Najväčší úspech zaznamenala v kraji Nitrianskom, kde bolo do zastupiteľstva zvolených celkovo 31 poslancov za SMK- MKP z celkového počtu 52 možných. SMK- MKP teda získala v tomto kraji nadpolovičnú väčšinu poslancov. Pozoruhodné je, že práve v Nitrianskom kraji bojovalo vo voľbách proti SMK koalícia až piatich strán (HZDS, Smer, Strana demokratického streda, SDL, SOP) v snahe zabrániť príslušníkom maďarskej menšiny ovládnuť zastupiteľstvo. Tieto strany sa spojili aj napriek programovým rozdielom a odmietaním spolupráce na celorepublikovej úrovni. Nakoniec však aj napriek účelovému spojenectvu získali vo voľbách iba 20 poslaneckých kresiel. V Trnavskom kraji získala SMK 14 poslancov z 40 možných a v Banskobystrickom 15 poslancov zo 49. V Košickom kraji kandidovala SMK- MKP spoločne v koalícii s SDKÚ a stranou SMER. Spoločne tak získali v tomto VÚC 24 z 58 možných poslaneckých miest. V Bratislavskom kraji získala

¹⁵⁶ Zoskupenie ANO, DS, KDH, DÚ a SMK- MKP získalo celoslovensky 9,97% hlasov a obsadilo tak štvrté miesto. Zoskupenie SDKÚ, SMER a SMK- MKP získalo celoslovensky 5,98% hlasov a obsadilo tak šieste miesto vo voľbách do VÚC. Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/graf/graf1.htm>, 7.5.2007

väčšinu poslaneckých miest (40 zo 470) koalícia strán ANO, DS, KDH, SDKÚ a SMK-MKP.¹⁵⁷ SMK- MKP bola teda samostatne alebo v koalícii celkovo úspešná až v piatich VÚC. Zaujímavosťou volieb bolo absolútne víťazstvo HZDS v Trenčianskom kraji a zisk tak všetkých 45 poslaneckých miest.

Podľa výsledkov volieb v okresoch môžeme usudzovať, že príslušníci maďarskej menšiny volia stranu SMK- MKP. V Nitrianskom kraji kde SMK- MKP získala väčšinu poslancov, boli títo poslanci zvolení za okresy Levice, Komárno, Nové Zámky a Šaľa. SMK- MKP získala aj v tom, že maďarský voliči sú zodpovednejší a disciplinovanejší čo sa volebnej účasti týka. V Banskobystrickom kraji získala SMK- MKP absolútne najviac poslancov vo volebných obvodoch Rimavská Sobota, Lučenec, Revúca a Veľký Krtíš. V Trnavskom kraji zvíťazila SMK- MKP vo volebných obvodoch Dunajská Streda a Galanta.¹⁵⁸ Vo všetkých volebných obvodoch kde SMK- MKP dominovala a zvíťazila, zvíťazila absolútne. a to väčšinou ziskom všetkých možných poslaneckých miest.

V druhom kole volieb sa do boja o predsedu VÚC dostali dvaja kandidáti SMK- MKP. Boli to menovite József Kvarda v Trnavskom kraji a Miklós Fehér v Nitrianskom kraji. Došlo však na situáciu, na ktorú upozorňovala SMK už pri prijímaní zákona o voľbách do VÚC. Keďže ani v jednom VÚC nemá maďarská menšina väčšinu a prebieha dvojkoľová voľba predsedu maďarský kandidát nemá veľké šance na zvolenie. Ani v jednom kraji sa tak predsedom nestal kandidát SMK- MKP.

4.9 Slovensko maďarské medzištátne vzťahy v rokoch 1998-2002

Vzťahy medzi Maďarskom a Slovenskom boli takisto ovplyvnené výsledkami volieb, a to nielen na Slovensku v septembri 1998, ale aj volieb v Maďarsku v máji toho istého roku. V Maďarsku na prekvapenie vyhrala voľby strana FIDESZ- Maďarská občianska strana na čele s predsedom Viktorom Orbánom.¹⁵⁹ Vládu vytvorila strana FIDESZ spoločne s Maďarským demokratickým fórom a Nezávislou maloroľníckou stranou. Dôležitým pre

¹⁵⁷ Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/tab/tab2.htm>, 7.5.2007

¹⁵⁸ Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/tab/tab10.htm>, 7.5.2007

¹⁵⁹ FIDESZ- Maďarská občianska strana získala vo voľbách 38% hlasov, druhá skončila Nezávislá maloroľnícka strana, ktorá získala 12% hlasov, tretia skončilo Maďarské demokratické fórum, ktoré získalo 4% hlasov rovnako ako Strana maďarskej spravodlivosti a života. Lukáč P.- Chmel R.- Samson I.- Duleba A., *Vzťahy Slovenska so susednými štátmi, Nemeckom a Ruskom*, In: Mesežnikov G.- Ivantyšin M. (ed.), *Slovensko 1998-1999, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 1999, s. 343-344

vývoj vzťahov bol hlavne vstup predstaviteľov maďarskej menšiny na Slovensku- SMK do vládnej koalície. To umožnilo postupne zminimalizovať spory medzi krajinami na minimum.

Po vzniku nových vlád na Slovensku a v Maďarsku sa začali zlepšovať vzťahy medzi týmito dvoma krajinami. Navyše po zmene vlády v Českej republike došlo k znovu oživeniu Visegrádskej spolupráce. Keďže tri štáty V4 sa stali členmi NATO a patrili aj do 1.skupiny pre rozširovanie EÚ, snažili sa pomôcť pri vstupe do týchto inštitúcií aj Slovensku. Jedným z hlavných obhajcov členstva Slovenska v NATO a EÚ sa stalo práve Maďarsko. Zlepšujúce vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom sa odzrkadlili aj na zvyšovaní počtu vzájomných návštev predstaviteľov krajín na najvyššej ale aj na ostatných úrovniach. Veľmi významným aktom bolo stretnutie prezidentov A. Göncü a R. Schustera na Slovensku v septembri 1999. Bolo to o to významnejšie, že sa jednalo o prvé stretnutie slovenského a maďarského prezidenta na území Slovenskej republiky. Počas rokov 1998-2002 bolo vytvorených na cezhraničnom území celkom 6 euroregiónov. V Košiciach bol zriadený generálny konzulát Maďarskej republiky a na druhej strane bol generálny konzulát Slovenska otvorený v Békešskej Čabe.

Zlepšovanie vzťahov sa ukázalo aj vo vyriešení problému okolo obnovy mostu medzi slovenským Štúrovom a maďarským Ostrihomom, ktorý bol zničený počas druhej svetovej vojny. Medzištátna dohoda o obnove tohto mostu bola podpísaná na lodi Rákoczi. Premiéri oboch krajín sa dohodli na spoločnom riešení tohto problému a výstavba sa plánovala aj z prostriedkov EÚ. Most Márie Valérie bol slávnostne otvorený v roku 2001 a na tomto slávnostnom otvorení sa zúčastnili premiéri oboch krajín a takisto aj európsky komisár pre rozšírenie Günter Verheugen.

Do celkového zlepšovania vzťahov negatívne zasiahol zákon, ktorý pripravovala a nakoniec aj schválila maďarská strana. Jednalo sa o zákon o zahraničných Maďaroch. Zákon sa totiž vyznačoval tým, že zasahoval do právomocí štátov, v ktorých žili príslušníci maďarskej menšiny. Predpokladal totiž vydávanie identifikačných preukazov pre príslušníkov maďarskej menšiny v zahraničí, na základe ktorých získali títo občania nejaké práva. Medzi tieto práva patrili: možnosť získať pracovné povolenie na tri mesiace každý rok od Maďarskej republiky, ďalej právo na lekársku starostlivosť, vzdelávanie a iné vymoženosti v Maďarsku. Najväčším bodom sváru však bola možnosť príslušníkov

maďarskej menšiny získať finančnú podporu od Maďarska ak majú najmenej dve maloleté deti, ktoré sa vzdelávajú v maďarskom jazyku.¹⁶⁰ Slováci sa od prijatého zákona dištancovali a na jeho uplatňovanie požadovali najprv medzištátne konzultácie. Maďarsko bolo upozornené dokonca aj Vysokým komisárom OBSE pre menšiny, aby pred uplatňovaním zákona našlo obojstranne prijateľný kompromis so Slovenskom a Rumunskom.

Aj napriek tomuto čiernemu bodu, boli slovensko-maďarské vzťahy v období prvej Dzurindovej vlády veľmi pozitívne, a to hlavne zo slovenskej strany. Celkovo sa politika k menšinám na Slovensku zlepšila a to aj vďaka pôsobeniu SMK ako stabilizujúceho faktora vo vláde. Je zaujímavé, že jedinou stranou, ktorá mala pred vstupom do parlamentu a aj na konci funkčného obdobia rovnaký počet poslancov v slovenskom parlamente bola práve iba SMK. Celé štyri roky trvala na striktnom, dodržiavaní koalíciej dohody, ale bola aj otvorená ku kompromisom. Výrazne prispela ku zlepšeniu politickej atmosféry a k uvoľneniu napätia medzi Slovákmi a maďarskou menšinou na Slovensku. Do nových volieb vstupovala ako jediná strana z vládnej koalície, ktorej preferencie výrazne nepoklesli.

¹⁶⁰ Marušiak J.- Duleba A.- Melišová-Bates Z.- Lukáč P., *Zahraničná politika SR: Hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, visegrádska spolupráca, regionálne iniciatívy*, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2001, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2001, s. 327-328

5 SMK druhý krát vo vládnej koalícii 2002-2006

Stranou, ktorá sa aj vo voľbách v roku 2002 snažila osloviť predovšetkým príslušníkov maďarskej menšiny bola ako už aj v minulých voľbách Strana maďarskej koalície. V jej volebnom programe sa síce nevyskytujú len požiadavky na ochranu a podporu príslušníkov maďarskej menšiny, ale väčšina jeho časti ako napríklad hospodárska politika, regionálny rozvoj a pod., sú územne zviazané s regiónom južného Slovenska. Volebný program SMK z roku 2002 mal 35 strán a 12 častí.¹⁶¹ SMK sa v ňom prezentuje ako stredopravá moderná strana, avšak jej spätosť s regiónom južného Slovenska je značná. V rámci hospodárskej politiky sa volebný program SMK výrazne zameriava na poľnohospodárstvo, a to hlavne z dôvodu poľnohospodárskeho charakteru južných regiónov Slovenska, kde žije maďarská menšina. V tejto oblasti je podľa SMK okrem zvýšenia efektivity poľnohospodárstva, rentability poľnohospodárskej výroby a zmeny štátnej dotačnej politiky aj urýchliť proces vysporiadania vlastníctva pôdy a vytvorenie možnosti „na uplatnenie nároku na znovu získanie vlastníckych práv v minulosti zoštátnenej pôde v tých prípadoch, keď oprávnený vlastník alebo jeho právoplatný dedič nie z vlastnej viny premeškal zákonom stanovené lehoty a z toho dôvodu jeho nárok kompetentné štátne orgány zamietli“.¹⁶²

Významná časť volebného programu SMK sa samozrejme zaoberá ľudskými právami a postavením Maďarov na Slovensku. Hlavný bod, ktorý je podľa SMK nutné zabezpečiť v tejto oblasti je prijatie antidiskriminačného zákona s možnosť pozitívnej diskriminácie. SMK vo svojom programe prisľúbila aj naďalej usilovať o vytvorenie prirodzených regiónov na južnom Slovensku. Medzi ďalšie ciele patrili: prijatie zákona o národnostných menšinách, prijatie zákona o financovanie menšinovej kultúry a vytvorenie samostatnej univerzity s vyučovacím jazykom maďarským. SMK ďalej prisľúbila, že bude bojovať za vymenovanie maďarského biskupa, inštitucionalizovanie Teologickej akadémie Jána Kalvína a navrátenie zhabaného majetku reformovanej cirkvi. Ako kľúčový problém nastolila vo svojom volebnom programe SMK otázku reformy verejnej správy. V tomto smere SMK presadzovala rozšírenie právomoci miestnych samospráv a zmenu územnosprávneho členenia. V kultúrnej oblasti bolo cieľom SMK „vytvoriť slobodné

¹⁶¹ 1. Hospodárska politika, 2. Regionálny rozvoj, cezhraničná spolupráca, 3. Verejná správa a samosprávny systém, 4. Ochrana životného prostredia, 5. Sociálna politika., 6. Zdravotníctvo, 7. Ľudské práva, náboženstvo a právne postavenie Maďarov na Slovensku, 8. Školstvo, 9. Kultúra, 10. Mládežnícka politiky, 11. Verejná bezpečnosť, 12. Zahraničná politiky, Volebný program SMK 2002, <http://www.niton.sk/documents/10-8-26.doc>, 21.5.2007

¹⁶² Volebný program SMK, <http://www.niton.sk/documents/10-8-26.doc>, 21.5.2007

autonómne postavenie menšinového vzdelania a kultúry, zabezpečiť aj právne a finančné podmienky činnosti“.¹⁶³ SMK ďalej presadzovala prijatie Slovenska do EÚ a na to takisto podporovala aj Visegrádsku spoluprácu. Kľúčovým však pre ňu boli dobré susedské vzťahy s Maďarskom.

5.1 Parlamentné voľby 2002

Parlamentných volieb sa v roku 2002 zúčastnilo 26 politických strán a hnutí a z toho iba jedna strana zastupujúca príslušníkov maďarskej menšiny a to Strana maďarskej koalície. Volebná účasť v týchto voľbách dosiahla 70,06%. Parlamentné voľby v roku 2002 vyhralo so ziskom 19,5 % hlasov HZDS a získalo tak 36 poslaneckých mandátov v parlamente . SMK získala 11,6 % hlasov a teda 20 poslaneckých mandátov.¹⁶⁴ Čo sa týka výsledkov volieb za jednotlivé okresy, SMK aj v týchto voľbách mala najviac regionálne diferencované výsledky a zvíťazila v okresoch s väčšinou maďarskej populácie a v čisto etnicky slovenských regiónoch zase získala minimum hlasov. SMK zvíťazila v 13 okresoch a najvýraznejšie v okrese Komárno a Dunajská Streda. V Dunajskej Strede získala SMK 86,18 % a Komárne 74,63 %.¹⁶⁵ Oproti minulým parlamentným voľbám však došlo k zmene preferencií nevoličov SMK na území so zmiešaným obyvateľstvom kde dominuje SMK. V trinástich regiónoch, kde pravidelne víťazí SMK, obsadzovala druhé miesto v minulom období strana SDK (vo voľbách 2002 väčšina jej členov kandidovala ako SDKÚ a KDĽ), po prípade v menšej miere hnutie HZDS. V parlamentných voľbách 2002 sa však o túto pozíciu bili tri politické strany a to SDKÚ, Smer a HZDS. Z 13 okresov vo väčšine získalo druhé miesto HZDS, a to v 6 okresoch. SDKÚ bola druhá v 5 okresoch a strana Smer v 2 okresoch. Rozdiely medzi týmito tromi stranami boli minimálne.

Do NR SR sa za SMK dostalo 20 poslancov. Významnú úlohu hrali aj preferenčné hlasy, vďaka nim sa medzi dvadsať poslancov dostal člen SMK, pôvodne zaradený na 23. miesto na kandidátke, a to Árpád Duka-Zólyomi. Ten postúpil na štvrté miesto. Vďaka preferenčným hlasom si polepšil aj Miklós Duray, ktorý postúpil z deviateho na piate

¹⁶³ Volebný program SMK, <http://www.niton.sk/documents/10-8-26.doc>, 21.5.2007, s. 30

¹⁶⁴ viz Prílohy, Tabuľka č. 2

¹⁶⁵ SMK ďalej zvíťazila v Galante (42,9 %), v Leviciach (31,55 %) v Nových Zámkoch (43,08 %), v Šali (41,09 %), v Lučenci (29,19 %), v Revúcej (22,67 %), v Rimavskej Sobote (36,97 %), vo Veľkom Krtíši (31,17 %), v Košiciach- okolí (20,15 %), v Rožňave (36,91 %) a v Trebišove (29,41 %), Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab2.htm>, 22.5.2007

miesto.¹⁶⁶ Absolútne najviac preferenčných hlasov však získal predseda SMK B. Bugár, ktorý bol na kandidátke na prvom mieste a to 205 092.

Zaujímavé bolo, že maďarská karta, na ktorú hrali nacionálne slovenské strany SNS a Pravá SNS v týchto voľbách neuspela a naopak SMK získala zatiaľ najlepší volebný výsledok vo svojej histórii. Podľa posledného sčítania ľudu v roku 2001 však na Slovensku klesol počet príslušníkov maďarskej menšiny na 9,7%, volebný zisk SMK však stúpol. Tento volebný zisk je možné vysvetliť zvýšenou mobilizáciou maďarského obyvateľstva, to však je málo pravdepodobné, pretože už v minulých voľbách sa práve príslušníci maďarskej menšiny mobilizovali najviac. Druhou možnosťou je, že SMK získalo podporu „etnických“ Slovákov, čo podporujú aj výsledky volieb v okresoch, kde je podiel maďarskej menšiny takmer nulový.¹⁶⁷ Zaujímavý je aj fakt, že voliči SMK a HZDS majú podobné sociodemokratické znaky, avšak ku kľúčovým problémom pristupujú rôzne. Prívrženci SMK podporujú demokratizáciu spoločnosti a vstup do euroatlantických štruktúr a práve tým sa od voličov HZDS odlišujú. Pri voľbe SMK je však rozhodujúci práve etnický princíp a ich spojitosť s touto stranou je tak vysoká, že sa prikláňajú k stredopravej orientácii a vstupu do euroatlantických štruktúr.¹⁶⁸

5.1.1 Nová vládna koalícia

Po parlamentných voľbách 2002 sa na Slovensku utvorila stredopravá koalícia štyroch politických strán – SDKÚ, SMK, KDH a Aliancia nového občana (ANO). Táto koalícia však spoločne v parlamente získala iba tesnú väčšinu a to 78 hlasov k 72 hlasom opozície. V spoločnej koalícnej zmluve sa dohodli na snahe „*pokračovať v riešení zložitých spoločenských, ekonomických, sociálnych a duchovných problémov*“. ¹⁶⁹Jedným z hlavných princípov dohody bola snaha prehlbovať sociálny zmier, národnostnú, etnickú

¹⁶⁶ Poslancami NR SR za SMK boli zvolení: Béla Bugár, Pál Csáky, Gyula Bárdos, Árpád Duka-Zólyomi, Miklós Duray, László Gyurovszky, Pál Farkas, László Szigeti, László Köteles, László Nagy, Zsolt Komlósy, József Berényi, Tibor Bastrnák, László Miklós, Iván Farkas, István Harna, Sándor Albert, Edit Bauer, Gábor Gál, Richárd Hamerlík. Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab5/tab5e.htm>, 22.5.2007

¹⁶⁷ Počet hlasov pre SMK stúpol napr. v okrese Prešov z 124 na 527, v Žiline zo 72 na 334, v Martine z 95 na 309 a v Čadci zo 6 na 52., Krivý V., Volebné výhody a trendy, Krivý V., Mesežnikov G.- Gyárfášová O.- Kollár M., *Slovenské voľby 2002; výsledky, dôsledky, súvislosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2003, s. 94-95

¹⁶⁸ Szomolányi S., *Voľby v krajinách V4- čo vypovedajú o stave demokracie v regióne*, Mesežnikov G.- Gyárfášová O.- Kollár M., *Slovenské voľby 2002; výsledky, dôsledky, súvislosti*, IVO, Bratislava 2003, s. 19-20

¹⁶⁹ Koaličná dohoda SDKÚ – SMK – KDH – ANO (2002), <http://www.niton.sk/documents/10-8-30.doc>, 22.5.2007

a náboženskú toleranciu. V NR SR získala SMK miesto prvého podpredsedu. Stal sa ním predseda SMK B. Bugár. SMK ďalej predsedalo dvom parlamentným výborom a to Výboru pre financie, rozpočet a menu, kde sa predsedom stal Pál Farkas a Výboru pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien, ktorému predsedal László Nagy. Ako už v minulom volebnom období posty v NR SR obsadili aj členovia opozície.

Podpredsedom pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny sa stal Pál Csáky. Okrem toho získala aj tri ministerské kreslá a to post ministra životného prostredia, ministra pre regionálny rozvoj a ministra pôdohospodárstva. Ministrom životného prostredia sa stal László Miklós, ministrom pre regionálny rozvoj László Gyurovszky a ministrom pôdohospodárstva Z. Simon. Práve rezort pôdohospodárstva vytváral v minulom funkčnom období najvýraznejšie spory medzi vtedajšími koaličnými partnermi SDE a SMK. SMK obsadilo takisto šesť postov štátnych tajomníkov a to na ministerstvách hospodárstva a správy privatizácie národného majetku, financií, regionálneho rozvoja, školstva, kultúry a zahraničných vecí.

Vo svojom programovom vyhlásení sa strany vládnej koalície zaviazali k odstráneniu nedostatkov a restov z minulého funkčného obdobia v oblasti menšinovej politiky. Tento dokument obsahuje viacero záväzkov na zlepšenie postavenia národnostných menšín. Vláda v ňom deklarovala aj snahu bojovať „*proti všetkým formám intolerancie*“. Takisto sa zaviazala „*v praxi realizovať už schválenú dikciu Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov*“. V oblasti školstva sa zaviazala „*k vytvoreniu Univerzity pre vysokoškolskú prípravu občanov maďarskej národnosti*“.¹⁷⁰ Okrem vytvorenia maďarskej univerzity vyjadrila snahu o rozvoj národnostného školstva aj v inom ako maďarskom jazyku. Prisľúbila vytvoriť odbor národnostného a cirkevného školstva na ministerstve školstva. V tomto dokumente vláda taktiež prisľúbila prijatie zákona o menšinách a zákona o financovaní menšinových kultúr. Tieto požiadavky sa do programového vyhlásenia vlády dostali z volebného programu SMK. SMK totiž považovala hlavne prijatie zákona o národnostných menšinách a zákona o financovaní menšinových kultúr za svoj hlavný cieľ.

¹⁷⁰ Programové vyhlásenie vlády SR, november 2002, <http://www-8.vlada.gov.sk/data/files/1022.rtf>, 22.5.2007

5.2 Voľby do orgánov samospráv miest a obcí 2002

Rok 2002 sa niesol nielen v znamení parlamentných volieb, ale aj volieb do orgánov samospráv. Volebná účasť dosiahla však len 49,5%.¹⁷¹ Vo voľbách kandidovalo celkovo 236 rôznych subjektov, ktoré postavili svojich kandidátov na starostov a primátorov a 286 subjektov, ktoré nominovali svojich kandidátov na poslancov miestnych zastupiteľstiev. Najviac starostov a primátorov a to 951 bolo zvolených z radov nezávislých kandidátov. Z politických strán v počte zvolených starostov a primátorov dominovalo HZDS, ktoré získalo 384 postov. Na druhom mieste s podielom 8,0% a počtom získaných postov primátorov a starostov skončila SMK.¹⁷² SMK bola úspešná aj čo sa týka volieb poslancov miestnych zastupiteľstiev. V celoslovenskom súčte skončila na treťom mieste s podielom 9,5% hlasov a ziskom 2 050 zástupcov v miestnych zastupiteľstvách.¹⁷³ Čo sa týka volieb primátorov v okresných mestách, získala svojho primátora v Košiciach. Tam, spoločne v koalícii s SDA, Smerom, a ANO kandidovala SMK Zdenka Trebuľa. V žiadnom ďalšom okresnom meste nezvíťazil kandidát s podporou SMK. SMK sa opäť opierala o fenomén „etnického hlasovania“ a vsádzala na podporu príslušníkov maďarskej menšiny. V mnohých obciach bola tak silná, že aj pri jednokolovom systéme je schopná samostatne voľby vyhrať. Aj preto v obciach s početne vyšším podielom maďarského obyvateľstva kandidovala samostatne. V iných krajoch naopak SMK nemá dostatočnú podporu a preto ostatné strany nemajú snahu o vytvorenie koalície s SMK.

Tieto voľby priniesli množstvo rôznych koalícií politických strán a hnutí, ktoré sa na regionálnej úrovni zvyknú vytvárať. Nedošlo však k žiadnemu výraznému zoskupovaniu ideovo rôznych subjektov. Vo väčšine prípadov sa zoskupovali do koalície strany vládnej koalície, ktoré v rôznom zložení vytvárali stredopravé koalície. Ako protipól k nim vznikali zase ľavicové zoskupenia opozičných strán a neparlamentných ľavicových strán.

¹⁷¹ Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/vs2002/sk/tab/tab1.htm>, 22.5.2007

¹⁷² 206 primátorov a starostov získalo KDH, 128 bolo zvolených zástupcov SDE, 127 zástupcov SDKÚ, 68 zástupcov SMERu, 59 zástupcov ANO, 38 zástupcov SNS, 32 zástupcov KSS, 18 zástupcov DS, 17 zástupcov HZD, 13 zástupcov PSNS a 8 zástupcov SDA, Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2003; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2003, s. 54-55

¹⁷³ „Do obecných a miestnych zastupiteľstiev bolo zvolených 3 564 zástupcov HZDS (16,6% z celkového počtu poslancov), 2 904 zástupcov KDH (13,5%), 2 892 nezávislých kandidátov (13,5%), 2 050 zástupcov SMK (9,5%), 1 619 zástupcov SDL (7,5%), 1 066 zástupcov SDKÚ (5,0%), 968 zástupcov Smeru (4,5%), 673 zástupcov SNS (3,1%), 626 zástupcov ANO (2,9%), 460 zástupcov KSS (2,1%), 273 zástupcov DS (1,3%), 250 zástupcov PSNS (1,2%), 211 zástupcov HZD (0,6%), 140 zástupcov SDA (0,3%).“ Tamtiež, s. 55

5.3 SMK ako stabilizujúci prvok vládnej koalície

Už druhýkrát vo svojej histórii sa stala strana reprezentujúca príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku členom vlády SR. Tento krát bola dokonca druhým najsilnejším koalíčným subjektom. Po celé volebné obdobie 2002-2006 bola SMK najstabilnejším prvkom vládnej koalície. Počet jej poslancov NR SR sa štyri roky nezmenil a takisto vyvíjala veľkú snahu udržať koalíciu celé funkčné obdobie stabilnú. Predstavitelia SMK celé štyri roky striktne trvali na dodržiavaní programového vyhlásenia vlády a koalíčnej dohody.

Už v priebehu roka 2003 vystúpili z vládnej strany ANO traja poslanci a tým vláda stratila v parlamente väčšinu a koncom roka 2003 sa z SDKÚ vyčlenila skupina poslancov a vytvorili spoločne Slobodné fórum (SF). Spočiatku sa všetky vládne strany snažili dohodnúť aj so Slobodným fórom, avšak predseda SDKÚ M. Dzurinda odmietal akúkoľvek možnosť rekonštrukcie vlády a otváranie koalíčnej zmluvy. Práve odchodom poslancov SDKÚ stratila koalícia v parlamente väčšinu. Predstavitelia KDH, ANO a hlavne SMK opakovane apelovali na predsedu vlády M. Dzurindu, aby situáciu vyriešil a predstaviteľmi Slobodného fóra sa dohodol. Hlavne SMK a KDH pristupovali k myšlienke rekonštrukcie vlády realisticky a považovali ju za jednu z možností riešenia tejto vládnej krízy. Predstavitelia SF sa však začiatkom roka 2004 vyjadrili že jednou z podmienok ich podpory vládnej koalície je výmena na poste predsedu vlády. Túto požiadavku však ostatní koalíční partneri považovali za nerealistickú. Predseda vlády M. Dzurinda sa snažil riešiť túto krízu hľadaním individuálnej podpory pre jednotlivé zákony medzi nezávislými poslancami.

SMK sa v tejto prvej koalíčnej kríze síce postavilo na stranu M. Dzurindu a jeho odchod považovala za nerealistický, na druhej strane však na neho tlačilo aby sa dohodol so Slobodným fórom. Odmietala totiž ísť cestou získavania podpory pre jednotlivé zákony. No už v apríli sa predseda SMK vyjadril, že čas na rozšírenie vládnej koalície o SF vypršal.¹⁷⁴ SMK sa túto prvú vážnu krízu vládnej koalície pokúšala vyriešiť, a preto navrhla viacero riešení, ale sama sa držala zásady, že ide hlavne o spor SDKÚ a SF, ktoré musia tento spor riešiť samostatne, maximálne, čo môže spraviť SMK, je že prinesie

¹⁷⁴ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1.vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 82

variantu možného riešenia. SMK nakoniec ešte prišlo aj s variantou možnosti odstúpenia premiéra M. Dzurindu z postu hneď potom ako Slovensko bude začlenené do NATO a EÚ, pričom tým by sa otvoril priestor na rekonštrukciu vlády aj za účasti Slobodného fóra v nej.

Začiatkom roka 2003 sa v Komárne uskutočnil kongres SMK. Okrem hodnotenia pôsobenia strany sa na ňom uskutočnili aj voľby predsedníctva strany, pričom jediným kandidátom na predsedu strany bol jej dovtedajší predseda B. Bugár. Ten vo svojom prejave hodnotil výsledky strany veľmi pozitívne a označil ju za predstaviteľku nielen Maďarov ale aj „demokraticky, európsky zmysľajúcich Slovákov“.¹⁷⁵ Zástupcom predsedu zvolil kongres Árpáda Duka-Zólyomiho, výkonným podpredsedom Miklósa Duraya. V rámci ďalšej postupnej vnútornej integrácii strany boli zrušené mnohé podpredsednícke funkcie, pričom ostali iba tri. Podpredsedom pre hospodárstvo sa stal István Harna, podpredsedom pre školstvo László Szigeti a podpredsedkyňou pre sociálne veci Edit Bauer. Predsedom Republikovej rady bol zvolený Zsolt Komlósy. Kongres navyše umožnil vznik mládežníckych organizácií popri strane.¹⁷⁶

Ďalšou významnou krízou vlády boli nezhody v strane ANO, ktorými došlo k štiepeniu tohto zoskupenia a k ďalšiemu zníženiu podpory vládnej koalície v parlamente. V septembri 2005 sa vyhrotila kauza okolo zmienek ministra hospodárstva P. Ruska (ANO).¹⁷⁷ V tejto kauze sa traja koaličný partneri KDH, SMK, SDKÚ postavili proti P. Ruskovi a hlavne KDH požadovalo jeho odstúpenie. Postupne nastal rozkol aj v samotnej strane ANO. Pre stabilitu vlády bolo dôležité, že väčšina členov ANO sa postavila proti P. Ruskovi a presadzovali zotrvanie ANO vo vláde. Preto boli títo poslanci pre vládu prijateľnejší. SMK v rámci podpory stability vlády podporila zvolenie člena ANO J. Malchárka na post ministra hospodárstva. K tejto kauze sa však predstavitelia SMK vyjadrovali ako k najvážnejšej kríze koalície. Dokonca v septembri roku 2005 prišla SMK s návrhom na konanie predčasných volieb. Predčasné voľby predstavovali reakciu SMK na

¹⁷⁵ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2003; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2003, s. 70

¹⁷⁶ Tamtiež, s. 71

¹⁷⁷ „Celú kauzu odštartovali informácie zverejnené začiatkom augusta 2005 v slovenských médiách, že minister hospodárstva a predseda ANO P. Rusko si v roku 2003 požičal 100 mil. Sk od podnikateľa Ľubomíra Blažka na isté podnikateľské projekty. Reagujúc na tieto informácie minister hospodárstva vyhlásil, že podpísané zmenky splatil, neuviedol však na aké projekty boli peniaze požičané“, Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 42

situácie kedy vláda stratila niekoľko poslancov z ANO a opozícia zablokovala rokovania v parlamente. Touto blokáciou zasadnutia znemožňovali poslanci opozície a aj niektorí nezávislí poslanci nástup Pála Keszéga k výkonu poslaneckého mandátu, ktorý bol náhradníkom za zosnulého poslanca SMK.¹⁷⁸ Bolo to prvýkrát čo SMK sa takto ostro vyslovila za predčasné voľby. Celé funkčné obdobie vlády sa snažila stabilizovať vzťahy vo vládnej koalícii a bola vždy jednoznačne pre pokračovanie koalíciej spolupráce. V kauze okolo zmienek P. Ruska sa SMK snažilo vystupovať viac menej neutrálne no postupne sa postavila na stranu KDH. Potom ako nastalo štiepenie vo vnútri strany ANO postavila sa SMK za pokračovanie vládnej koalície v spolupráci so skupinou poslancov ANO, ktorí v tejto kauze vystupovali proti P. Ruskovi.

Rozpory vo vnútri vládnej koalície pretrvávali aj naďalej a vyvrcholili roztržkou medzi KDH a SDKÚ, ktorá znamenala faktický rozpad vládnej koalície a predčasné voľby. Nezhody sa týkali podoby zmluvy SR s Vatikánom o výhrade svedomia. KDH presadzovalo prijatie tejto zmluvy a naopak SDKÚ sa stavalo vo či nej odmietavo. SMK sa počas tohto sporu správala veľmi opatrne a zdôrazňovala potrebu dovládnut' a dokončiť načaté reformy. Snažila sa hlavne o stabilitu vo vláde a preto navrhovala aby sa sporné strany dohodli na obojstranne prijateľnom znení zmluvy. SMK sama nevyjadrovala voči zmluve žiadne výhrady. Po tom, čo KDH oznámila svoje odstúpenie z vlády, vyslovila sa SMK za predčasné voľby.

5.4 Menšinové zákonodarstvo

Vo svojom programovom vyhlásení prisľúbila vláda okrem iného aj vytvorenie maďarskej univerzity. Už prvá Dzurindova vláda, ktorej členom bola SMK, riešila otázku prípravy maďarských pedagógov, a to tak, že odporučila vytvorenie osobitnej fakulty pre pedagógov pre školy s vyučovacím jazykom menšín Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Orgány Univerzity však vytvorenie takejto fakulty neschválili. Druhá Dzurindova vláda pripravila návrh zákona o vytvorení Univerzity Jánosa Selyeho v Komárne a aj napriek negatívnemu stanovisku Akreditačnej komisie k tejto otázke zákon schválila. Akreditačná komisia argumentovala tým, že *„na Slovensku neexistuje naliehavá potreba*

¹⁷⁸ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 71

d'alšej verejnej univerzitnej vysokej školy“.¹⁷⁹ Univerzita mala mať tri fakulty a to ekonomickú, pedagogickú a reformovanú teologickú a jej vyučovanie začalo školským rokom 2004/2005. Tým bola jedna z významných požiadaviek SMK splnená.

V máji roku 2004 prijala NR SR tzv. antidiskriminačný zákon, ktorý bol aj jednou z podmienok pre vstup do EÚ. Jednalo sa hlavne o transformáciu dvoch európskych smerníc do slovenského právneho poriadku. Jednalo sa o smernicu ustanovujúcu „*princíp rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod*“ a smernicu „*pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani a to bez ohľadu na náboženstvo a vieru, postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu*“.¹⁸⁰ Slovensko šlo dokonca ďalej ako nariaďovali európske smernice, napríklad zákaz diskriminácie znamenal aj vykonávanie opatrení na ochranu pred diskrimináciou. Najväčšie diskusie o tomto zákone prebiehali medzi ministrom spravodlivosti za KDH D. Lipšicom a podpredsedom vlády pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny P. Csákym. Minister spravodlivosti presadzoval novelizáciu niekoľkých zákonov na druhej strane podpredseda P. Csáky podporoval prijatie nového antidiskriminačného zákona. Spor nastal aj v otázke pozitívnej diskriminácie, keďže predstavitelia SMK požadovali, aby antidiskriminačný zákon zakotvoval aj princíp pozitívnej diskriminácie, no minister spravodlivosti D. Lipšic bol výhradne proti. Tvrdil totiž, že opatrenie pozitívnej diskriminácie nie je v súlade s Ústavou SR. Antidiskriminačný zákon však v svojej konečnej forme stanovuje, že „*na zabezpečenie rovnosti príležitosti v praxi a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania možno prijať osobitné vyrovnávacie opatrenia na zabránenie znevýhodneniu súvisiacemu s rasovým pôvodom alebo etnickým pôvodom*“.¹⁸¹ Minister spravodlivosti s takouto formuláciou nesúhlasil a preto podal podnet na Ústavný súd SR, no ten však účinnosť zákona nepozastavil.

Jedným zo zákonov, ktoré NR SR v období rokov 2002-2006 prijala, a ktoré sa významne podpísali pod existenciu strán menšín, bol zákon o politických stranách a politických hnutiach. Podľa tohto zákona museli všetky existujúce strany a hnutia do 30.9.2005 nahlásiť na ministerstve vnútra SR svoje sídlo a štatutárny orgán. Tu sa ukázalo, že mnohé

¹⁷⁹ Dostál O., *Národnostné menšiny*, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2003; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2003, s. 162

¹⁸⁰ Fialová Z., *Ľudské práva*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 192

¹⁸¹ <http://www.euractiv.sk/cl/202/2442/Dokument---Antidiskriminacny-zakon>, 22.5.2007

strany existujú iba formálne, pretože viac ako dve tretiny politických subjektov tento ľahký administratívny úkon nespĺnili. Pred existenciou tohto zákona bola na Slovensku zaregistrovaných až 111 politických subjektov z toho národnostné menšiny zastupovalo 28 z nich. Vďaka zavedeniu tohto zákona klesol počet strán orientujúcich sa na príslušníkov národnostných menšín na 4, pričom klesol hlavne počet rómskych strán. Jedinou predstaviteľkou maďarskej menšiny zostala Strana maďarskej koalície. Naopak z maďarských politických strán zanikli Strana maďarských socialistov, ktorá vznikla v roku 1995 ako Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu, vytvorené účelovo vtedajším vládnyh hnutím HZDS, Maďarská socialistická strana a Maďarská federalistická strana.¹⁸²

V programovom vyhlásení vlády je zakotvené schválenie zákona o financovaní kultúr národnostných menšín a takisto aj prijatie zákona o národnostných menšinách. Ani jeden z týchto zákonov nebol za štyri roky vlády prijatý. Ich prijatie sa plánovalo už v prvom roku vlády no aj napriek neustálemu presadzovaniu zo strany SMK nepodarilo sa tento zákon pripraviť. Takto sa jeho plánované prijatie posunulo do ďalšieho roka vládnutia, no nakoniec však za celé funkčné obdobie nepodarilo vláde tieto zákony pripraviť a prijať v NR SR.

5.5 Prezidentské voľby 2004

Rok 2004 patril k volebným rokom. Už v apríli sa uskutočnili prezidentské voľby. Zúčastnilo sa ich 11 kandidátov, medzi ktorými bol aj úradujúci prezident R. Schuster.¹⁸³ Oproti prvej priamej voľbe prezidenta v roku 1999 klesla volebná účasť zo 73,9 % na 47,9 %. Najnižšia bola v okresoch s väčšinovou populáciou príslušníkov maďarskej menšiny.¹⁸⁴ Nízka účasť príslušníkov maďarskej menšiny bola spôsobená aj tým, že SMK nepostavila svojho vlastného maďarského kandidáta a rozhodlo sa pre podporu volebného kandidáta

¹⁸² Dostál O., *Národnostné menšiny*, Kollár M.- Mesežnikov G.- Bútora M., *Slovensko 2005, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2006, s. 153

¹⁸³ Na post prezidenta kandidovali Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Eduard Kukan, Rudolf Schuster, František Mikloško, Martin Bútora, Jozef Kalman, Jan Králik, Július Kubík, Jozef Šesták, Stanislav Bernát, Ľubo Roman. www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab3.jsp, 22.5.2007

¹⁸⁴ „Napríklad. v Kolárove, Dunajskej Strede, Štúrove, Šamoríne, Filákovke a Komárne – teda v mestách, kde viac ako 60 % obyvateľov sú Maďari, bola účasť medzi 14,4 % a 28,2%...[]...Medzi etnicky zreteľne slovenskými okresmi mal účasť pod 40 % iba jeden, a to Skalica.“, Krivý V., *Voľby v roku 2004*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 129-130

KDH Františka Mikloška, avšak svojich prívržencov k voľbám tohto kandidáta mobilizovala len málo. Stúpenci SMK naopak preferovali skôr kandidátov E.Kukana a R.Schustera.¹⁸⁵

V prvom kole volieb zvíťazil kandidát HZDS V. Mečiar s celkovým počtom 32,74 % získaných hlasov. Do druhého kola postúpil takisto kandidát HZD I. Gašparovič so ziskom 22,28 % hlasov.¹⁸⁶ Prekvapujúcim bolo nepostúpenie E. Kukana do druhého kola, a tým pádom v druhom kole chýbal kandidát vládnej strany. Dôvodom pre neúspech E. Kukana bolo aj to, že sa koalícia nedokázala dohodnúť na spoločnom kandidátovi a aj nezodpovednosť voličov E. Kukana.

Volebná účasť v druhom kole prezidentských volieb ešte poklesla, a to na 43,5 % a bola opäť najnižšia v okresoch s vyšším zastúpením maďarskej menšiny. V Dunajskej Strede dosiahla iba 11,7 %, v Komárne, Šali, Galante a Trebišove iba 31,9 %.¹⁸⁷ Keďže ani jeden z kandidátov nespĺňal požiadavky strán vládnej koalície nepodporili koaličné strany v druhom kole ani jedného z kandidátov. Strany KDH a ANO dokonca odporučili svojim priaznivcom aby sa na voľbách nezúčastnili a SDKÚ a SMK neučinili žiadne odporúčanie. Predseda SMK však sám vyhlásil, že sa na voľbách nezúčastní.¹⁸⁸ V. Mečiara podporovala HZDS, I. Gašparoviča strana HZD (Hnutie za demokraciu), skupina SNS–PSNS okolo J. Slotu, Slovenská národná jednota (SNJ), Slovenská ľudová strana a ľudová únia. Práve kvôli svojej podpore nacionalistickými stranami nebol I. Gašparovič prijateľný kandidátom pre SMK.

Druhé kolo volieb vyhral I. Gašparovič s 59,9 % hlasov. V. Mečiar získal 40,1 % hlasov. I. Gašparoviča volili obyvatelia hlavne väčších miest. V. Mečiar mal v priemere najväčšie volebné zisky v rurálnej oblasti. Z hľadiska toho, že I. Gašparoviča podporovali hlavne slovenské nacionalistické strany je veľmi zaujímavé zistenie V. Krivého pro jeho hodnotení týchto volieb. V. Krivý píše o tom, že V. Mečiar zvíťazil v obciach

¹⁸⁵ Tamtiež, s. 133

¹⁸⁶ Na 3. mieste sa umiestnil kandidát SDKÚ E. Kukan so ziskom 22,10 % hlasov. R. Schuster získal 7,43 % hlasov, F. Mikloško 6,53 % hlasov, M. Bútora 6,51 % hlasov, J.Králik 0,80 % hlasov. J. Kalman 0,51 % hlasov, J. Kubík 0,39 % hlasov, J. Šesták 0,34 % hlasov, S. Bernát 0,29 %. Kandidát ANO Ľ. Roman sa pred voľbami vzdal kandidatúry v prospech kandidáta SDKÚ E. Kukana, www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab3.jsp, 22.5.2007

¹⁸⁷ www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab8.jsp, 22.5.2007

¹⁸⁸ Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, IVO, Bratislava 2004, s.63

a v okresoch, kde nežije ani jeden Maďar. Naopak I. Gašparoviča podporovali oblasti z vyšším podielom maďarskej menšiny. „V silne maďarskom prostredí (v kategórii obcí s viac ako 80 % podielom Maďarov) medzi nepočetnými zúčastnenými voličmi protikandidátovi V. Mečiara patrilo až 81,8 % hlasov“.¹⁸⁹ V tomto pohľade je však nutné pripomenúť nízku volebnú účasť v oblastiach s vyšším podielom maďarskej menšiny. Napríklad v Šamoríne získal I. Gašparovič 82,9 % hlasov a v Kolárove 80,6 %. Volebná účasť bola v Šamoríne však len 20,5 % a v Kolárove 10,4 %.¹⁹⁰

5.6 Voľby do Európskeho parlamentu 2004

V júni v roku 2004 sa na Slovensku uskutočnili historicky prvé voľby do Európskeho parlamentu a vyznačovali veľmi nízkou volebnou účasťou, a to len 16,97 %. Táto volebná účasť bola najnižšia spomedzi všetkých krajín Európskej únie¹⁹¹. Jednou z hlavných príčin bol fakt, že sa jednalo o prvé voľby do Európskeho parlamentu a ľudia nemali dostatok skúsenosti s takýmito voľbami a vnímali túto inštitúciu dosť vzdialene a neprikladali tejto udalosti veľký význam. Takisto sa pod nízku volebnú účasť podpísali aj prezidentské voľby konané začiatkom roka a nadchádzajúce regionálne voľby konané v roku 2005. Občania teda cítili značnú únavu z toľkých volieb. Najvyššia volebná účasť bola v regiónoch Bratislava a Orava naopak najnižšia vo východoslovenských okresoch. V južných oblastiach s väčšinovým maďarským obyvateľstvom bola volebná účasť síce nadpriemerná ale nie nejako výrazne.¹⁹²

Celkovo bolo za Slovenskú republiku do Európskeho parlamentu zvolených 14 poslancov. Voľby vyhrala SDKÚ zo 17,10 % získaných hlasov čo predstavovalo zisk 3 poslaneckých mandátov. Poslednou stranou vo voľbách, ktorá prekročila 5 % volebné kvórum bola SMK so ziskom 13,25 % hlasov, čomu zodpovedal zisk 2 poslaneckých mandátov.¹⁹³

¹⁸⁹ Krivý V., *Voľby v roku 2004*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 138

¹⁹⁰ Tamtiež, s. 139

¹⁹¹ Najvyššia volebná účasť bola v Belgicku (90,8 %), v Luxembursku (89,0 %) a na Malte (82,4 %). Účasť menšiu ako 30 % zaznamenali okrem Slovenska Česká republika (28,3 %), Slovinsko (28,3 %), Estónsko (26,8 %) a Poľsko (20,9 %), Krivý V., *Voľby v roku 2004*, In: Kollár M.- Mesežnikov G. (ed.), *Slovensko 2004 Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 142

¹⁹² Tamtiež, s. 145-146

¹⁹³ SDKÚ získalo 17,09 % hlasov, HZDS 17,04 %, strana SMER 16,89 % a KDH 16,19 %. Každá z týchto strán získala 3 poslanecké mandáty. Do Európskeho parlamentu boli za SDKÚ zvolení Peter Šťastný, Zita Pleščínská a Milan Gaľa. Poslancami EP za HZDS za stali Sergej Kozlík, Irena Belohorská a Peter Baco, za SMER Monika Beňová, Vladimír Maňka a Miloš Koterec, za KDH Anna Záborská, Miroslav Mikolášik

Európskymi poslancami za SMK sa stali Edit Bauer a Árpád Duka-Zólyomi. Á. Duka-Zólyomi bol zvolený vďaka preferenčným hlasom. Pôvodne bola na kandidátnej listine až na 3. mieste. Celkovo získal 13,7 % prednostných hlasov a o jedno miesto tak preskočil J. Berényiho, ktorý pôvodne kandidoval na mieste druhom avšak kvôli poklesu sa do Európskeho parlamentu nedostal. Ako už tradične SMK podporili aj v týchto voľbách občania maďarskej národnosti žijúcich na zmiešaných oblastiach južného Slovenska. Preto SMK získala najviac v rurálnych oblastiach čo súvisí s osídlením príslušníkov maďarskej menšiny na južnom Slovensku. Aj v týchto voľbách zaznamenala SMK najväčšie regionálne rozdiely v hlasovaniach. SMK dominovala celkovo v 14 okresoch južného Slovenska.¹⁹⁴

5.7 Regionálne voľby 2005

Druhé voľby poslancov krajských zastupiteľstiev a predsedov VÚC sa uskutočnili koncom roka 2005. Už v priebehu roka 2004 jednotlivé politické strany sa snažili vytvoriť rôzne regionálne koalície aby v týchto voľbách uspeli. Už v tomto roku nastali rozpory medzi stranami SDKÚ, KDH a ANO a ich maďarským koalíčným partnerom. Na verejnosť totiž prenikli informácie o tom, že v Nitrianskom kraji vznikla koalícia založená zo strán čisto slovenských, ktoré majú od seba ideologicky ďaleko a na republikovej úrovni spolu odmietajú spolupracovať. V Nitrianskom kraji vznikala táto koalícia ako protiváha v tomto kraji dlhodobo úspešnej SMK. SMK sa postavila samozrejme k takýmto postupom negatívne. Predstavitelia vládnych strán však argumentovali špecifickosťou regionálnej úrovne politiky a takisto aj nesúhlasom s politikou SMK v Nitrianskom kraji. SMK naopak navrhla hneď po prieniku týchto informácií svojim koalíčným partnerom spoluprácu s tým, že SMK by mohla na spoločnú kandidátnu listinu delegovať menej kandidátov ako ostatní partneri.

Tieto voľby sa vyznačovali veľmi nízkou volebnou účasťou, ktorú je možné odôvodniť nezáujmom voličov o VÚC a v podstate ich nepotrebnosťou. Ľudia nevnímajú dianie na regionálnej úrovni tak intenzívne ako dianie na celorepublikovej úrovni. Nezáujem ľudí o

a Ján Hudacký, za SMK Edir Bauer a Árpád Duka-Zólyomi,
www.statistics.sk/volbyep2004/ep2004s/obvod/results/tab6.jsp, 22.5.2007

¹⁹⁴ SMK zvíťazila v okresoch Senec (30,63%), Dunajská Streda (86,22%), Galanta (49,99%), Komárno (72,63%), Levice (37,75%), Nové Zámky (52,09%), Šaľa (47,67%), Lučenec (33,01%), Revúca (31,56%), Rimavská Sobota (44,58%), Veľký Krtíš (40,81%), Košice- okolie (28,26%), Rožňava (50,10%) a Trebišov (32,57%), <http://www.statistics.sk/volbyep2004/ep2004s/okres/results/tab9.jsp>, 22.5.2007

voľby je možné vysvetliť aj nesúhlasom s územnosprávnym členením, ktoré nezodpovedá prirodzeným regiónom a malou identifikáciou občanov s VÚC. Nadpriemerná účasť bola iba v Nitrianskom kraji, kde došlo k etnickej mobilizácii obyvateľstva. Pozoruhodné je, že tento krát sa viac mobilizovali etnický Slováci ako príslušníci maďarskej menšiny.

Vo voľbách boli úspešné predovšetkým strany vládnej koalície. V celoslovenskom súčte voľby vyhralo KDH s celkovým ziskom 87 poslaneckých mandátov, čo znamenalo zisk 21,1% hlasov. SMK skončilo v rámci celého Slovenska na štvrtom mieste so ziskom 14,1% hlasov a teda 58 poslaneckých mandátov.¹⁹⁵ Pre SMK znamenali tieto volebné výsledky značný neúspech. Oproti roku 2001 došlo k zníženiu počtu ich poslaneckých mandátov. SMK kandidovalo v štyroch krajoch samostatne a v Bratislavskom kraji v koalícii SDKÚ-DS-SMK-ANO-SZS. SMK zvíťazila iba v Bratislavskom kraji kde kandidovala v koalícii. Tam táto koalícia získala 27 poslaneckých mandátov v krajskom zastupiteľstve. V Trnavskom kraji získalo SMK 15 mandátov, v Banskobystrickom kraji 8 a v Košickom kraji 13.

Výrazný pokles zaznamenala SMK v počte mandátov v Nitrianskom kraji, kde sa ich počet znížil z 31 v roku 2001 na 17. Práve v tomto kraji sa proti SMK vytvorila koalícia „slovenských“ strán a to SDKÚ, KDH, HZDS, SMER a SNS. Tieto strany na celorepublikovej úrovni spolu nespokupujú a takisto sú od seba dostatočne ideologicky vzdialené. K ich spojeniu však došlo na základe nesúhlasu s politickou SMK v Nitrianskom kraji. SMK tento krok označilo za krok nielen proti nej ale aj proti príslušníkom maďarskej menšiny žijúcim na území Slovenska. SMK však nevystupovalo útočne voči tejto koalícii a P. Csáky dokonca vyhlásil záujem rokovať o prípadnej povolebnej spolupráci v Nitrianskom a Trnavskom kraji.¹⁹⁶

Iba jeden kandidát SMK na predsedu VÚC postúpil vo voľbách do druhého kola a to László Szigeti. L. Szigeti pred druhým kolom volieb odstúpil a umožnil tak kandidatúru J.

¹⁹⁵ Voľby vyhralo KDH so ziskom 21,1% hlasov a 87 poslaneckých mandátov. Za ním nasledovala strana Smer so ziskom 17,0% hlasov a teda 70 mandátov v krajských zastupiteľstvách. Tretia skončila SDKÚ so ziskom 14,8% hlasov a teda 61 poslaneckých mandátov, štvrté SMK 14,1% hlasov a 58 mandátov. HZDS získalo 11,7% hlasov a 48 poslaneckých mandátov, SNS 3,4% hlasov a 14 poslaneckých mandátov, DS 2,1% a 9 poslaneckých mandátov. HZD a ANO získali po 8 poslaneckých mandátov. SF a Strana regiónov Slovenska (SRS) získali 2 poslanecké mandáty a Strana občianskej solidarity (SOS) a SZS získali 1 poslanecký mandát. Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, , Kollár M.-Mesežnikov G.- Bútora M., *Slovensko 2005, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2006, s. 61

¹⁹⁶ Tamtiež, s. 70

Grešša, ktorý kandidoval za koalíciu SDKÚ-DS. Tento krok predstaviteľa SMK s SDKÚ-DS nijak vopred neprerokovali. Avšak šance ich kandidáta voči slovenského kandidátovi boli dosť malé a takisto nemali záujem o etnickú mobilizáciu obyvateľstva a tým o zhoršenie vzťahov medzi Maďarmi a Slovákmi na tomto území. V Košickom kraji bol za predsedu VÚC zvolený Zdenko Trebuľa, ktorý bol kandidátom koalície Smer- HZD. V druhom kole ho však podporili aj strany SMK, ANO, SF, ĽB a Strana regiónov Slovenska. Ten získal v druhom kole 57,5 % hlasov. V Trnavskom kraji bol za predsedu VÚC zvolený Tibor Mikuš, ktorý kandidoval za koalíciu HZDS-PSNS-ZSNS-ĽB. Ten získal 54,7 % hlasov a zvíťazil tak v druhom kole nad kandidátom koalície KDH-SDKÚ-DS Jozefom Kloknerom, ktorého v druhom kole podporila aj SMK.¹⁹⁷

5.8 Bilaterálne vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom

Prvou vážnou problematikou v rokoch 2002-2006 bol maďarský krajanský zákon. Prijatý bol síce už za predchádzajúceho funkčného obdobia slovenskej vlády, avšak účinnosť nadobudol práve v roku 2002. Problematika okolo tohto zákona rozdeľovala vládu na slovenskú a maďarskú časť. Navyše na stranu slovenskej časti vlády sa pridávali aj strany opozičné.

Prostredníctvom tohto zákona maďarská strana podporovala príslušníkov maďarskej menšiny žijúcich na území iných štátov. Jednalo sa hlavne o podporu v oblasti školstva, zdravotníctva, možnosť získania trojmesačného pracovného povolenia každý rok a takisto o finančnú podporu rodín, ktorých deti navštevujú školy s vyučovacím jazykom maďarským. Všetky strany vládnej koalície sa ohradili voči platnosti takéhoto zákona na území Slovenska, iba SMK súhlasila s takýmto zákonom a považovala ho za správny.

V roku 2002 však nenastala zmena vlády len na Slovensku. Aj v Maďarsku sa konali parlamentné voľby. Pravicovú maďarskú vládu na čele so stranou FIDESZ vystriedala

¹⁹⁷ V Bratislavskom kraji sa predsedom VÚC stal Vladimír Bajan (Smer-SF-HZD-KDH), ktorý získal 67,4 % hlasov, v Nitrianskom kraji sa predsedom VÚC stal Milan Belica (HZDS-KSS-ZSNS-PSNS-ĽB-Agrárna strana vidieka) so ziskom 74,1 % hlasov. V Trenčianskom kraji bol za predsedu VÚC zvolený Pavol Sedláček (HZDS-ANO-PSNS-ZSNS) so ziskom 51,8 % hlasov. V Žilinskom kraji sa predsedom VÚC stal Juraj Blanár (Smer-SNS-ANO-HZD), ktorý získal 51,4 % hlasov. V Banskobystrickom kraji sa predsedom VÚC stal Milan Murgaš (Smer-KDH-SNS-HZD), ktorý získal 50,9 % hlasov. V Prešovskom kraji sa predsedom stal Peter Chudík (nezávislý kandidát s podporou Smer-HZD-SNS), ktorý získal 53,0 % hlasov. . Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, , Kollár M.- Mesežnikov G.- Bútora M., *Slovensko 2005, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2006, s. 62-63

vláda liberálov a socialistov. Táto nová vláda sa postavila otvorenejšie k novej novelizácii tzv. krajanského zákona. SMK sa preto prezentovala ako možný vyjednávač medzi Maďarskom a Slovenskom. Predsedovia vlád Slovenska M. Dzurinda a Maďarska P. Medgyessy však nedospeli k dohode ani ohľadom novelizovaného zákona. Aj novelizovaný zákon sa Slovenským predstaviteľom zdal neprijateľný. Tí presadzovali, aby sa zákon obmedzil iba na výhody spojené s územím Maďarskej republiky. Mali by byť poskytované na základe predchádzajúcej konzultácie s príslušným štátom a mali by sa týkať iba jazykovej a kultúrnej oblasti.¹⁹⁸ Maďarsko nakoniec prijalo v roku 2003 novelu krajanského zákona a to aj pod tlakom EÚ. Novelizácia sa zamerala na fakt, aby sa výhody neviazali priamo na etnický pôvod, ale viac na štúdium maďarčiny a maďarskej kultúry. Takisto vzali do úvahy aj požiadavku prerokovať prípadnú podporu rodinám, školám a školským a rodičovským združeniam s príslušným štátom.¹⁹⁹

Slovenská vláda však nesúhlasila ani s touto novelou. Požadovala jej uplatňovanie len na území Maďarska. SMK však s takouto možnosťou však nesúhlasila, vláda ich prehlasovala a naznačila, že v prípade uplatňovania tohto zákona na území Slovenska prijme zodpovedajúci protizákon. Upokojenie napätej situácie nastalo až po stretnutí ministrov zahraničných vecí Maďarska a Slovenska E. Kukanom a L. Kovácsom. Na tomto stretnutí sa rokovalo o možnostiach podpory maďarskej menšiny na Slovensku. Na týchto rokovaníach sa dohodlo, že podpora menšín bude predbežne prebiehať na základe základnej maďarsko-slovenskej zmluvy. Do budúca sa plánovalo prijatie osobitnej dohody o podpore menšín.

Koncom roka 2003 podpísali v Bruseli ministri zahraničných vecí Slovenska a Maďarska Dohodu o vzájomnej podpore národnostných menšín oblasti vzdelávania a kultúry. Táto dohoda bola riešením nezhôd, ktoré vznikli vďaka prijatiu krajanského zákona v Maďarsku a položila základ pre podporu ako aj menšiny slovenskej v Maďarsku tak aj maďarskej na Slovensku. Jedná sa o recipročnú dohodu. Hneď prvý článok hovorí o tom, že Slovensko „*môže podporovať zachovanie a rozvoj jazykovej a kultúrnej identity slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na území Maďarskej republiky*“ a naopak. Podporu svojej menšiny môžu obidve krajiny poskytovať na „*financovanie výchovno-vzdelávacieho*

¹⁹⁸ Dostál O., *Národnostné menšiny*, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2003; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2003, s. 157

¹⁹⁹ Tamtiež, s. 157

procesu v školských a vzdelávacích inštitúciách“ a v oblasti kultúry. Možná je aj individuálna podpora študentom vysokých škôl v Maďarsku, ktorá *„prispeje k zachovaniu a rozvoju kultúrnej alebo jazykovej identity osôb patriacich k slovenskej národnostnej menšine*“. To isté je umožnené aj maďarskej strane na slovenskom území. Umožnené je aj poskytovať pedagógom vyučujúcim na základných, stredných a vysokých školách na území susedného štátu menšinový jazyk *„podporu k účasti na akreditovanom a uznanom pravidelnom ďalšom vzdelávaní*“ na území susedného štátu, ale organizáciou domácej krajiny. Obidve strany zmluvy podporujú rozvoj národnostnej kultúry a uchovanie a podporu jazykovej identity menšiny. Podpora spomenutá v tejto dohode sa mala realizovať na Slovensku prostredníctvom Nadácie Pázmány Péter Alapítvány a v Maďarsku prostredníctvom Zväzu Slovákov v Maďarsku.²⁰⁰

Ďalšou problematikou, ktorá vyvolala napätie medzi Slovenskom a Maďarskom bolo referendum o dvojitom občianstve, ktoré sa konalo v Maďarsku v roku 2004. Jednalo sa o otázku možnosti pridelenia dvojitého občianstva príslušníkom maďarskej menšiny v susedných štátoch, a to na základe preukazu zahraničného Maďara. V prípade úspechu takéhoto referenda by maďarský parlament musel vypracovať takýto zákon. Toto referendum bolo iniciované opozičnou stranou FIDESZ. Vládna koalícia referendum bojkotovala a vyzývala ľudí na neúčast' v ňom. Argumentovala však predovšetkým ekonomickými dôvodmi.²⁰¹ Slovenskí predstavitelia takéto referendum odmietli. Naopak však predstavitelia SMK ho podporovali a považovali za rozumné, aj keď pripúšťali jeho bezvýznamnosť z hľadiska vstupu Slovenska aj Maďarska do EÚ. Prízvukovali však, že význam je hlavne symbolický a pre maďarskú menšinu v krajinách, ktoré sa zatiaľ členmi EÚ nestanú. Toto referendum však využili slovenské nacionalistické organizácie a predstavitelia SNS, ktorí požadovali zákaz činnosti SMK. K presadeniu tohto zákazu iniciovali aj petíciu.

²⁰⁰ Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry z dňa 12.12.2003, [http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97FBAE76543C6B89C1256F5F00480C60/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97FBAE76543C6B89C1256F5F00480C60/$FILE/Zdroj.html), 23.5.2007

²⁰¹ a to hlavne: „konkurenciou na trhu práce, rozpočtovou katastrofou v prípade prílevu krajanov hlavne z Rumunska a Ukrajiny, ktorým by muselo Maďarsko zabezpečiť zdravotnícku starostlivosť a bezplatné vzdelávanie. Až na druhom mieste sa spomínalo zhoršenie vzťahov so susedmi“. Mrušiak J.- Duleba A.- Gábelová-Jančiová B.- Nates-Melišová Z., Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, vísegrádska spolupráca, regionálne iniciatívy, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2004; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 403-404

Referendum sa však nakoniec skončilo neúspechom. Volebná účasť dosiahla len 38% z toho 51% bolo proti a 49% hlasovalo za zavedenie dvojitého občianstva. Predstavitelia SMK reagovali na výsledok referenda negatívne, označili ho za začiatok vzdiaľovania sa Maďarov v Maďarsku a maďarských menšín v susedných štátoch a „*k rýchlejšej asimilácii etnických Maďarov žijúcich v zahraničí.*“²⁰²

Hádam najproblematickejšia kauza slovensko-maďarských vzťahov Gabčíkovo-Nagymaros pokračovala aj v rokoch 2002-2006. V roku 2002 prerušené rokovania o výkone rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v Haagu sa znova začali o dva roky neskôr. Došlo k dohode o vytvorení expertných skupín právnikov a ekonómov. V roku 2005 sa navyše podarilo vytvorenie troch odborných komisií: technickej, právnej a ekonomickej. Obe strany tak preukázali vôľu problém odpolitizovať a riešiť na odbornej úrovni.

Začiatkom roku 2005 vyvolali isté napätie výroky maďarského predsedu vlády F. Gyurcsányho. Ten prezentoval politiku Maďarska voči menšinám v susedných štátoch a snahu o zavedenie národných pasov, ktoré by umožňovali jednoduchší vstup do krajiny pre príslušníkov maďarskej menšiny, no neoprávňovali by ich však k možnosti pracovať. Väčšie pobúrenie však spôsobili slová o možnej autonómii Maďarov za hranicami, ktorá by bola možná vďaka dobrým susedským vzťahom. Maďarsko neskôr vyhlásilo, že autonómia je možná iba v prípade spolupráce väčšinového národa s menšinovým. Aj napriek tomu sa slovenskí predstavitelia od týchto výrokov dištancovali a to aj predstavitelia SMK.

Obdobie rokov 2002-2006 sa vyznačovalo nestabilitou vo vládnej koalícii, ktorá v podstate hneď po vzniku stratila v parlamente väčšinu. SMK sa však snažila celé štyri roky o jej stabilitu a o dôsledné presadzovanie koalíciej dohody. Koncipovala sa nielen ako strana zameraná na príslušníkov maďarskej menšiny, ale aj ako strana s ekonomickým a zahraničnopolitickým programom pre všetkých občanov Slovenska. Podarilo sa zlepšiť postavenie národnostných menšín a začleniť Slovensko do EÚ a NATO. Rozpory vo vláde vznikali predovšetkým v rámci jednotlivých strán. V mnohých otázkach týkajúcich sa národnostných menšín a bilaterálnych vzťahov s Maďarskom sa názory strán vládnej

²⁰² Mesežnikov G., *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán*, In: Kollár M.- Mesežnikov G., *Slovensko 2004; Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: IVO, 2004, s. 86

koalície rozchádzali po ose etnickej a teda medzi SDKÚ, KDH a ANO na jednej strane a SMK na strane druhej. Aj vo voľbách do VÚC bolo možné sledovať spojenie slovenských strán v snahe zmierniť dominanciu SMK v krajoch s vyšším podielom občanov maďarskej národnosti.

5.8.1 Vstup Slovenska a Maďarska do EÚ

Slovensko sa v roku 2004 stalo spoločne s ďalšími deviatimi európskymi krajinami, vrátane Maďarska, členom Európskej únie. O členstvo sa obe krajiny snažili už od pádu komunizmu a zavedenia demokracie. Maďarsko videlo v zjednotenej Európe možnosť, ako bližšie spolupracovať a podporovať maďarské menšiny v okolitých štátoch, ktoré tam ostali po rozpade Uhorska a podpise Trianonskej zmluvy. Maďarsko sa preto predovšetkým zaujíma o problematiku euroregiónov a cezhraničnú spoluprácu v rámci zjednotenej Európy, práve so svojimi menšinami v susedných štátoch. Vzájomná spolupráca hlavne v ekonomickej oblasti môže prispievať k prehĺbovaniu dobrých vzťahov a otupovaniu konfliktu, a to hlavne v prípade, že sa podarí odstrániť averziu a psychologické stereotypy, a že sa podarí odosobniť sa od minulosti. Je možné preto očakávať zlepšovanie vzťahov, keďže mnohé konflikty boli umelo vytvárané politickými predstaviteľmi. Vzťahy v regiónoch s početnou maďarskou menšinou neboli nikdy nejako výrazne konfliktné, nacionalistické vášne boli umocňované vždy predovšetkým politickými elitami. K utlmovaniu konfliktu môže prispieť aj odstránenie hraníc a voľný pohyb osôb, na základe ktorého by mohli príslušníci maďarskej menšiny pracovať a žiť či už v Maďarsku alebo na Slovensku. Z tohto hľadiska je kľúčové práve vytváranie euroregiónov a hospodárska spolupráca.

6 Záver

Základné závery práce je možné zhrnúť do niekoľkých téz. Pre volebné správanie maďarskej menšiny je typická vysoká volebná účasť a schopnosť vysokej etnickej mobilizácia, hlavne v prípade ak je ohrozené dodržiavanie menšinových a ľudských práv ako tomu bolo napr. pri voľbách v roku 1998, kedy sa volebná mobilizácia na južnom Slovensku ešte zvýšila, a to hlavne v snahe zmeniť vládu a tým zlepšiť aj menšinové podmienky. V týchto voľbách bolo možné sledovať aj vplyv maďarskej menšiny na volebné správanie sa majoritných Slovákov žijúcich na zmiešaných územiach. Čím vyšší bol podiel príslušníkov maďarskej menšiny v jednotlivých slovenských obciach tým nižšia bola podpora HZDS medzi etnickými Slovákami.

Vysoká volebná účasť pre príslušníkov maďarskej menšiny je typická nielen v parlamentných voľbách ale predovšetkým vo voľbách regionálnych, kde preferujú hlavne hlasovanie na základe príslušnosti k maďarskej menšine. Etnickú volebnú mobilizáciu obyvateľstva je možné pozorovať nielen medzi maďarskou menšinou, ale aj medzi majoritnými Slovákami v obciach a krajoch s vyšším podielom maďarskej menšiny, ako sa to stalo pri voľbách do VÚC v roku 2005, keď sa do koalície spojili slovenské strany bez pohľadu na ich politickú ideológiu, ale vedené snahou zminimalizovať volebný zisk SMK ako tomu bolo napríklad v Nitrianskom VÚC.

Volebné správanie voličov maďarskej menšiny sa orientuje predovšetkým na podporu „maďarskej“ politickej strane. V súčasnosti má maďarská menšina v parlamente zastúpenú jednu politickú stranu- Stranu maďarskej koalície, ktorá vznikla spojením troch ideovo rozdielných strán a v rokoch 1998-2006 pôsobila vo vládnej koalícii ako jej stabilizujúca zložka. SMK výrazne prispela tiež k vstupu Slovenska do NATO a EÚ. Aj napriek vymedzeniu tejto strany na etnickom princípe, získava si postupne aj slovenských voličov. Najvýraznejšie volebné zisky medzi „majoritnými Slovákami“ získala SMK v parlamentných voľbách v roku 2002, čo je možné vysvetliť pozitívnymi skúsenosťami majoritných Slovákov s pôsobením tejto strane v slovenskej vláde. Rast podpory SMK zo strany Slovákov je možné súčasne odôvodniť aj protestným hlasovaním, kedy Slováci z dôvodov nespokojnosti s akoukoľvek „slovenskou“ stranou volili maďarskú politickú stranu.

Pri hodnotení voličov SMK, je zaujímavé ich porovnanie s voličmi HZDS. Sociodemografické znaky obidvoch týchto skupín voličov sú podobné a práve tieto skupiny voličov- vidiecke obyvateľstvo s nižším vzdelaním- je náchylnejšie k podpore populistických strán. Lojalita príslušníkov maďarskej menšiny s ich „maďarskou“ stranou je tak vysoká, že sa dokonca stávajú títo voliči pravicovo orientovanými i keď ich sociálny štatút by im skôr „predurčoval“ ľavicovú orientáciu.

Obdobie po páde reálneho socializmu bolo pre strany zastupujúce maďarskú menšinu obdobím formovania a vytvárania jednej spoločnej politickej strany, zastupujúcej všetkých Maďarov na Slovensku. Táto strana bola v dvoch po sebe idúcich volebných obdobiach členom vlády a zasadila sa okrem iného aj za zlepšenie práve menšín a utlmenie národnostných sporov.

V kontexte národnostnej problematiky bol rok 2006 rokom prelomovým, keďže voľby vyhrala dovtedy opozičná strana Smer, ktorá si do vlády prizvala nacionalistickú Slovenskú národnú stranu, čo už vyvolalo negatívne reakcie zo zahraničia,²⁰³ a SMK prešlo do opozície.

Prvý rok novej vlády premiéra R. Fica negatívne poznamenali dve udalosti súvisiace s maďarskou menšinou na Slovensku, a to otázka Kosova²⁰⁴ a prípad napadnutej študentky maďarského pôvodu H. Malinovej. Problematika nezávislosti srbskej provincie Kosovo sa úzko dotkla aj Slovenska, kde väčšia časť spoločnosti má obavy, že by mohlo ísť o precedens, ktorý by mohla využiť maďarská menšina na prípadný pokus o odtrhnutie. Aj keď sa pôvodne minister zahraničia Kubiš prihlásil k podpore samostatnosti Kosova, hneď na to však všetci slovenskí predstavitelia spoločne s premiérom odmietli podporu takémuto kroku, samozrejme, že SMK sa postavila za samostatnosť Kosova. Aj napriek presvedčovaniu zo strany SMK, že odtrhnutie južných častí Slovenska nehrozí, túto tému oživovala predovšetkým SNS v snahe očierniť SMK a získavať národne cítiacich voličov.

²⁰³ Na tento krok strany Smer reagovalo nepriaznivo aj zahraničie, keď Strana európskych socialistov pozastavila členstvo strane Smer, pokiaľ vo vláde bude extrémistická SNS.

²⁰⁴ Od konca vojny je srbská provincia Kosovo pod správou zvláštnej misie OSN. V roku 2006 boli oficiálne zahájené jednania medzi Srbmi a Albáncami o nezávislosti (prípadne inom štatúte) srbskej provincie Kosovo, ktorá bola do roku 1989 autonómnou súčasťou Juhoslávie. USA a Európska únia podporujú nezávislosť tejto provincie aj napriek nesúhlasu Srbska. Naopak Rusko zatiaľ vyjadrilo k možnosti samostatnosti Kosova negatívne stanovisko, aj preň by sa jednalo o nebezpečný precedens.

Problematika Kosova je sporná z hľadiska toho, že by šlo o samostatnosť provincie v štáte, ktorý s jej samostatnosťou nesúhlasí, takže v konečnom dôsledku o akýsi „diktát“ Rady Bezpečnosti OSN. To už sme v našej histórii zažili- mníchovská zrada zostáva nezabudnuteľným mementom. Žiadny slovenský politický predstaviteľ by preto nemal samostatnosť Kosova bez súhlasu zvrchovanej Srbskej republiky podporovať.

Ďalšiu krízu a etnické pnutie za posledný rok spôsobila tzv. „kauza H. Malinová“, ktorá toto napätie preniesla aj do medzištátnych slovensko-maďarských vzťahov a dokonca dokázala spojiť v názore opozíciu a koalíciu v Maďarsku, ktoré sa zhodli na výzve pre Slovensko, aby bol tento prípad riadne prešetrený.²⁰⁵ Okrem týchto udalostí slovensko-maďarské vzťahy do budúcnosti určite závisia aj na vývoji Európskej únie. Čím viac sa bude Európa zbližovať a spolupracovať môžu sa zbližovať a spolupracovať aj národy a národnosti v nej, na druhej strane však môžu rásť aj nacionalistické tendencie v jednotlivých štátoch a národoch Európy, ktoré by sa cítili ohrozené. Pretože v oblasti integrácie EÚ nie je možné v súčasnosti podliehať veľkému optimizmu môže to priniesť do maďarskej problematiky na Slovensku v budúcnosti ešte mnohé zvraty.

²⁰⁵ Kauza okolo H. Malinovej začala v auguste 2006, kedy študentku zbili dvaja páchatelia cestou do školy, keď telefonovala maďarsky. Pôvodne prezident policajného zboru nariadil dôsledné prešetrenie prípadu a vyhlásil boj proti extrémizmu. O pár dní neskôr však minister vnútra spoločne s premiérom vyhlásili, že skutok sa nestal a študentka napadnutie zinscenovala, zarážajúce je, že toto tvrdenie podložili nedostatočnými a vyvrátenými dôkazmi

7 Zoznam literatúry

7.1 Knižné publikácie

- BÚTORA M.- HNUČÍK P., *Slovensko 1995, Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996, ISBN 80-85509-41-7
- BÚTORA Martin (ed.), *Slovensko 1996, Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997*, IVO, Bratislava 1997, ISBN 80-967725-1-1
- BÚTORA M.- IVANTYŠYN M. (ed.), *Slovensko 1997, Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1998, ISBN 80-967739-8-4
- BÚTORA M. - MESEŽNIKOV G. - BÚTOROVÁ Z. (ed.), *Slovenské voľby '98: Kto? Prečo? Ako?*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999, ISBN 80-88935-04-4
- BÚTOROVÁ Z. - GYARFÁŠOVÁ O. - KÚSKA M., *Aktuálne problémy Slovenska na prelome rokov 1995-1996 (správa zo sociologického výzkumu)*, 1. vydanie, Bratislava: FOCUS Centrum pre sociologickú a marketingovú analýzu, 1996,
- CHMEL R., *Moja maďarská otázka: zo zápisok posledného česko-slovenského veľvyslanca v Maďarsku*, 1. vydanie, Bratislava: Kalligram, 1996, ISBN 80-7149-167-5
- GABZDILOVÁ-OLEJNÍKOVÁ S.- OLEJNÍK M.- ŠUTAJ Š., *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945-1953 v dokumentoch I.*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, ISBN 80-89046-33-9
- IRMANOVÁ Eva, *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*, 1. vydanie, Praha: Albis international 2005, ISBN 80-86067-66-X
- KÁLAL K., *Maďarizácia: obraz slovenského utrpenia*, 1. vydanie, Bratislava: Eko-konzult, 2006, ISBN 80-8079-047-7
- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G.(ed.), *Slovensko 2000, Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000, ISBN 80-88935-17-2
- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G.(ed.), *Slovensko 2001, Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2001, ISBN 80-8935-26-1

- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G., *Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2003, ISBN 80-88935-57-1
- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G., *Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2005, ISBN 80-88935-75-X
- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G., *Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2006, ISBN 80-88935-84-9
- KOLLÁR M. – MESEŽNIKOV G., *Slovensko 2006. Súhrnná správa o stave spoločnosti.*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2007, ISBN 80-88935-92-6
- KRIVÝ V.- FEGLOVÁ V.- BALKO D., *Slovensko a jeho regióny: sociokultúrne súvislosti volebného správania*, 1. vydanie, Bratislava: Nadácia Médiá, 1996, ISBN 80-967525-1-0
- KUBÁT M., *Politické a ústavní systémy zemí stredovýchodní Evropy*, 1. vydanie, Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2004, ISBN 80-86432-92-4
- LEŠKA V., *Slovensko 1993-2004, Léta obav a nadějí*, 1. vydanie, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2006, ISBN 80-86506-57-6
- LENDVAI P., *Tisíc let maďarského národa*, 1.vydanie, z orig. *Die Ungarn*, Praha: Academia, ISBN 80-200-0856-X
- LIPTÁK Ľ., *Politické strany na Slovensku 1860-1989*, 1.vydanie, Bratislava: Archa, 1992, ISBN 80-7115-029-0
- LIPTÁK Ľ., *Slovensko v 20. storočí*, 3.vydanie, Bratislava: Kalligram, 2000, ISBN 80-7149-337-6
- MATĚJČEK J.- MACHAOVÁ J. (ed.), *Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve Střední Evropě: sborník z mezinárodní vědecké konference*, 1. vydanie, Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 1999, ISBN 80-56224-10-4
- MESEŽNIKOV G. – IVANTYŠYN M., *Slovensko 1998-1999. Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999, ISBN 80-88935-09-1
- MESEŽNIKOV G. - KOLLÁR M., *Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000, ISBN 80-88935-17-2
- MESEŽNIKOV G. (ed.), *Komunálne voľby 2002*, 1. vydanie Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2003, ISBN 80-88935-52-0
- MESEŽNIKOV Grigorij (ed.), *Regionálne voľby 2005: súvislosti a výsledky*, 1. vydanie, Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2006, ISBN 80-88935-58-7

- MESEŽNIKOV G.– IVANTYŠYN M. (ed.), *Slovensko 1998-1999. Súhrnná správa o stave spoločnosti*, 1. vydanie, Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 1999, ISBN 80-88935-09-1
- MESEŽNIKOV G.-NIŽŇANSKÝ V. (ed.), *Reforma verejnej správy na Slovensku 1998-2002: súvislosti, aktéry, voľby*, 1. vydanie, Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, ISBN 80-88935-30-X
- MESEŽNIKOV G. - GYÁRFÁŠOVÁ O. - KOLLÁR M., (ed.), *Slovenské voľby '02: výsledky, dôsledky, súvislosti*, 1. vydanie, Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2003, ISBN 80-88935-43-1
- PEČENKA M.- LUŇÁK P. a kol., *Encyklopedie moderní historie*, 3. vydanie, Praha: Nakladatelství Libri, 1999, ISBN 80-85983-95-8
- PRAŽÁK R., *Dějiny Maďarska*, 1. vydanie, Brno: Masarykova univerzita, 1993, ISBN 80-210-2264-7
- SURMÁNEK, Š.- GBÚROVÁ, M.- DUDINSKÁ, I., *Politológia (vybrané kapitoly)*, 1. vydanie, Prešov: Slovacontact, 2006, ISBN 80-88876-17-6
- ŠUTAJ Štefan, „*Akcia Juh*“: *Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949: Štúdia*, 1. vydanie, Praha : Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1993, ISBN 80-85270-14-5
- ŠUTAJ Š., *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945-1948: (východiská a prax politiky k maďarskej menšine na Slovensku)*, 1. vydanie, Bratislava: Veda, 1993, ISBN 80-224-0209-5
- ŠUTAJ Š. (ed.), *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti- vzťahy a konflikty*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, ISBN 80-89046-28-2
- ŠUTAJ Š. (ed.), *Národnostná politika na Slovensku po roku 1989*, 1.vydanie, Prešov: Universum, 2005, ISBN 80-89046-30-4
- ŠUTAJ Š., *Nútené presídľovanie Maďarov do Čiech*, 1. vydanie, Prešov: Universum, 2005, ISBN 80-89046-26-0
- ŠUTAJ Š., *Vývoj a postavenie maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku po roku 1948*, 1. vydanie, Košice: SAV, 1990
- WANDYCZ P. S., *Stření Evropa v dějinách od středověku do současnosti*, 1. vydanie, z orig. *Price of freedom*, Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0657-5
- ŽALOUDEK K., *Encyklopedie politiky*, 2. vydanie, Praha: Nakladatelství Libri, 1999, ISBN 80-85983-75-3

7.2 Ústava a zákonné normy regulujúce postavenie národnostných menšín na Slovensku

- Ústava Československej republiky, zákon č. 150/1948 Sb. (účinnosť 24.6.1948), www.prf.cuni.cz/1948/texty/ust1948.doc, 25.2.2007
- Ústavný zákon 144/1968 ze dne 27.10.1968, www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C12571D20046A0B2C12566D4007235B1, 25.2.2007
- Zákon SNR z 25.10.1990 o úradnom jazyku v Slovenskej republike, Sbírka zákonů č.428/1990, www.culture.gov.sk/files/files/leg/428_1990.doc, 25.2.2007
- Ústava Slovenskej republiky, z 1.9.1992, 460/1992 Zb., www.vop.gov.sk/ochrana_prav/legislativa/ustava/, 1.4.2007
- 191/1994 Zbierka zákonov, Zákon NR SR o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín, www.culture.gov.sk/kultura-mensin/kultra-nrodnostnych-menn/legislativa/191/1994, 31.3.2007
- 115/1997 Zbierka zákonov, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR, Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou, www.vlada.gov.sk/uznesenia/1997/0211/uz_0115_1997.html, 31.3.2007
- 99/1996 Zbierka zákonov, Uznesenie NR SR z 26.3.1996, Vyhlásenie NR SR k Zmluve o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou z 19.3.1995, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13563&FileName=96-z099&Rocnik=1996&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=102&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=99/1996>, 5.6.2007
- 350/1994 Zbierka zákonov, Zákon o sústave základných a stredných škôl (školský zákon), <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13120&FileName=94-z350&Rocnik=1994>, 5.6.2007
- Zákon NR SR z 3.7.1996 o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky., <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13686&FileName=96-z221&Rocnik=1996>, 5.6.2007

- 187/1998 Zbierka zákonov, Zákon z 20.5.1998, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/199 Zb. O voľbách do Slovenskej národnej rady v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení ďalších zákonov., <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14447&FileName=98-z187&Rocnik=1998>, 5.6.2007
- 331/1998 Zbierka zákonov, Zákon zo 4.11.1998, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. O voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov a mení Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14596&FileName=98-z331&Rocnik=1998>, 5.6.2007
- 5/1999 Zbierka zákonov, Zákon z 13.1.1999, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. O sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorým sa mení zákon NR SR č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 542/1990 Zb. O štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení neskorších predpisov., <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14680&FileName=99-z005&Rocnik=1999&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=10&Flags=160&IndexFile=zz99&Text=sústave+zákkladných+a+stredných+škôl>, 5.6.2007
- 184/1999 Zbierka zákonov, Zákon z 10.7.1999 o používaní jazykov národnostných menšín, <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14861&FileName=99-z184&Rocnik=1999&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=189&Flags=160&IndexFile=zz99&Text=používaní+jazykov+národnostných+menšín>, 5.6.2007
- <http://www.euractiv.sk/cl/202/2442/Dokument---Antidiskriminacny-zakon>, 22.5.2007
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry z dňa 12.12.2003, [http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97FBAE76543C6B89C1256F5F00480C60/\\$FILE/Zdroj.html](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/97FBAE76543C6B89C1256F5F00480C60/$FILE/Zdroj.html), 23.5.2007

7.3 Štatistické údaje

- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby98/1994/volby21.htm>, 5.6.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab1.jsp, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab2.jsp, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab2.jsp, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby98/results/tab5.jsp?ps=4, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prez99/results/tab3.jsp, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prez99/results/tab3.jsp, 30.4.2007
- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/graf/graf1.htm>, 7.5.2007
- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/tab/tab2.htm>, 7.5.2007
- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby01/webdata/slov/tab/tab10.htm>, 7.5.2007
- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab2.htm>, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab5/tab5e.htm, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/vs2002/sk/tab/tab1.htm>, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab3.jsp, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab3.jsp, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/prezident2004/prezident/prezident_okr/results/tab8.jsp, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volbyep2004/ep2004s/obvod/results/tab6.jsp, 22.5.2007
- Štatistický úrad SR, www.statistics.sk/volbyep2004/ep2004s/okres/results/tab9.jsp, 22.5.2007

7.4 Internetové zdroje

- Košický vládny program, 5.4.1945, Košice, www.prf.cuni.cz/1948/texty/kvp.doc, 25.2.2007
- Simon A., *Slovenští maďaři a revoluce 1956*, www.soumar.cz/?q=ds/node/219/print, 26.11.2006
- *Ako sa delila spoločná republika*, 2.1.2003 SME, volby.sme.sk/c/773159/Ako-sa-delila-spolocna-republika.html, 31.3.2007
- Koaličná dohoda 1998, www.politika.host.sk/Prispevky/dokument_slovensko_koalicnadohoda1998.htm, 30.4.2007
- Volebný program SMK 2002, <http://www.niton.sk/documents/10-8-26.doc>, 21.5.2007
- Koaličná dohoda SDKÚ – SMK – KDH – ANO (2002), <http://www.niton.sk/documents/10-8-30.doc>, 22.5.2007
- Programové vyhlásenie vlády SR, november 2002, <http://www-8.vlada.gov.sk/data/files/1022.rtf>, 22.5.2007

8 Prílohy

Mapa č. 1: Habsburská monarchia

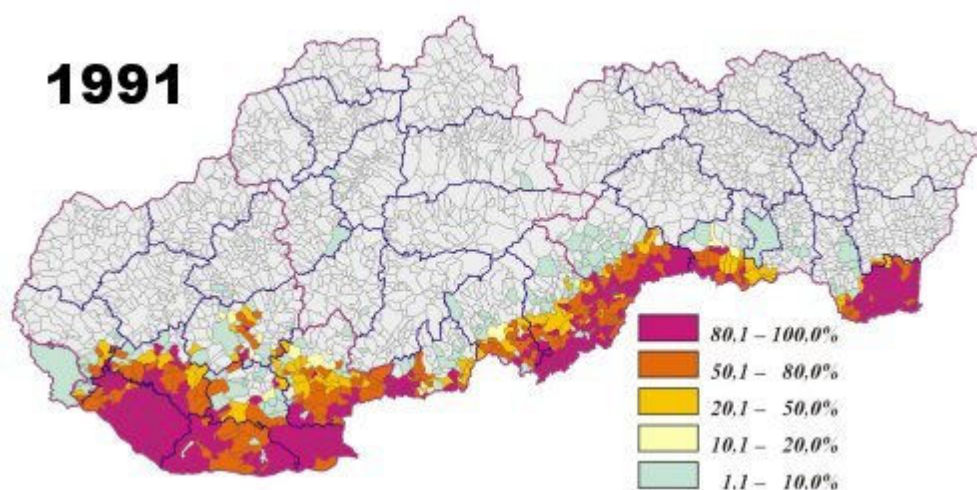
Lendvai P., *Tisíc let maďarského národa*, Academia, Praha 2002, s. 404

Mapa č. 2: Maďarsko po Trianonskej mierovej zmluve

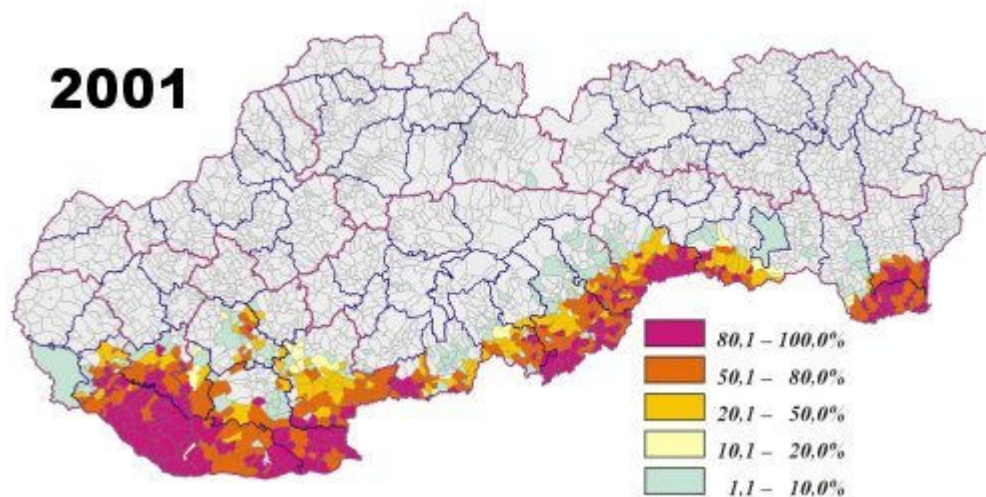
Lendvai P., *Tisíc let maďarského národa*, Academia, Praha 2002, s. 405

Mapa č. 3: Podiel príslušníkov maďarskej národnosti podľa sčítania obyvateľstva v roku 1991

<http://www.foruminst.sk/index.php?p=&t=a&xp=&MIId=1&Levl=2&Indl=0,1&P=magy,sl,&Img1=2442>,
5.6.2007

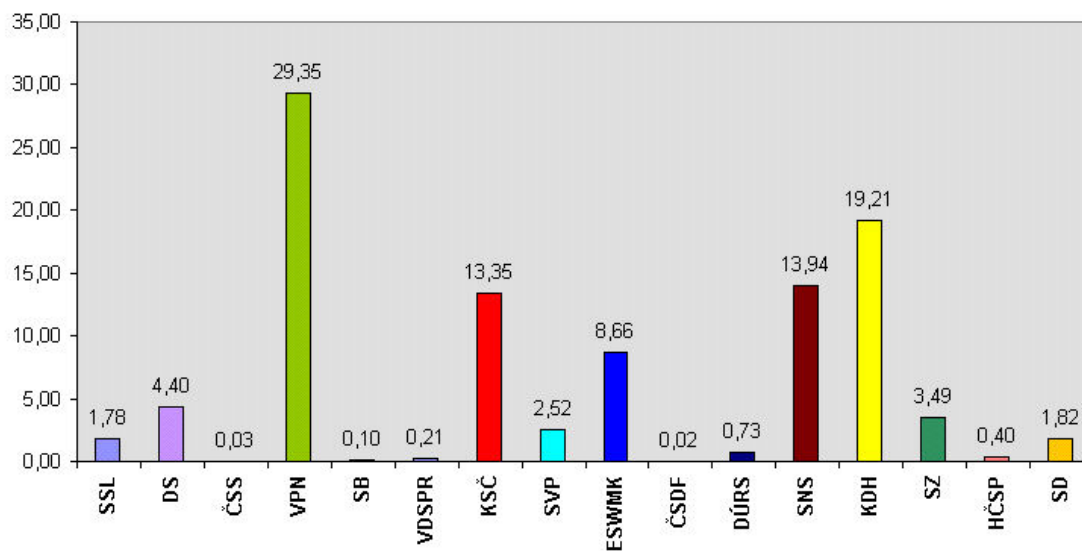
**Mapa č. 4: Podiel príslušníkov maďarskej národnosti podľa sčítania
obyvateľstva v roku 2001**

<http://www.foruminst.sk/index.php?p=&t=a&xp=&MIId=1&Lev1=2&Ind1=0,1&P=magy,sl,&Img1=2443>,
5.6.2007

Graf č. 1: Výsledky parlamentných volieb v roku 1990

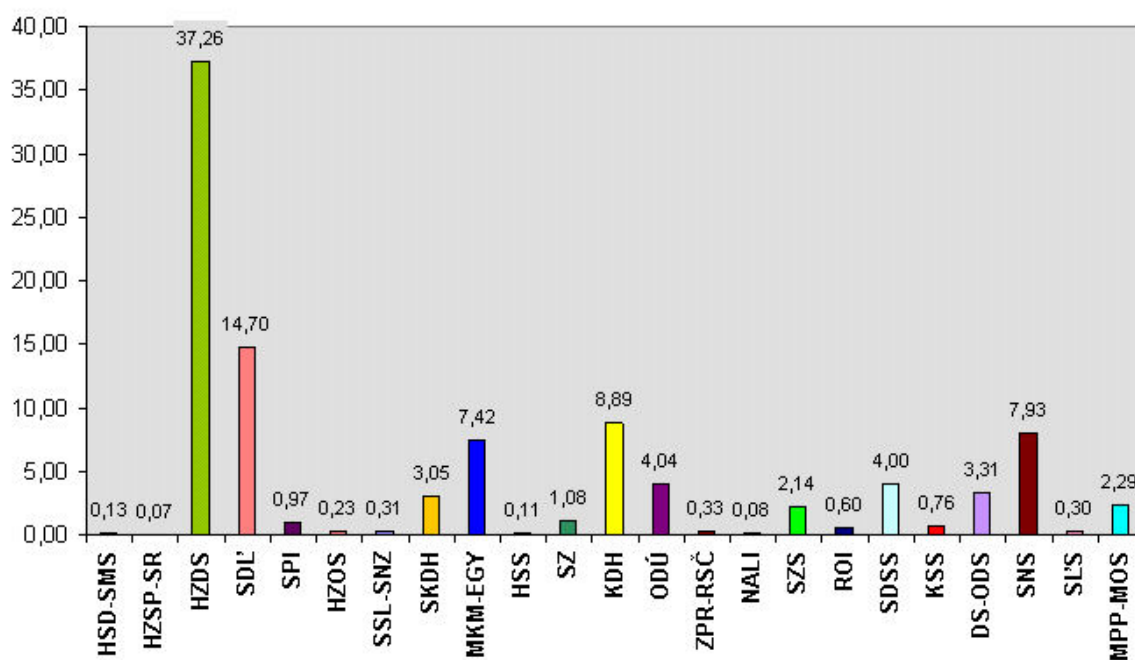
Podiel hlasov pre politické strany vo voľbách do SNR v roku 1990

Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby90/php90.htm>, 5.6.2007

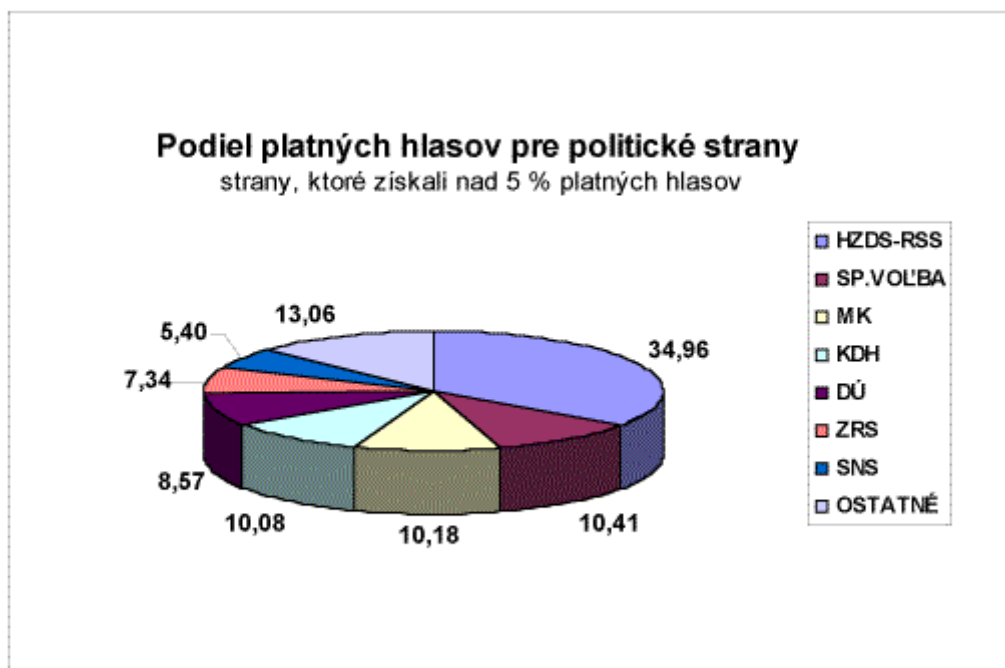
Graf č. 2: Výsledky parlamentných volieb v roku 1992

Podiel hlasov pre politické strany v roku 1992

Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby92/php92.htm>, 5.6.2007

Graf č. 3: Výsledky parlamentních volieb v roku 1994

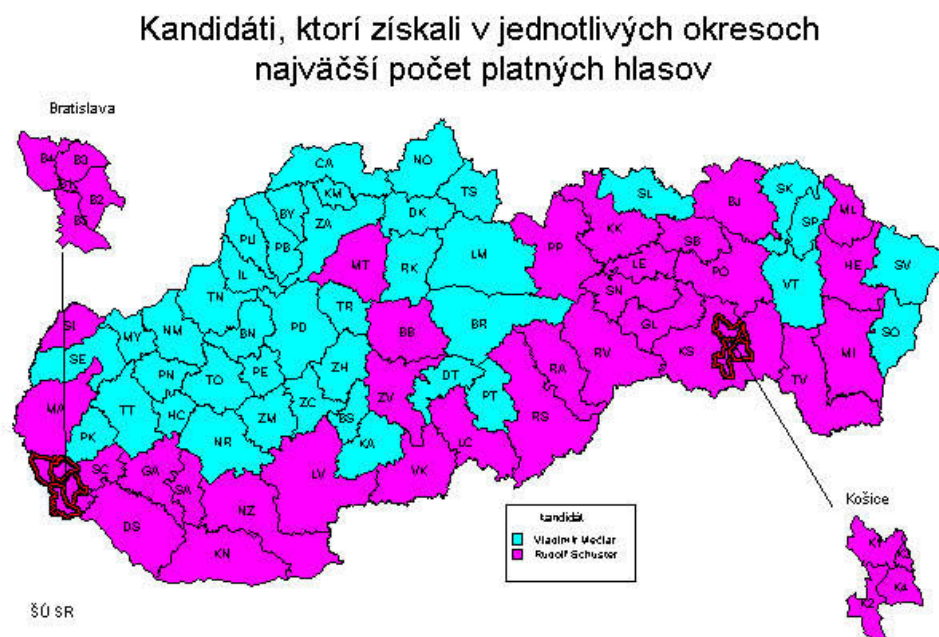
Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby98/1994/volby21.htm>, 5.6.2007

Tabuľka č.1 : Výsledky volieb do NR SR v roku 1998

POLITICKÁ STRANA	POČET HLASOV	PODIEL HLASOV
Hnutie za demokratické Slovensko	907103	27,00
Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu -Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és a Jólétért	6587	0,19
Národná alternatíva Slovenska	3034	0,09
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja	306623	9,12
Naše Slovensko	16192	0,48
Béčko - Revolučná robotnícka strana	4391	0,13
Strana občianskeho porozumenia	269343	8,01
Slovenská demokratická koalícia	884497	26,33
Slovenská národná strana	304839	9,07
Nezávislá iniciatíva (NEI) Slovenskej republiky	6232	0,18
Slovenská ľudová strana	9227	0,27
Hnutie tretej cesty	2515	0,07
Strana demokratickej ľavice	492507	14,66
Komunistická strana Slovenska	94015	2,79
Jednotná strana pracujúcich Slovenska	3574	0,10
Združenie robotníkov Slovenska	43809	1,30
Slovenská národná jednota	4688	0,13

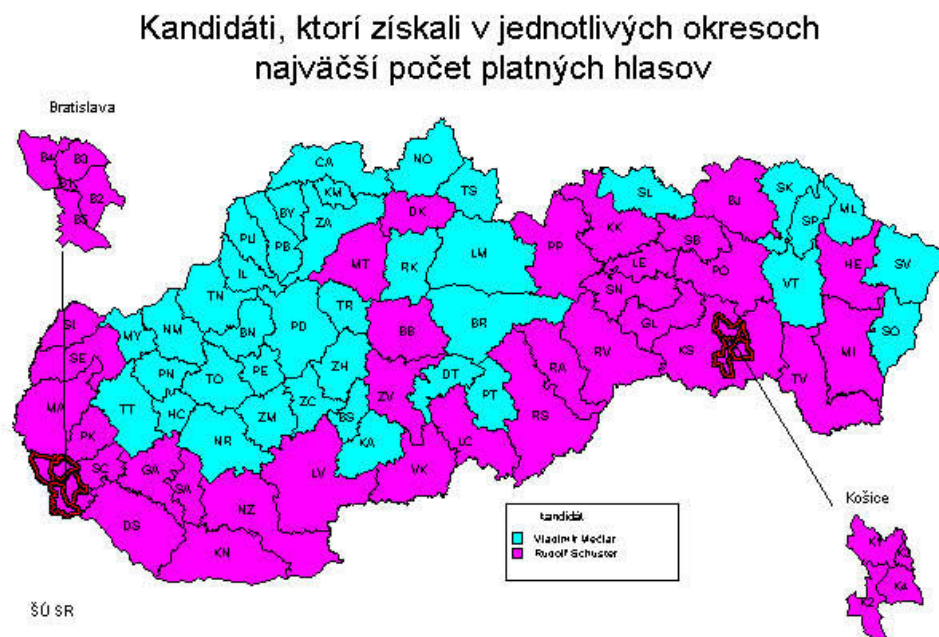
Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby98/results/tab2.jsp>, 5.6.2007

Graf č. 4: Prvé kolo prezidentských volieb v roku 1991

Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/prezid99/results/map3v.jsp>, 5.6.2007

Graf č. 5: Druhé kolo prezidentských volieb v roku 1999

Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/prezid99/results/map7v.jsp>, 5.6.2007

Tabuľka č. 2: Výsledky parlamentných volieb do NR SR v roku 2002

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov
Strana zelených na Slovensku	28 365	0,98
Slovenská demokratická a kresťanská únia	433 953	15,09
Strana za demokratické práva občanov	6 716	0,23
Strana demokratickej ľavice	39 163	1,36
SMER	387 100	13,46
Hnutie za demokratické Slovensko	560 691	19,50
Občianska konzervatívna strana	9 422	0,32
Hnutie za demokraciu	94 324	3,28
Politické hnutie Rómov na Slovensku - ROMA	6 234	0,21
Komunistická strana Slovenska	181 872	6,32
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja	321 069	11,16
Kresťanskodemokratické hnutie	237 202	8,25
Ľudová strana	763	0,02
Združenie robotníkov Slovenska	15 755	0,54
Ľavicový blok	6 441	0,22
Aliancia nového občana	230 309	8,01
Běčko - Revolučná robotnícka strana	2 818	0,09
Žena a rodina	12 646	0,43
Sociálnodemokratická alternatíva	51 649	1,79
Slovenská národná jednota	4 548	0,15
Nezávislá občianska strana nezamestnaných a poškodených	26 205	0,91
Slovenská národná strana	95 633	3,32
Robotnícka strana ROSA	8 699	0,30
Rómska občianska iniciatíva SR	8 420	0,29
Pravá Slovenská národná strana	105 084	3,65

Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab3.htm>, 5.6.2007

